ATİNALI TİMON

SHAKESPEARE

Çeviren :
Sabahattin EYUBOĞLU

DÜNYA YAZARLARINDAN PİYESLER SERİSİ : 15

SHAKESPEARE

ATİNALI TİMON

Çeviren :
Sabahattin EYÜBOĞLU

İSTANBUL
REMZİ KİTABEVİ
93. Ankara Caddesi, 93

Dizgi ve Tertip :
BOZAK MATBAASI
Baskı : Yükselen Matbaası
İSTANBUL — 1968

ATİNALI TİMON

İstanbul Üniversitesi İngiliz Filolojisi Profesörü Mina Urgan'ın bir önsözüyle.

ÖNSÖZ

1623 folio baskısında yayınlanan Atinalı Timon'un tam hangi tarihde yazıldığı kesin olarak belli değildir. İleride göreceğimiz gibi, başlıca tema'sı ve havası bakımından Kıral Lear'ı biraz andırdığı için, çoğu Shakespeare uzmanları, bu tragedyanın Kıral Lear'den ya hemen önce, ya da hemen sonra ,yani 1606 ile 1608 yılları arasında yazıldığını ileri sürerler.

Timon'un hikâyesi, Plutarkhos'un Marcus Antonius Hayatında, Lucianus'un Timon the Misanthrope dialogunda,William Painter in The Palace of Pleasure adlı derlemesinde anlatılmıştı. Plutarkhos Timon üstüne ancak bir buçuk sahife tutan pek kısa bir bilgi verdiği, Painter'in derlemesinden de ayrıca faydalanmadığı için, Shakespeare'in esas kaynağının Lucianus'un dialogu olduğu sanılır.

Kimine göre, Atina'lı Timon'u dikkatle okuduğumuz zaman, edebî değeri bakımından dengesizliği, yani bazı sahnelerinin ayrıca güçlü, bazılarının da düpedüz düşük olduğu göze çarpar. Bu durum, Atina'lı Timon'un tümünün Shakespeare'in eseri olup olmadığı konusunda bazı kuşkular uyandırmış, ve çeşitli görüşlerin ileri sürülmesine sebep olmuştur. Birinci varsayıma göre Shakespeare başka bir yazarın tamamlamadığı bir oyunu ele alıp, bazı yerlerini olduğu gibi bırakarak, bazı yerlerini işlemiş, geliştirmiştir.

İkinci varsayım birincisinin tam tersidir: Başka bir yazar ya da başka yazarlar, Shakespeare'in bitirmediği bu oyunu, gereken eklemeleri yaparak tamamlamağa çalışmışlardır.Bize daha akla yakın gelen üçüncü bir sanıya göre de, bu oyuna başka bir yazarın eli değmemiştir. Atina'lı Timon yalnız Shakespeare'in eseri, ama tamamlamadığı bir eserdir. Shakespeare, önem verdiği bazı sahneleri iyice işlemiş, bazılarını da, ileride üstünden geçerim düşüncesiyle, kabataslak notlar halinde bırakmış; hernedense oyun oynanmadığı için, metni bir daha ele alıp gözden geçirmemiş, bitirmemiştir.

Atina'lı Timon az okunan, Shakespeare meraklılarının bile genellikle yakından bilmedikleri, bilmedikleri için de pek tutmadıkları bir tragedyadır. Az okunduğu gibi, az da oynanmıştır.

Atina'lı Timon'un edebî ve dramatik değeri konusunda, Shakespeare eleştiricileri, birbirine tamamiyle karşıt iki cepheye bölünmüşlerdir: Oyunu beğenenler ve beğenmeyenler. Herşeyden fazla

karakter incelemelerine önem veren eski eleştiricilerin çoğu, Atina lı Timon'u beğenmezler; çünkü Shakespeare'in büyük tragedyalarından farklı olarak, buradaki kişiler psikolojik bakımdan inceden inceye işlenmemişlerdir. Ama Shakespeare'in üslûp ve şiir özelliklerini de önemseyen yeni eleştiriciler, geçmişte pek tutulmayan bu tragedyaya karşı gittikçe artan bir ilgi duymağa başlamışlardır.

Örneğin, Atina'lı Timon'u ilk savunanlardan biri olan Wilson Knight'a göre, Timon'un sözlerindeki şiir öylesine derin, heyecanla öylesine yüklü, öylesine yücedir ki, Hamlet'in, Troilus'un, Othello'nun, hattâ Lear'in söyledikleri, çocukların mızmız sızlanmalarını andırır bu muhteşem "senfoni" ile karşılaştırılınca. Son zamanlarda Shakespeare üstüne ilginç bir kitap yayınlayan Fransız eleştiricisi Henry Fluchere, "bu şâhane eser" dediği Atina'lı Timon'a bugünedek gereğince değer verilmeyişine hayıflanır ve oyunu hem dramatik bakımdan, hem de şiir bakımından ayrıca üstün bulur. Bir iki yıl önce yazdığı kitapta John Wain de aynı fikirde olduğunu belirtir: Atina'lı Timon, Hamlet kadar büyük ve Hamlet kadar anlaşılması güç bir şaheserdir. Burada Shakespeare'in şairliği ve hayal gücü görülmedik bir yüceliğe erişmiş, hattâ dördüncü perdenin üçüncü sahnesinde Kıral Lear'i bile aş--mıştır. Gerçi bir insan portresi olarak Timon'un çizilişinde eksik yönler vardır ama, oyundaki şiir eşsizdir. Hattâ bu tragedya öylesine şiirle doludur ki, şiirin ağırlığı eserin dramatik yapısını çökertmiş, yıkmıştır bir bakıma. Böylece Timon'un başına gelenlerden ve Timon'un davranışlarından fazla, onun sözleridir hatıramızda kalan. Bununla beraber, ilk üç perde ile son iki perde arasındaki karşıtlık sayesinde, Atina'lı Timon tiyatro eseri olarak da etkilidir.

John Wain'in ileri sürdüğü gibi, Atina'lı Timon iyi oynanırsa, sahnede etkili olabilir. Ama bu oyunun gerçek bir tragedyadan fazla Ortaçağın "morality play" lerine benzediği de su götürmez. "Morality Play" lerde olduğu gibi, Atina'lı Timon'da da bir ahlâk dersi verilir aslında. Dr. Johnson'un deyimiyle bu tragedya da bir "uyarma"dır. Morality play'lerdeki kişiler - Hasislik, Merhamet, Kıskançlık, Kurnazlık, Sefahat gibi- iyi ya da kötü bir ahlâk niteliğinin, yani soyut bir kavramın allegorik temsilcileridir. Bu oyundaki kişiler de, Shakespeare'in büyük tragedyalarındakiler gibi, çeşitli yönleri olan, psikoloji kurallarına göre gelişen gerçek insanlardan fazla, belirli bir özelliğin allegorik temsilcilerine benzerler. Bireyden fazla tipdirler. Örneğin, Timon ilk önce "Aşırı Müs riflik" sonra da "İnsan Düşmanlığı, "Apemantus "Siniklik, "Flavius "Sadakat, "Phrynia ile Timandra "Şehvet, "Timon'un dostları "Nankörlük, "Şair ile Ressam "Dalkavukluk" allegorileridir. Ve ileride belirteceğimiz gibi, başta Timon, bu oyundaki kişilere candan bir yakınlık duymamamızın gerçek nedenini, onların birer insandan fazla birer soyut kavram olmalarında aramak gerekir belki de.

Atina'lı Timon'un konusu son derece basittir. O kadar ki, gerçek anlamda bir konu bile diyemeyiz buna. Bu oyunda anlatılanlar, başlangıcı, çeşitli olayların zincirlenmesiyle belirli bir gelişmesi ve bir sonu olan bir hikâye değildir; bir tek kişinin, birbirine tam karşıt iki ayrı durumda nasıl davrandığının bir tablosudur.

Oyun üç ayrı bölüme ayrılır:

1— Timon'un ihtişam ve müsriflik içinde yaşadığı bölüm,

2— Timon'un iflâs ettiğini anladığı ve arkadaşlarının ona yüz çevirdikleri bölüm,

3— Timon'un bütün dünyaya küstüğü bölüm.

Timon'un konağında geçen birinci perde, ev sahibine sanat ürünlerini ve mallarını satmağa gelen bir Ressam, bir Şair, bir Tüccar ve bir Mücevhercinin Timon'u övmeleriyle başlar: Timon'un büyülü cömertliği herkesi ona doğru çekiyordur; Timon üstün bir insandır, eşine rastlanmayan bir insan; Timon durmadan dinlenmeden çevresine iyilik ediyordur; bütün dünya, sonsuz bir sevgi ve saygıyla Timon'u kucaklıyordur. evine akın akın gelenler, Timon'a hizmet etmeğe can atıyorlardır; Timon hem son derece iyi kalpli hem de son derece zengin olduğu için, ona herkes tapıyor, herkes hayran hayran talih perisinin bu sevgili gözdesinin peşinden gidiyor ve onun atının özengilerini bile kutsal sayıyorlardır. Ama şu var ki, Timon'un bütün şanını açıklıyan, aşırı ve coşkun övgüleriyle onu göklere çıkaran Şair ile Ressam, durumun her an değişebileceğini de bilirler. Talih perisinin aklına eserse, gözdesini dakikasında alaşağı edivereceğini ve o zamana kadar yerlerde sürüklene sürüklene talihli adamın peşinden gidenlerin onu yüzüstü bırakacaklarını tam söyledikleri sırada, borular çalar, Timon misafirleriyle birlikte içeri girer.

Bu ilk perdede Timon, çevresine mutluluk ve bereket saçar güneş gibi ve güneş kadar da göz kamaştırıcıdır. Yalnız yüreği temiz, eli açık bir insan değildir. Eşsiz serveti sayesinde bir imparatorun gücü vardır onda. Torbalar dolusu altın vererek, dostlarından biri olan Ventidius'u hapisten kurtarır. Kendisine hizmet eden delikanlılardan birine bol bol para bağışlar, onu sevdiği kızla evlendirir. Çevresindekilerden birinin dediği gibi, cömertliği öylesine gürül gürül akan bir seldir ki, altın tanrısı Plutus bile, herşeye değerinin yedi kat fazlasını veren Timon'un kâhyası olabilir ancak. Şâhane ziyafetlerinin sonunda, misafirlerine kıymetli hediyeler, cins atlar, mücevherler dağıtırken, elinde onlara hediye edecek ülkeler olmadığına üzülür. Çocukça bir güveni vardır evini dolduran, her sözünü hayran hayran dinleyen bütün bu adamlara. "İnsanın ne diye dostu olsun, dostlarından yardım görmeyecekse ?" diye sorar tam bir saflıkla. Günün birinde güç duruma düşerse, dostlarının yardımına

koşacaklarından o kadar emindir ki, onlarla bağlarının sağlamlaşması, birbirlerine iyice yaklaşmaları için, daha az varlıklı olmayı bile dilemiştir zaman zaman. Ve Timon, insanların yeryüzüne iyilik etmek için, zenginliği kardeşçe paylaşmak için geldiklerini, dostlarının servetini kendi serveti saydığını söylerken, öylesine duygulanır ki, gözlerinden yaşlar boşalır.

Bu ilk perdedeki dünyanın, yalnız paraya dayanan bir debdebesi değil, kusursuz bir uygarlığı da var gibidir görünüşte -sanatın, zevkin, nezaket dolu soylu davranışların, kibar ve ince duyguların, rahat ve mutlu insan bağlarının, yaşama sevincinin meydana getirdiği bir uygarlık. Ama ne yazık ki, bu kadar güzel olan bu dış görünüş aldatıcıdır. sahtedir, yüzeyi ustaca kaplayan bir yaldız tabakasıdır sadece.Aynı dünyaya Apemantus'un ya da Flavius'un gözleriyle bakınca, herşeyi bambaşka bir açıdan görürüz. Timon'un evini dolduran adamların aslında dürüst olmadıklarını; Timon'un ise, kendi de dahil, herkesin sandığı gibi zengin olmadığını anlarız.

Tragedyanın kişiler listesinde Apemantus "huysuz bir filozof" diye tanıtılır okuyuculara. Hazlitt gibi ünlü bir eleştirici de Diogenes'in ruhunu bulur onun sözlerinde. Ama Apemantus, huysuz bir filozoftan, ya da bir Diogenes'den fazla, Timon'un ziyafetine gelen misafirlerden birinin dediği gibi, "huysuz bir köpeğe" benzer, içinde hep hırlayan bir köpek varmış hissini verir insana.

Belki Apemantus herşeyi olduğundan daha kötü görür, herşeyin ancak en iğrenç yönünü sezer; ama su götürmez bir meziyeti vardır: gerçekleri görür Apemantus. İlk sözü Timon'u uyarmak, çevresindekilerin namussuzluğunu açığa vurmaktır. Apemantus'a göre, bu alçaklar, Timon'un yemeklerini değil, Timon'un kendini yiyorlardır, ekmeklerini kurbanları olan adamın kanma banıyorlardır hep birden. Birinci perdenin sonunda da son bir defa uyarır Timon'u ve insan kulaklarının öğüt dinlemeğe sağır, dalkavukluk dinlemeğe hazır oluşuna hayıflanır.

Apemantus, Timon'un akılsızlığını, saflığını ayıpladığı gibi, Timon da onun geçimsizliğini, huysuzluğunu, bir türlü bitmeyen öfkesini ayıplar. Böylece Timon ile Apemantus bu ilk perdede tam bir karşıtlık içindedirler: Tamamiyle iyimser olan Timon herkese güvenir; tamamiyle kötümser olan Apemantus hiçbir kimseye güvenmez; Timon çevresini iltifatlara, ötekisi lânetlere boğar; Timon etrafındakilere hediyeler, ötekisi küfürler saçar. Timon ile Apemantus şu sırada birbirlerine o kadar aykırı varlıklardır ki, ileride tıpatıp birbirlerini benzemeleri, kaderin acı olduğu kadar da acayip bir alayı hissini verir bize.

Apemantus'un gözüyle bakınca, Timon'un o şatafatlı dünyasını

bambaşka bir açıdan gördüğümüz gibi; kâhyası Flavius'un gözüyle bakınca da Timon'un muazzam servetini bambaşka bir açıdan görürüz. Bu servet tükenmek üzeredir, daha doğrusu tükenmiştir bile. Timon'un toprakları rehinde, kendisi borç içindedir aslında. Yüreği kan ağlayan Flavius, efendisine durumu açıklayabilmek için, onu ikide birde kenarlara çekiyor, dinlemesi için yalvarıyordur. Ama hiçbir şeyin farkında olmayan, hiçbir şeyin farkında olmak istemeyen Timon, kâhyasının sözlerine kulak asmıyor, gerçekleri görmemekte sonuna kadar direniyor. Çevresine bereket saçan bu şâhane güneş batmak üzeredir ve Apemantus'un dediği gibi, insanlar kapar kapılarını batan güneşe karşı.

Tragedyanın ikinci bölümünde, bu kapıların Timon'un yüzüne nasıl kapandığını görürüz. İkinci perdenin birinci sahnesinde, bir senatör Alcibiades'in daha sonraları tefeci olmakla suçlayacağı o pek saygıdeğer senatörlerden biri elinde bir takım kâğıtlarla sahneye girer, Timon un şuna buna ne kadar para borçlu olduğunu sayıp döker; şimdiye kadar eli açık, gönlü ulu diye övdüğü dostunu, çılgınca harvurup harman savurmakla suçlar. Bu ana dek bir zümrütüanka gibi ışıklar saçan Timon'un, yakında tüyleri yolunmuş bir kuşa döneceğini sezdiği için, adamlarından birini hemen ona gönderir, ödünç verdiği paraları geri ister.

Yalnız o senatör değildir böyle davranan. İkinci perdenin ikinci sahnesinde, şaşkına dönen kâhya ne yapacağını bilemez bir hale gelmiş, Timon'un evi sözümona dostlarının para isteyen uşaklarıyla dolmuştur. Timon misafirleriyle avdan dönünce, etrafını sararlar bu uşaklar; birbirlerini ite kaka, ellerindeki senetleri sallaya sallaya, hep bir ağızdan niçin geldiklerini bildirirler.Flavius, efendisini bir kenara çeker, durumu ona anlatmağa çalışır. Kendisiyle konuşmak isteyen kâhyasını bugüne kadar hep başından savmış olan Timon, daha önce uyarılmadığı için, suçu Flavius'a yüklemeğe kalkar ilkin. Üzüntüsünden ağlayan bu dürüst adamın açıklamalarını yarımyamalak dinleyip, meteliği kalmadığını, gırtlağına kadar borca battığını öğrenince, ödünç para almak için dostlarına başvuracağını söyler. Hâlâ gerçekleri göremiyor, hâlâ ahmakça bir iyimserlik içindedir. Asıl servetinin parası oluşundan değil, dostları oluşundan ileri geldiğini övüne övüne ilân ederken, bütün tanıdıklarının hemen yardımına koşacaklarından emindir. Hattâ öylesine emindir ki, daha önce söylediği gibi, dostlarının kendisine ne kadar candan bağlı oldukları artık iyice meydana çıkacak diye, bu güç duruma düştüğüne nerdeyse seviniyordur.

Timon, adamlarından üçünü, üç dostuna gönderir. Onların yardımına sığınmak zorunda kaldığı için gurur duyduğunu da bildirmelerini ayrıca tembih ederek, bir miktar para ister her birinden. Devletin zenginleşmesinde önemli bir payı olduğundan, senatörlere de başka birini

gönderip, onlardan toplu bir para alabileceğini tasarlar. Ama Flavius bu çareye başvurmuştur bile; ve senatörler, sözbirliği etmişcesine, yarımyamalak suçlamalar, uydurma bahaneler ileri sürmüşler, beş para vermeğe yanaşmamışlardır. Timon ilkin afallar, inanamaz duyduklarına. Sonra senatörlerin iyice yaşlı ve dolayısiyle biraz nankör, biraz katı yürekli olmalarına yorar aklının alamadığı bu tutumlarını. Ventidius'a da bir adam gönderir. Bu dostu yoksulken, elinden tutacak kimsesi yokken, Timon külliyetli bir miktar para verip onu hapisten kurtarmıştır. Birinci perdenin ikinci sahnesinin başlangıcında gördüğümüz gibi, babası ölen Ventidius büyük bir mirasa konunca, bu parayı geri vermek istemiş, Timon ise kabûl etmemiştir. Ama şimdi Timon'un kendi başı derde girdiği için, bir süre önce reddettiği parayı almak zorunda kalacaktır. Gerçekleri görmemek için hâlâ direnip duran Timon, bunca dostu olan bir insanın batabileceğini aklından bile geçirmemesini söyler kâhyasına. Böylece ikinci perde biterken, Timon gene boş umutlara kapılmış, gene aptalca bir güven içindedir.

Üçüncü perdenin ilk üç sahnesinde, Timon'un güvendiği üç dostunun ona nasıl sırt çevirdikleri anlatılır. Bunlardan birincisi olan Lucullus, Timon'un adamlarından Flaminius'u görünce, ilkin sevinir; cömertliğini coşkunlukla övdüğü arkadaşının ona yeni bir hediye gönderdiğini sanır. Zaten bir gece önce, gümüş bir ibrikle bir leğen girmiştir rüyalarına. Flaminius'un borç almağa geldiğini anlayınca, fena halde bozulur, bütün davranışı dakikasında değişiverir. Timon'un daha bir saniye önce övdüğü açık elliliğini bir kusur sayar şimdi. Timon iyidir hoştur ama, gereğinden fazla para harcıyordur. Sırf bu kadar çok misafir ağırlamamasını öğütlemek için, Lucullus'un sabah akşam Timon'a yemeğe gittiği olmuştur. Her insanın bir kusuru vardır. Timon'unki de fazla cömert olmaktır. Çok uğraşmıştır ama, vazgeçirememiştir onu bu huyundan. Bu palavralardan sonra, Lucullus, Flaminius'un yalan söylemesi, onu evde bulamadı diye bir masal uydurması için, Timon'un adamına üç altın verir. Bir uşağın, bu sözümona soylu kişiden çok daha soylu olduğunu anlarız o zaman: Böylesine korkunç bir nankörlük karşısında öfkeden köpüren Flaminius, kendisine rüşvet olarak verilen paraları Lucullus'un başına fırlatır, ve uzun uzun lânet eder bu kancık dosta.

Üçüncü perdenin ikinci sahnesinde, Timon'un güvendiği ikinci dostunun kalleşliğini görürüz. Lucius denilen bu adam, canciğer arkadaşı saydığı Timon'u üç yabancıya övmektedir. Yabancılardan biri, Timon'un varını yoğunu tükettiğini duyduğunu bildirince, Lucius inanmaz bu çeşit söylentilere. Lucullus'un Timon'a borç vermeğe yanaşmadığını duyunca da, "o değerde bir insandan para esirgemek ha ! Hiç de şerefli bir davranış denemez buna," diye kıyametler koparark, fena halde ayıplar bu pintice tutumu. Timon'un kendisine de para, gümüş eşyalar, mücevherler, ufak

tefek başka hediyeler sunduğunu; Lucullus'a verdiklerinin yanında bunların bir hiç kalmasına rağmen, Timon'un adamları kendisine başvursalardı, elleri boş dönmeyeceklerini böbürlene böbürlene tam açıkladığı sırada, Servilius sahneye girer.

Timon'un adamını görünce, tıpkı Lucullus gibi, Lucius da ilkin sevinir, sevgili dostunun kensisine yeni bir hediye gönderdiğini sanarak. Ama durumu öğrendiği zaman, Lucullus'unkinden farklı bir hileye başvurur: Sözde akılsızca davranıp bütün parasını başka bir işe yatırmıştır. Çok güvenilir bir dost olduğunu göstermek fırsatından, canı gibi sevdiği Timon'un yardımına koşmak şerefinden bu yüzden yoksun kaldığını yemin üstüne yemin ederek ve dövüne dövüne anlattıktan sonra, sıvışıp kaçar.

Sahnede yalnız kalan üç yabancı, birçok şeyler biliyorlardır Timon üstüne. Bir çeşit koro ödevini görerek, böyle bir felâket ânında Timon'u kaderine bırakan ikiyüzlü dalkavukları ayıplarlar. Timon'un şu Lucius denilen adama bir baba sevgisi gösterdiğini, itibarı bozulmasın diye cebinden bol bol paralar vererek uşaklarının aylıklarını bile ödediğini söylerler. Ve Timon'un dillere destan çömertliğini, iyi yüreğini, soylu kişiliğini, şerefli tutumunu överler.

Üçüncü perdenin üçüncü sahnesinde, güvendiği üçüncü dostu Sempronius da kalleşçe davranır Timon'a karşı. Timon'un adamını hemen başından savmağa kalkar. Lucius ile Lucullus'un kendisinden çok daha zengin sayılabileceklerini,üstelik servetlerini Timon'a borçlu olduklarını söyler ilkin; onlara niçin başvurulmadığını bilmek ister. Bu adamlardan yardım istenildiğini, hiç birinin beş para vermeğe yanaşmadığını öğrenince, en son kendisine haber gönderdiği için, sözde pek gücenir Timon'a. Ağır bir hakarete uğradığını, şerefiyle oynandığını bildirir; ve bu gülünç bahaneyi ileri sürerek,kesesinin ağzını açmağı kesinlikle reddeder.Timon'un adamı haklı olarak, acı alaylarla karışık lânetler yağdırır efendisinden bunca iyilik gören, Timon'un en güvenilir dostu saydığı bu aşağılık herife.

Artık yalnız bu üçü değil, bütün dostları böyle nankörce davranacaklardır Timon'a karşı. Çünkü Atina toplumunun üst tabakaları temelden çürüktür. Hiçbir ahlâk değeri tanımıyan, acıma nedir bilmeyen, yalnız paraya tapan ikiyüzlü adamlardır hepsi. G.H. Harrison'un dediği gibi, birer sülük misali, kanını emmişlerdir arkadaşlarının; kanı tükenince de, sülükler kopmuşlardır Timon'dan.

Bundan sonraki sahneden [III, 4] anladığımız gibi, bu sözümona kibar beylerin emrinde çalışan adamlar, efendilerinden kat kat daha

dürüst, daha soylu, daha erdemlidirler. Eskiden Timon'dan bu kadar çok para sızdıran efendileri, şimdi para istemek üzere onları Timon'un konağına gönderdiği için utanırlar,yapmak zorunda oldukları bu işten tiksinirler, hizmet ettikleri adamların nankörlüğünü hırsızlıktan bin beter sayarlar ve Timon'a acırlar. Daha sonraları, dördüncü perdenin ikinci sahnesinde de, Flavius başta, Timon'un hizmetkârlarının, onu sömürüp sömürüp tepen o kibar dostlarından daha soylu olduğunu görürüz. Timon'un adamları, onun yıkılışının yasını tutan bir koroyu andırırlar nerdeyse. Artık yersiz yurtsuz, meteliksiz kalmışlar; işlerini güclerini yitirmişlerdir. Ama kendi hallerinden fazla, bunca ihtişamdan sonra görülmedik acılara düşen efendilerinin korkunç alınyazısını düşünürler. Onu elinden tutacak bir tek dostu çıkmayışını kınarlar. Efendilerinden artık ayrılmak zorundadırlar, ama yürekleri hâlâ ona bağlıdır. Timon'un kâhyası Flavius, cebinde kalan son üç beş kuruşu onlarla paylaştıktan ve Timon'un hatırı için her zaman dost kalmalarını diledikten sonra, derin bir sevgiyle anar efendisini. Durumunda hiç bir değişiklik olmamış gibi Timon'a hizmet etmeğe gene kararlı olan Flavius'a göre, elinin açıklığı, ahlâkının dürüstlüğü, yüreğinin iyiliğidir efendisini yıkan.

Üçüncü perdenin dördüncü sahnesinde, olup bitenleri belki hâlâ tam kavrayamayan ve öfkeden köpüren Timon evine dönünce, borçlu olduğu dostlarının uşakları dakikasında çevresini sararlar. Şimdi Timon, av köpeklerinin kıstırdığı bir geyik kadar çaresizdir bu adamların ortasında. Ellerinde salladıkları senetleri göstererek, «indirin hepsini başıma, serin beni yere!»der. Şimdiye kadar sağa sola saçtığı paralar, insanlara duyduğu sevginin, yani yüreğinin ve kanının bir sembolü olduğuna göre ve artık yeryüzünde verecek hiçbir şeyi kalmadığı için borçlarını ancak yüreğiyle ve kanıyla ödeyebileceğine göre, «kıtır kıtır kesin yüreğimi para diye, kanımı damla damla sayın... doğrayın, bölüşün beni!» diye bağırır. Sonra, bütün nankör dostlarına son bir ziyafet çekmeğe karar verir.

Üçüncü perdenin son sahnesinde, Timon'un bu ziyafetini görürüz. Konağa gelenler, hâlâ misafir ağırlayabildiğine göre, Timon'un durumunun söylendiği kadar kötü olmadığını, belki de onları denemek için böyle bir hileye başvurduğunu düşünürler. Timon görünür görünmez, koşuşup gene dalkavukluğa başlarlar; yaltaklana yaltaklana yalanlar uydururlar, özür dilerler bir süre önce ona borç verecek paraları olmadığı için. Sıkı sıkı kapalı kaplarda gelen yiyeceklerin ayrıca nefis olduğundan hiç şüpheleri yoktur.

Timon, misafirlerini nezaketle sofrasına oturtarak, önce acı alaylarla dolu bir dua eder tanrılara. Sonra bu ikiyüzlü dostlarını lânetler; yalnız ılık suyla dolu kapları göstererek, «açın tabaklarınızı köpekler, açın da

yalayın!» diye bağırır.[1] Derken kaplardaki suları, Timon'un düpedüz delirdiğini sanan, kaçmağa çalışan misafirlerin yüzüne gözüne fırlatır küfrede ede. Delice bir kin gösteren bu davranışıyla, Timon, sadece sofrasındaki aşağılık dalkavukları değil, sadece Atina'nın büyüklerini değil, bütün insanları yerin dibine batırmak ister.

Gerçekten de insanlarla bağı artık kopmuştur Timon'un. Yalnız insanlarla değil, eski benliğiyle de bağları öylesine kopmuştur ki, Timon'un yepyeni bir kişiliğe büründüğünü söyleyebiliriz. Dowden'e göre, hayatının bu döneminde, Timon ilk defa olarak acı bir gerçekle yüzyüze gelmiş; insanların bencilliğini, nankörlüğünü, bayalığını anlamıştır. Şimdiye kadar hayaller üstüne kurulu olan yaşamı temelinden sarsılmış, yıkılmıştır. Gözü uyanık gördüğü rüyalardan, insanların birbirlerini kardeşçe sevdikleri rüyalardan uyanıvermiş, kendini dünyanın ıssız kıraçlarında bulmuştur. Bu günedek bilinçsiz ve kayıtsız yaşadığı, gücünü geliştirecek çabalardan kaçındığı için, uğradığı felâkete sabırla dayanamamış, benliğini kontrol altına alamamış, bu yeni duruma hâkim olamamıştır. Böylece, gerçeklerle hiçbir ilgisi olmayan bir insanseverlikten, ölçüsüz ve tutkulu bir kine düşmüştür. Artık yalnız kendi nankör arkadaşlarından değil, b ü t ü n insanlardan nefret etmektedir.

Dördüncü perde, Atina'nın surları dışına çıkan, doğduğu kenti bir daha görmeyecek olan Timon'un «âmin»diye biten kırk satırlık bir beddua-sı ile başlar.Wilson Knight'in dediği gibi, onun bu uzun lânetleri, sınırsız ve azgın birer kin destanıdır. Bu ilk lânetinde ana tema, toplumu ayakta tutan bütün ahlâk kurallarının altı üstüne gelmesidir. Aslında Timon, T r o i l o s i l e K r e s s i d a'nın birinci perdesinin üçüncü sahnesinde

---

1] *Shakespeare'in oyunlarındaki başlıca benzetme ve metaforlar üstüne* Shakespeare's Iterative Imagery *adlı ünlü incelemesinde, Caroline Spurgeon,* Atina'lı Timon' *da köpeklerle ilgili imgelerin hakim olduğunu ileri sürer. Gerçekten de bu oyunda tekrar tekrar köpek lafı edilir: Efendilerinin verdiği yiyecekleri kemiren, çiğneyen, yutan köpekler; öldürdükleri hayvanın kanını içen av köpekleri; insanlardan esirgenen yemekleri kapıveren köpekler; artıkları yalayan köpekler; taşlanan ve tekmelenen köpekler, uyuyan köpekler, huysuz köpekler dilenci köpekleri, v.s. Oyunlarını dikkatle inceleyenlerin bildiği gibi, Ellzabeth Çağı âdetlerine uyarak, masaların yanında beslenen köpeklerden pek hoşlanmazdı Shakespeare. İşte bu oyunda, tiksindiği iki şeyi, yani sofrada oturan efendilerinden bir şeyler koparabilmek umuduyla yaltaklanan köpeklerin sahte sevgisiyle, zengin bir adamdan bir şeyler koparabilmek umuduyla yaltaklanan dalkavukların sahte sevgisini birleştirir.*

(Studies in Shakespeare, ed. Peter Alexander, London, Oxford University Press, 1964, s. 182 - 184)

Ulysses'in öğütlediği düzenin tam tersini istiyordur. Yeryüzünde dinin, saygının, adaletin, barışın, hakseverliğin, doğruluğun, geleneklerin, törelerin, yasakların allak bullak olmasını, sonu gelmez bir kargaşalığın dünyayı sarmasını istiyordur.

Timon, bu korkunç bedduadan sonra, Atina'ya bir daha ayak basmayacağını bildirir. Artık ormanlarda yaşayacaktır; ve orada en vahşi hayvanları bile insanoğlundan daha insaflı bulacağından emindir.

Dördüncü perdenin üçüncü ve son sahnesinde, Timon'u deniz kıyısındaki ormanlarda, eskiden yaşadığı konakla tam bir karşıtlık gösteren vahşi mağarasının önünde buluruz. Çok uzun olan bu sahne, Timon'un, yalnız insanların değil, tabiatın da lânetlenmesini isteyen 47 satırlık bir monologuyla başlar. Timon, bereket saçan kutsal güneşin, topraktan çürük bir ıslaklık çıkarmasını; dünyayı saran bütün havanın zehirlenmesini, toplum düzeni altüst olarak, dilencilerin yücelmesini, beylerin alaşağı edilmesini diler. Delice bir kötümserlik içinde bunalıp batan Timon'a göre, bütün insanlar, nankör dostları kadar dalkavuktur; talih merdiveninin her basamağında, bir alttaki bir üsttekine yaltaklanır; herkes aşağılıktır, herkes kendi çıkarını düşünür; bilginler, zengin budalaların önünde yerlere kadar eğilirler; o iğrenç insan tabiatında dürüstlüğün zerresi bile yoktur. Onun için Timon, bütün toplumdan, kendi benzerinden, hattâ kendinden nefret ediyor, insanlığın yerin dibine batmasını istiyordur.

Timon, bu lânetler arasında, karnını doyuracak bir bitki bulabilmek için toprağı kazar... ve altın bulur. Açlığını gidermek amacıyla Tanrılardan birkaç parça kök isterken, Tanrıların ona bu pırıl pırıl altınları sunmaları, garip olduğu kadar da acı bir alayıdır kaderin, Timon'un hayatını yıkan o belâlı altın, sanki hâlâ onu kovalıyor, bir türlü peşini bırakmak istemiyor, yaralı bir hayvan gibi sığındığı bu mağarada bile karşısına çıkıyordur. Şimdi Timon istese eski hayatına dönebilir, boşuna sevdiği o aşağılık dalkavukları, ya da yenilerini gene çevresinde toplar, aynı debdebeli hayatı yaşamağa koyulurdu. Ama hayattan da, insanlardan da, herşeyden de artık nefret ediyordur Timon. Ve bütün evrene saçtığı kin, bu altın parçalarının üstünde toplanır şu sırada: Altındır insanları bu rezil hale sokan; altın bütün değerleri altüst eder; karayı ak, çirkini güzel, eğriyi doğru, soysuzu soylu, yaşlıyı genç, korkağı yiğit gösterir; rahipleri dinden imandan ayırır; sapasağlam insanları ölüm döşeklerine serer;cehennemlik adamları kutsallaştırır; iğrenç cüzzamlıları şirinleştirir; hırsızları baş köşelere oturtur, saygıdeğer görünmelirini sağlar; kartlaşmış dullara koca bulur; frengi çibanlarıyla hastahanelerde sürünen erkeklerin bile tiksineceği kadınları, bir nisan günü kadar mis kokulu ve taptaze yapar. «Bütün insanlığın ortak orospusudur» altın.

Timon böyle kendi kendine konuşurken, insanlar, o ıssız mağarada gizlenen altının kokusunu sanki hemen almış gibi, davul sesleri, yaklaşan adımlar duyulur. Timon, ancak bir kısmını alakoyup, bulduğu altınları hızla toprağa gömer yeniden.

Alcibiades ile komutasındaki erlerdir bu gelenler. Timon'un genç arkadaşı Alcibiades'in hikâyesi, Timon'unkine çok benzer aslında. Bu iki hikâye birbirinin yankısı gibidir. Atinalılar, Timon'a ne kadar nankörce davrandılarsa, Alcibiades'e de o kadar nankörce davranmışlardır. Timon'un devlete yaptığı hizmetleri hiçe saydıkları gibi, kahramanlığı sayesinde büyük bir ün kazanmış bir asker olan Alcibiades'in hizmetlerini de hiçe saymışlardır. Bu iki adamın şimdiki durumları da aşağı yukarı eşdir. Timon kendi kendini sürgüne mahkûm etmiş, Alcibiades'i ise Senato sürgüne mahkûm etmiştir.

Üçüncü perdenin beşinci sahnesinde, Alcibiades ile Senatonun çatışması, Atina'yı yöneten büyüklerin ne kadar insafsız, ne kadar katı yürekli olduklarını bir defa daha gösterir: Alcibiades'in yakın dostlarından biri, öfkesini yenemeyerek, şerefini lekelemeğe kalkan bir adamın kanını dökmüş, bu yüzden ölüm cezasına çarptırılmıştır. Alcibiades, memleketi uğruna çarpışan, yaralanan, savaş alanlarında yiğitliğini ispat eden arkadaşının hayatını kurtarabilmek için, canla başla uğraşıyor, "acımak kanunun erdemidir" diyerek, yasaların harfine değil, ruhuna bağlı kalmalarını, merhametli olmalarını diliyordur senatörlerden. Ama Alcibiades'in çabaları boşunadır. Yaşlı oldukları için kendilerinden anlayış ve hoşgörürlük beklenen bu adamlar, merhamet nedir bilmezler, "biz kanundan yanayız: ölmesi gerek" diye kesip atarlar. Bu kadarla da kalmayıp, Alcibiades'e öfkelenirler, devlete sayısız yardımlarını, eşsiz kahramanlığını hiç düşünmeden, onu ömrü boyunca sürerler Atina'dan.

Böylece tıpkı Timon gibi, Alcibiades de Atinalıların hainliğine kı nankörlüğüne kurban gitmiştir. Ama Timon gibi bütün dünyaya küsüp, veğı solu lânetliyerek güçsüz ve kısır bir öfkeye kapılacağına; Alcibiades salıcını çekmiş, erlerini peşine takmış, Coriolanus anayurdu Roma'nın üstüne nasıl yürüdüyse, o da Atina'nın üstüne yürümeğe hazırlanmıştır. Ve bu yürüyüş sırasında da tesadüfen Timon'un mağarasının önüne gelmiştir. Yanında, vücutlarını satarak geçinen ve Alcibiades'e metreslik eden Phrynia ve Timandra adlı iki kadın da vardır.

Alcibiades, bir insandan fazla yırtıcı bir hayvana benzeyen arkadaşı Timon'u tanıyamaz, "kimsin, nesin sen?" diye sorar ilkin. Timon ise, Alcibiades'i kinle karşılar; unutmak istediği insan yüzünü, insan gözlerini kendisine yeniden gösterdiği için, kurtların onun yüreğini kemirmesini diler.

Eskiden ayrıca düşkün olduğu Alcibiades, Timon'a hiçbir zaman kötülük etmediği için, bu kin tamamiyle yersizdir. Timon'un onu nefretle kovmasına rağmen, Alcibiades'in gene de yüreği parçalanır o şanlı Timon' un bu hale düşmesine. Çektiği acılar yüzünden delirdiğini sanarak, Atina' lıların devlete bunca hizmeti olan bir adama nankörce davranışını yerer, gene de sevgi gösterir ona. Şu sırada parasızlığından askerleri boyuna başkaldırdıkları halde, Timon'a bir miktar para vermek ister.

Eski arkadaşının dostluğunu da parasını da reddeden Timon, onun Atina'ya karşı ayaklandığını duyunca, savaşı kazanmasını, Atina'lıların başına belâ kesilmesini, sonra da kendi belâsını bulmasını diler. İşte o zaman, içindeki korkunç kine rağmen, Timon'un anayurduyla bütün bağlarını koparamadığını, içinde bir çelişki olduğunu anlarız. Çünkü Atina halkı denilen o alçak sürüsünün hem gebermesini ister, hem de vatanını rezil edeceği için Alcibiades'e içerler bir ara.Gelgelelim Timon insan-lığından öylesine sıyrılmıştır ki, Atina'ya karşı duyduğu o azgın öfke, yurtseverliğinden ağır basar: Varsın Alcibiades bir veba salgını gibi çöksün o uğursuz kentin üstüne; bir tek kişi kurtulmasın; gerçekte hepsi namussuz olduğuna göre, ne ak saçlı yaşlılara, ne çoluk çocuk sahibi kadınlara, ne de gencecik kızlara acısın. Hattâ bebekleri bile esir-gemesin; çünkü yavrular büyüyecekler, günün birinde Alcibiades'in gırtlağını kesmeğe yelteneceklerdir. Bu ıssız mağarada altın görünce şaşıran Alcibiades'e, Timon bu amaçla yani bütün kenti yaksın yıksın, Atina'lıları kılıçtan geçirsin diye avuç dolusu para verir. Eskiden Timon, sırf sevgisini göstermek için çevresine altın saçardı. Ama bundan böyle, sırf kinini göstermek için sağa sola altın saçacaktır. İleride göreceğimiz gibi tamamiyle dengeli bir insan olan Alcibiades, altınları alır; ama Timon' un korkunç öğütlerine kulak asmayacağını da açıkça bildirir.

Bu sahnenin en ilginç yönlerinden biri, esas tema'sı şehvet değil de nankörlük olan bir tragedyada, Timon'un tıpkı Lear gibi, müthiş bir tiksinti duyarak, ama Lear'den çok daha ileri giderek, cinsel konular üstünde uzun uzun duruşudur. Alcibiades mağaraya iki fahişe ile gelince, Timon, cinsel ilişkilere karşı bu korkunç çıkışı yapmak fırsatını bulur. Zaten A t i n a 'l ı T i m o n'da kadın olarak yalnız bu iki sokak kadınının bulunması, ayrıca garip bir özelliğidir bu tragedyanın. Çünkü bilindiği gibi, Shakespeare'in bütün oyunlarında kadınlar son derece önemli, hattâ bazen erkeklerden de önemli bir yer tutarlar. Ve Kral Lear'in iki büyük kızı bir yana, ahlâk bakımından, bazen de zekâ bakımından, erkeklerden üstündürler - o kadar ki, bir eleştirici, haklı olarak, Shakespeare'de "gyne-colatry" olduğunu, yani kadınlara taptığını ileri sürmüştür.

Oysa Timon, Alcibiades'in yanındaki kadınları görür görmez çatmağa başlar onlara: Melek görünüşlü bu güzel yaratıklar, Alcibiades'in kılıcından

çok daha zararlıdır dünyaya. İffetli geçinen bâkireler bile, sokak kadınları kadar namussuzdurlar aslında. Süt gibi beyaz memelerinin uçları, elbiselerinin arasından sanki uzanır, erkeklerin gözlerini oyar. Phrynia ile Timandra ise, düpedüz birer orospudur; ve Timon her zaman öyle kalmalarını, kendilerini sevmeden, sırf pis bir şehvetle kullanan erkeklere iğrenç illetler vermelerini; gül yanaklı delikanlılara frengi aşılamalarını istiyordur. Timon, sırf bu amaçla, "uzatın eteklerinizi, kahpeler" diyerek, kucak dolusu altın bağışlar Phrynia ile Timandra'ya. Bol bol paraları olsun da, ölülerin başından kesilmiş saçlarla perukalar yapsınlar frengiden saçı dökülen kafalarına; kırışıklarını örtmek için yüzlerini öylesine boyasınlar ki, suratlarına atlar işese bile çıkmasın bu boyalar. Sonra erkeklerin başına belâ kesilsinler, iliklerine kadar çürütsünler onları. Aşıladıkları pis hastalıklar yüzünden kanun adamlarının sesi kısılsın, hak hukuk lâfı edemesinler yalancıktan; cüzzam gibi beyaz lekeler kaplasın şehveti sözde ayıplayan şehvet düşkünü rahiplerin bedenlerini; burunları dökülsün, yüzleri yamyassı olsun hep kendi çıkarını düşünen bencil adamların; kıvırcık saçlı kabadayıların kafaları damdazlak olsun; savaşda yaralanmayıp çalım satanlar bu orospulardan acı çeksinler; bütün erkeklerin öylesine canını çıkarsınlar ki, artık hiçbiri bir kadınla ilişki kuramaz hale gelsin. Erkekleri iyice kahrettikten sonra, bu orospular da kahrolsunlar, gebersinler bir hendeğin içinde.

Alcibiades ile yanındaki kadınlar gittikten sonra, Timon yiyecek bir kök parçası bulabilmek için toprağı kazmağa koyulur gene. Bu arada, "hepimizin anası" dediği bereketli toprağın rahminde insan soyunun tükenmesi; toprağın nankör insanlar doğuracağı yerde, kaplanlar, kurtlar ayılar, ejderhalar doğurması için dualar eder. Ne çare ki, nefret ettiği şu insanlar bir türlü bırakmıyorlardır Timon'un peşini. Çünkü Timon aradığı kökü tam bulduğu sırada Apemantus sahneye girer ve küfürlerle karşılanır.

Timon kendisini taklide kalkıyor, onun davranışlarına özeniyor diye söylentiler yayıldığı için, Apemantus durumu kendi gözleriyle görmek amacıyla bu mağaraya geldiğini bildirir. Ama Apemantus'a kalırsa, Timon'un insan düşmanlığı, kendi insan düşmanlığı gibi gerçek değildir; talihinin değişmesinden doğan pısırık bir bunaltı, bir hastalıktır sadece. Timon'un talihinin gene döndüğünden, altın bulduğundan haberi olmayan Apemantus, insanlardan nefret eden bir filozofun tutumunu, yani kendi tutumunu, Timon'a yakıştıramadığı için, dalkavukluğu meslek edinmesini öğütlemek ister yoksul sandığı adama. Elinde bir kürek, bu ıssız yerlerde ne diye toprağı kazar Timon? Nedir bu perişan kılığı, bu mutsuz halleri? Eskiden kendisini sömürenler hâlâ ipekliler giyiyor, şaraplar içiyor, yumuşacık yataklarda keyfediyor, Timon'un varlığını bile unutuyorlar. Şimdi Timon da onları sömürsün, kendisini batıranların sırtından

geçimini sağlamağa baksın. Bugünedek Timon'a karşı nasıl davrandılarsa, Timon da o aşağılık heriflere öyle davransın. Ve vazgeçsin Apemantus'a benzemeğe yeltenmekten. Timon, "sen gibi olsaydım yokederdim kendimi" deyince, Apemantus, Timon'un kendisini nasıl olsa yokettiğini, şimdiye kadar bir deli, şimdi de bir aptal gibi yaşadığını; ama gene de Timon'un bu halini eski halinden daha fazla sevdiğini söyler. Ve o zaman, Apemantus'un insanca bir yönü olduğunu anlarız; çünkü Timon'un belirttiği gibi, zenginken kendisine yaranmağa çalışmayan bu adam, bu düşük halinde dalkavukluk etmeğe kalkıyordur ona. Ama Timon, artık hiç kimseden ilgi istemediği için, Apemantus'u tekrar kovar. Apemantus da gene çatmağa başlar Timon'a: Sırf onun damarına basmak için buralara geldiğini; Timon'un zavallının biri olduğunu; bu acı hayata, bu çileye kendi isteğiyle, gururunu kırmak için katlanmadığını, gönül rizasıyla fakir olmadığını, meteliksiz kalmasa, gene saraylarda yaşayacağını söyler. Timon da buna karşılık Apemantus'u suçlar. Çünkü Apemantus, kendisinden farklı olarak doğduğu doğalı yoksuldur; bunca zaman Timon'un yüzüne gülen talih, bir tek gün kollarını açmamıştır ona, ancak bir köpek gibi beslemiştir onu. İnsanlar, Timon'a yaptıkları gibi, önce üstünde titreyip, dalkavukluk edip, sonra hainçe tepmemişlerdir onu; Timon gibi, iyiliğe karşılık nankörlük görmemiştir herkesten. Bu yüzden Apemantus'un hakkı yoktur insanlardan nefret etmeğe.

Timon bunları söyledikten sonra, Apemantus'un Atina'ya dönmesini, kendisini rahat bırakmasını ister. Bulduğu hazineyi de gösterir ona. Ama Apemantus'un bu altınlara tepkisi, mağaraya gelenlerin tepkisinden bambaşkadır. En küçük bir ilgi duymaz altınlara karşı. Paranın burada işe yaramayacağını söylemekle yetinir yalnız. Timon'un geceleri nerede yattığını öğrenmek çok daha fazla merakını uyandırır Apemantus'un. Timon, Apemantus'a ikide birde hakaret etmekle beraber, gene de konuşur onunla; çünkü hor gördüğü bu adamla ortak bir tutkuları vardır artık. Birbirlerini kötüleyip dururlar ama, her ikisi de aynı şiddetle nefret ederler insanlardan. Timon, "elinden gelse dünyayı ne yapardın?" diye sorunca, Apemantus, insanlardan kurtulmak için dünyayı hayvanlara teslim edeceğini, kendisi de hayvanlarla kaynaşacağını söyler. Ama her canlı yaratıktan tiksinen Timon'a göre, insanlar arasında barış ve sevgi olmadığı gibi, hayvanlar arasında da yoktur; onlar da kıyasıya birbirlerine eziyet ediyorlar, yiyorlardır birbirlerini.

Timon ile Apemantus'un bu uzun konuşması, sonunda en korkunç küfürler ve lânetlerle biter. Hattâ Timon yalnız lâfla da kalmaz; taşları kaptığı gibi Apemantus'un üstüne atar onu başından savmak için.

Başlıca konusu insan düşmanlığı olan bu tragedyada, o olumsuz tutumu tek olumlu değer sayan ve birbirlerine lâik görmeyen bu iki

insanın karşılaştıkları sahne, Timon'un mizantropluğu ile Apemantus'un mizantropluğu arasındaki farkları göstermek bakımından ayrıca ilgi çekicidir.

Önceden belirttiğimiz gibi, oyunun başlangıcında, Timon ile Apemantus'un psikolojik yapıları ve davranışları arasında tam bir karşıtlık vardır. Timon herkesi seviyor, herkese inanıyor, herkese verebildiği kadar veriyordur. Apemantus hiçkimseyi sevmiyor, hiçkimseye inanmıyor, herkesin ya ahlâksız ya da aptal yönlerini görüyordur sadece. Şimdi ise Timon, birden bire değişmiş, eskiden candan ayıpladığı Apemantus'a benzemiş, hattâ tutumu onunkinden daha da aşırı olmuştur. Ama gene de bu iki kişi birbirlerinden ayrıdırlar. Doğuştan sevgiden yoksun, doğuştan kötü niyetli olan Apemantus, insan düşmanlığını bir felsefe olarak benimsemiştir; mizantropluk ve siniklik onun mesleği, bir bakıma keyfidir. İnsanlara kin beslerken zerre kadar acı çekmediğini, bir çeşit haz bile duyduğunu sezeriz. Tam bir yabancılaşma içinde, iyiliğe de kötülüğe de aslında kayıtsız olduğu için, Apemantus'un insan düşmanlığında trajik bir nitelik de yoktur. Timon ise doğuştan iyi niyetli, doğuştan sevgiyle dolu bir adamdır. Sırf çevresinin korkunç nankörlüğü yüzünden herkesten kopmuştur. Alınyazısının onu zorla insan düşmanlığına sürükleyişi, Timon için acıların en büyüğüdür. Hattâ Timon'un acıları öylesine derin, öylesine dayanılmazdır ki, Apemantus biraz uzaklaşır uzaklaşmaz, kendi kendine mırıldandıklarından ölmeğe kararlı olduğunu anlarız.

Timon, bulduğu altına ve altına taptıkları için canavarlaşan insanlara lânetler yağdırmağa devam ederken, Apemantus'dan kurtulduğunu sandığı sırada, sanki insanlar inadına onun peşini bırakmıyorlarmış gibi, üç kişi daha gelir mağaraya. Timon'un gizli hazineleri olduğunu duyan üç eşkiyadır bunlar. Ama eşkiyaların onu soymasına hacet kalmaz. Timon kendiliğinden avuç avuç altın verir onlara. Bu adamları, insan oldukları için yerer, ama hırsızlıkla geçiniyorlar diye zerre kadar ayıplamaz. Çünkü Timon'a göre, herkes hırsızdır aslında; hiç olmazsa bunlar, namuslu görünmeğe kalkmadan, açıkca yapıyorlardır yapacaklarını. Timon, eşkiyaları yüreklendirmek için, yalnız insan topluluklarının değil, bütün evrenin hırsızlık düzeni üstüne kurulduğunu anlatır onlara:(1)

1] *Kimi eleştiriciler, bize kalırsa yanılarak, Timon'un doğaya sığındığını ileri sürmüşlerdir. Timon gerçekten doğaya sığınsaydı, zamanla içine bir huzur gelebilirdi, doğa yoluyla yeniden insanlara yaklaşabilirdi. Ama Timon, insanlar arasındaki düzensizlik ve zorbalığı doğada da görür. Hayvanların birbirlerini yediklerini; güneş, ay, deniz ve toprağın birbirlerini sömürdüklerini söyler. Gerçi Timon'un doğa ile ilgili düşüncelerinde bir tutarsızlık da var bir bakıma; çünkü aynı sahnede, yoksulluk yüzünden eşkiyalık yapmak zorunda kaldıklarını söyleyen adamlara, doğanın yiyecek ve içecekle dolu olduğunu; toprak ananın, cömert bir ev kadını gibi, her bir yana tabak tabak yemek koyduğunu anlatır.*

Güneş, çekim gücüyle koskoca denizlerin suyunu çalıyordur; ay, soluk ışığını güneşten aşırıyordur; toprak dünyanın artıklarından ve pisliklerinden elde ettiği gübreyle besleniyordur, v.s. Timon, eşkiyalara bol bol altın bağışlarken, Alcibiades'e verdiği öğütleri verir onlara da: Eşkiyalıklarını ustaca ve kıyasıya yapsınlar; sadece soymakla kalmasınlar, mallarıyla birlikte canlarını da alsınlar herkesin; canavarca davransınlar; birbirlerini bile soysunlar; hepsi vurguncu olduğuna göre, karşılarına çıkan her insanın gırtlağını kessinler; Atina'ya gidip dükkânları talan etsinler. Ellerinde şimdi altın var diye, soygunculuktan vazgeçmeğe kalkmasınlar sakın.

Üçüncü eşkiyanın dediği gibi, Timon'un öğütleri öylesine olumsuzdur ki, hırsızlığa zorlarken, nerdeyse bu işten soğutmuştur onları. Hattâ ikinci eşkiya daha ileri giderek, Timon'un söylediklerinin tam tersini yapacağını, bu işten vazgeçeciğini bildirir.

Timon'un garip davranışı karşısında şaşkına dönen eşkiyalar gittikten sonra, Timon'un altın bulduğundan haberi olmayan Flavius, yeryüzünde bütün varıyoğu olan beş on kuruşu cebine koyarak, mağaraya gelir. Evvelce de belirttiğimiz gibi, Timon'a hizmet edenler ve bilhassa bu dürüst kâhya, efendilerini yıkan o korkunç bencilliğin ve nankörlüğün dışında kalan tek insanlardır bu tragedyada. Timon'un perişan halini görünce, yüreği sızlar Flavius'un. Ne olursa olsun, ömrünün sonuna kadar ona hizmet etmek amacıyla, ağlaya ağlaya Timon'a yaklaşır. Flavius bir insan olduğu için, Timon onu da istemez ilkin. Bu arada büyük bir haksızlık da eder; yanında hiçbir zaman dürüst bir kimse görmediğini, bütün beslediklerinin namussuz olduğunu ileri sürer. Ama Flavius'un eski efendisine sevgisi, bağlılığı, döktüğü acı gözyaşları o kadar candandır ki, Timon'un taş kesilen yüreğini bile yumuşatır. Bu koca dünyada bir tek insanın -yalnız bir tek insanın- namuslu olduğunu kabül etmek zorunda kalır. Flavius'un bu eşsiz iyiliği sayesinde, Timon ile insanlar arasında bir bağ kurulabilir, onun yeniden hayata dönmesi sağlanabilirdi belki de. Gelgelelim, delice bir kin, Timon'un bütün benliğini öylesine sarmıştır ki, bütün insanlara düşman olmağa öylesine can atıyordur ki, Flavius'un su götürmez dürüstlüğü karşısında sevineceğine, nerdeyse üzülür.

Herkes gibi, eski efendisine kalleşce davranıp kendine yeni bir efendi bulmadığı için, kâhyasını aptal olmakla suçlar. Sonra gene kuşkulara kapılır. Flavius'un bu örnek davranışında gizli bir kurnazlık, özel çıkar olup olmadığını düşünür. Kâhyasının çok haklı olarak dediği gibi, eskiden çevresindeki dalkavukların ikiyüzlü olabileceklerini aklından bile geçirmeyen Timon, ancak iş işten geçtikten sonra öğrenebilmiştir insanlardan kuşkulanmasını.

Timon, bu kuşkuların boş olduğunu iyice anlayınca, kâhyasına altın verir, dünyada tek namuslu saydığı bu adamın zengin bir hayat sürmesini diler. Gelgelelim koştuğu şart, insanlara karşı beslediği kinin ne kadar marazî olduğunu gösterir gene de: Flavius, herkesten uzakta kuracak evini, insanlara düşman olacak; lânet edecek hepsine, hiçbirine acımayacak, bırakacak dilenciler bir deri bir kemik kalsınlar, insanlardan esirgediklerini köpeklere verecek, zindanlarda çürüseler de, ağır hasta, ölmek üzere olsalar da el uzatmayacak onlara.

Flavius efendisinin yanında kalmak, onu biraz olsun avutmak için yalvarır. Ama Timon, küfredilmek istemiyorsa, bir an önce kaçmasını söyler kâhyasına; "gözün insan görmesin, benim gözüm de bir daha görmesin seni" diyerek, onu başından savar.

Beşinci perdenin ilk sahnesinde, oyunun başında gördüğümüz Şair ile Ressam, Timon'un gene zengin olduğunu, ahbaplarını denemek için iflâs etti diye söylentiler yaydığını, önüne gelene altın dağıttığını duyarlar; onun yeniden dalkavuğu olmak için mağaraya gelirler. Timon'un acı acı alay ederek dediği gibi, altın öylesine yaman bir tanrıdır ki, domuz ahırlarından daha pis bir tapınakta bile, şu kahrolası insanlar ona tapmağa koşarlar.

Şair ile Ressam, Timon ile karşılaşınca, şatafatlı sözlerle onu övmeğe, nankör dostlarını yermeğe başlarlar. Timon ise alaylarına devam eder bir süre; onların dürüstlüğüne inanmış gibi davranır ilkin. Sonra öfkesi ağır basar, sanatçı geçinen bu iki rezil adamın bütün alçaklıklarını yüzlerine çarpar, sille tokat üstlerine saldırır, onları döve döve kovar yanından,

Mağaraya gelen son ziyaretçiler, Timon'un yeniden zengin olduğunu duyan Atina'lıların elçi gönderdiği iki senatördür. Yanlarına aldıkları Flavius, efendisinin kendi dünyasına kapandığını, hiçkimseyi hoş karşılamayacağını, bu çabalarının boşuna olduğunu anlatmasına rağmen, Atina'lılara söz verdiklerini ileri sürerek, direnirler Timon ile konuşmak için. Onun psikolojik yapısını kendilerininki kadar basit sanan bu adamlar, yeni baştan talihi açıldığına göre, Timon'un eski haline döndüğünü ummaktadırlar.

Timon, bu yaşlı başlı senatörleri, en korkunç lânetler, en ağır hakaretlerle karşılar. Vurdum duymaz senatörler, gene de bildirirler getirdikleri mesajı: Atina Senatosu, Timon'u sevgiyle selâmlıyor, geçmişte nankörce davrandığı için özür diliyor, yurduna dönmesini candan diliyor, devlet işlerinde değerine lâik şerefli bir mevki vermek istiyordur ona.

Timon ilkin, Şair ile Ressama oynadığı oyunu oynar senatörlere de. Bu lütfun kendisini pek duygulandırdığını, gözlerinin yaşlarla dolduğunu

söyler. Bunun üstüne yüz bulan senatörler, Timon'a başvurmalarının gerçek nedenini açıklarlar; kendi deyimlerilye, kudurmuş bir yaban domuzu gibi yurdunu yıkmağa hazırlanan Alcibiades'e karşı Timon'un desteğini sağlamak isterler. O zaman Timon, vahşi bir kinle kıyasıya alay ederek, son mesajını gönderir Atina'lılara : Yurdunu seviyordur; yurttaşlarının mahvolmalarına gönlü razı değildir. Eğer sevgili Atina' lılar savaş korkusundan, Alcibiades'in şerrinden, hayatın çeşitli kaygılarından, sıkıntılarından, acılarından, bütün dertlerinden toptan kurtulmak istiyorlarsa, Timon bir çare bulmuştur bu felâketlere karşı; son bir iyilik yapacaktır dostlarına: Mağarasının yanında bir ağaç vardır. En büyüğünden en küçüğüne kadar, yurttaşlarının hepsi, hemen gelsinler buraya, o ağaca asıversinler kendilerini.

Yurttaşlarına son çare olarak ölümü öğütleyen Timon'un kendi de ölmeğe karar verdiğini bir defa daha anlarız bu sahnede. Mezar taşına yazacaklarını bile düşünmüştür. Uzun ve işkenceli bir hastalık saydığı hayatı artık bitmek üzeredir. "Hiçlikte her şeyi bulacaktır."

Bundan sonra Timon'u bir daha görmeyiz. Hayatına nasıl son verdiği bilinmez. Kendini öldürdü diye de bir lâf yoktur. Sanki onu kemiren korkunç kin öylesine yoğunlaşmıştır ki, ölmekten, kendiliğinden ölmekten başka çıkar yol kalmamıştır Timon için. Timon'un son sözlerini düşündüğümüz zaman, yalnız insanları değil, bütün evreni kapsayan bu olumsuz ve yıkıcı kin içinde, Timon'un hâlâ bir tek şeyi, yüce bir ölümsüzlüğün sembolü olan denizi seviyor diye umutlanmak isteriz. Ama belki bu sevginin nedeni bile olumsuzdur. Çünkü John Wain'in işaret ettiği gibi, denizin tuzlu suları, Timon'un kıyıdaki mezarını günde bir defa örtecek, üstünde canlı bir bitkinin yaşamasını önleyecektir. Böylece Timon, ölümünden sonra bile, hayata karşı koyacaktır.

Tragedyanın sonunda, Alcibiades'in hikâyesi tekrar ele alınır ve bir sonuca bağlanır.Evvelce de belirttiğimiz gibi,Timon ile genç arkadaşı Alcibiades, aşağı yukarı paralel bir durumdadırlar: Her ikisi de Atina' nın nankörlüğüyle karşılaşmış, her ikisi de yurtlarından uzaklaştırılmıştır. Ama bu haksızlığa karşı davranışları bambaşkadır: Alcibiades, ölüme götüren kısır bir kin içinde bunalıp, sağa sola lânetler yağdırarak, bütün dünyaya yüz çevireceği yerde; yalnız kendi öcünü değil, biraz da Timon'un öcünü almak amacıyla yurdunu yönetenleri cezalandırmağa karar verir. Tuttuğunu koparan cinsten olduğu için de, kısa bir süre içinde şehri ele geçirir. Surların üstünde korkudan titreşen senatörleri erkekçe suçlar. Bugünedek hep kendi çıkarları uğruna dolaplar çevirdiklerini, yasaları kendi keyiflerine göre kullandıklarını, Alcibiades gibilerine eziyet ettiklerini söyler; ve bütün bu kötülüklere artık bir son vereceğini açıklar.

Gelgelelim Alcibiades, Timon'dan gene farklı olarak, sırasında savaşıp cezalandırmasını bildiği gibi, sırasında da bağışlayıp barışmasını bilen; duygularının değil, aklının buyruklarını dinleyen, ölçülü, dengeli bir insandır. Böylece senatörler, Timon'a alçak gönülle başvurduklarını açıklayıp, hepsinin suçlu olmadıklarını ileri sürerek, Alcibiades'den özür dileyince; kendi yurduna kıymaması için ona candan yalvarınca, Alcibiades insanca davranır. Ancak Timon'un düşmanlarıyla kendi düşmanlarını cezalandıracağına, öteki Atina'lılara el sürmeyeceğine söz verir ve senatörlerle bir anlaşmaya varır.

Bunca çatışma ve bunca kinden sonra, Timon'un anayurdunda tam bir barış kurulduğu sırada, sahneye gelen bir asker,Timon'un öldüğü haberini getirir.

Kendini tutamayıp ağlayan Alcibiades, sevgisini belirten son bir söz söyler "soylu Timon" üstüne: Timon hayattayken insan acılarından tiksinir, arkadaşının bu gözyaşlarını hor görürdü; ama artık engin okyanus sonsuzadek ağlayacaktır Timon'un mezarı üstünde.

Aslında güzel bir lâftan başka bir şey değildir bu. Demek ki, Timon'u seven Alcibiades bile, onun için söyleyecek daha gerçek, daha özlü bir söz bulamamış; böyle şairâne, ama boş bir lâfa başvurmak zorunda kalmıştır. Timon'un mezarı üstünde okyanusun ağlayıp ağlamayacağı şüphelidir. Ama şüphe götürmez bir şey varsa, o da bu oyunu gören ya da okuyanlar Timon'un ölümü üstüne ağlamadıklarıdır. Çünkü Timon'un ölümü gerçek anlamda trajik değildir. Ne acıma duygusu uyandırır ininsanda, ne de korku. Böyle olunca "catharsis" denilen olumlu boşalma da gerçekleşemez. Atina'lı Timon'un sonunda, insanoğlunun çektiği acıların yüceliği karşısında hayranlığa ve ölümün çözülmez sırrı karşısında dehşete kapılacağımız yerde, nerdeyse kayıtsızlığı andıran olumsuz bir havaya girer, "Timon için ölümden başka çare yoktu nasılsa; işte öldü," deyip geçeriz. Oysa büyük tragedyaların başlıca özelliklerinden biri, kahramanın yıkılışı ve ölümü karşısında derin bir acıma ve heyecan duymamızdır.

Şimdi Timon'un korkunç alınyazısının genellikle bizde acıma ve heyecan uyandırmayışının nedenlerini inceleyelim. Bunu yapabilmemiz için de, *Timon'un gerçek bir* tragedya kahramanı olup olmadığı sorununu çözümlememiz gerekir ilkin. Birkaç eleştiriciye göre, Timon tam anlamıyla bir tragedya kahramanıdır. Ama birçok kimseler bu görüşü paylaşamazlar. Çünkü Timon'u bir tragedya kahramanı sayabilmeleri için, herşeyden önce onu bir insan olarak görebilmeleri gerekir. Oysa bu oyunda Timon, *belirli karakteri olan bir insandan fazla, allegorik bir kavramdır; insan* düşmanlığının, bütün evrene yönelen bir kinin sembolüdür. Çevresinin

açgözlülüğünü, ikiyüzlülüğünü anlayınca, insanı insan yapan bütün kaynaklar sanki kuruyuvermiştir içinde. Kinden başka hiçbir şey duymuyordur. Ve bu kinin genel oluşu, belirli kimseleri hedef edeceğine, bütün yaratıkları, bütün dünyayı kapsaması, insan psikolojisinin gerçekleriyle hiçbir ilgisi olmayan bir duruma düşürmüştür Timon'u. Küfürlerinden, sille tokat saldırmalarından, Apemantus'u taş yağmuruna tutmalarından anlaşıldığı gibi, tragedya kahramanlarının işledikleri suçlar, hattâ cinayetler ne olursa olsun başlıca niteliklerinden biri sayılan haysiyet duygusundan bile yoksundur artık. İşte bu yüzden, O.J. Campbell'in de işaret ettiği gibi, Timon'dan korkmakla beraber bir bakıma gülünç buluruz onu. Oysa tragedya kahramanları, herşey olabilirler ama, gülünç olamazlar.

Timon'u gerçek bir tragedya kahramanı saymayışımızın başka bir nedeni de, benliğinde trajik bir çatışmanın en küçük bir izini bile taşımayışıdır. Sevgi ile kin, insanlara güven ile güvensizlik arasında bocalamaz. Tam bir sevgiden tam bir kine geçiverir bir anda.

Bir tragedya kahramanının bellibaşlı özelliklerinden yoksun oluşu bir yana, Timon'un yıkılışının bize gerçek bir acıma ve heyecan vermeyişinin başka nedenleri de vardır. Biraz önce belirttiğimiz gibi, tragedyanın sonunda Alcibiades "soylu Timon" diye söz eder ölen arkadaşından. Oysa Timon'un gerçek anlamda soylu olup olmadığı da bir tartışma konusudur. Gerçi Timon cömert olmasına cömerttir; güneş bütün dünyaya ışığını nasıl saçarsa, o da hiçkimseyi ayırdetmeksizin paralarını ve zengin hediyelerini verir önüne çıkana. Ama onu sömüren dalkavukların iyiliğini övmelerine rağmen, Timon tam anlamıyla iyi bir insan sayılmaz bize kalırsa. Çünkü gerçekten iyi insanlar, hem dostlarını seçmesini bilirler, hem de Timon gibi yalnız para ve hediye, yalnız elle tutulur maddî şeyler vermezler çevrelerine. Anlayış, sevgi, sabır verirler her şeyden fazla. Oysa Timon'un bütün iyilikleri - dostlarını hapisten kurtarmaları, kendisine hizmet edenleri evlendirmeleri, sanatcıları korumaları ancak ve ancak serveti sayesinde yapabildiği iyiliklerdir. Parasıyla değil de, sırasında sıkıntıya katlanarak, benliğinden bir şeyler vererek; sezgisiyle, yüreğiyle, sevecenliğiyle yaptığı bir iyiliği yoktur Timon'un. Zaten Timon gerçekten ulu gönüllü ve erdemli olsaydı, yoksulken de, insanların nankörlüğüyle karşılaştıktan sonra da öyle kalırdı. Ona kötülük edildi diye, tamamiyle değişip bambaşka bir insan olmazdı, bütün ahlâk değerlerini ayak altına almazdı, delice bir kin içinde bunalmazdı.

Timon'un bu aşırı cömertliğinde, özentinin, gösterişin de büyük payı vardır. Sanki başkalarından fazla kendi keyfini düşünür, başkalarından fazla kendini memnun etmek ister etrafa para dağıtırken. Çevresindekilerin ona hayranlık duymalarını diler bilinçli ya da bilinçsiz olarak.

Onlara altın bağışlayıp, sevgilerini elde edeceğini sanır. Oysa sahte dostları Timon'a sevgi değil, sadece dalkavukluk vermektedirler. Ne çare ki, Apemantus'un da dediği gibi, Timon akılsız olduğu için, bunu anlayacak durumda değildir. İşte bu yüzden oyunun ilk yarısında, kendini sömürenlerin elinde kıskıvrak bağlanmış bir kurbandır. Oyunun ikinci yarısında ise, ölçüsüz bir sevgiden ölçüsüz bir kine geçip, onların başına cellât kesilmek isteyince, başarısızlığa uğrar, onları değil de kendini yıkar ancak. Timon'un en belirli kusuru, hiçbir zaman insanlığın sınırlarına sığmayışı, hiçbir zaman tam bir insan olmayışıdır. Zenginken bir tanrı gibi insanüstü bir tutumu benimsemiş; yoksulken de, duyduğu kinin aşırılığı, onu insanlığın dışına itmiştir.

Bundan başka şunu da unutmamalı ki, Timon'u bu yoksul duruma düşüren, ne kaderin haince bir oyunu, ne de çevresindekilerin kötülüğüdür. Varını yoğunu çarçur eden başkaları değil, yalnız kendisidir. Ama bütün dünyayı suçlayan Timon'un, kendi kendini biraz olsun suçlamak aklından bile geçmez. İşte bu yüzden Timon'un felâket günlerindeki tutumunu, soylu bir insanın haklı küskünlüğü değil de, akıldışı bir öfke sayarız. Ve nankör dalkavuklarını ayıpladığımız kadar, Timon'u da ayıplarız. Timon'u ayıplamamız ise, ona acımamızı engeller ister istemez. Böylece Shakespeare'in bütün tragedya kahramanlarına yakınlık duyan bizler sonsuz bocalamalarına rağmen Hamlet'i zaaflarına kurban olmasına rağmen Antonius'u, sevdiği suçsuz kadına kıymasına rağmen Othello'yu oyunun başlangıcında şımarık ve çocukça davranışlarına rağmen Kıral Lear'i, hattâ işlediği cinayetlere rağmen Macbeth'i bile seven bizler Timon'a candan bir yakınlık duymayız. Evvelce de söylediğimiz gibi, bunun başlıca nedeni, Timon'un bize gerçekler içinde yaşayan gerçek bir insan hissini vermeyişidir. Timon, debdebeli hayatını sürerken de, dünyadan uzak mağarasına çekildiği zaman da, ne kendi gerçektir, ne de gerçekleri görür. Çünkü gerçekleri görenler yeryüzünde iyiliğin de kötülüğün de varlığını, olumlu ve olumsuz güçler arasında sonsuz bir çatışma olduğunu bilirler. Timon ise, zenginken kötülüğün varlığından çevresinde o kadar çok kötüler olduğu halde haberi yoktur; kötülüğün kurbanı olduktan sonra da, iyiliğin var olabileceğine aklı ermez. Böylece akılsızca yaşar; herşeyi yitirdikten sonra da b ü t ü n insanların kötü oldukları sonucuna varır. Gerçeklerden böylesine uzak bir inancı paylaşmamızın ise yolu yoktur. Belki de Shakespeare, A t i n a ' l ı T i m o n' un esas tem'ası olan bu düşünceyi savunmanın ne derece imkânsız olduğunu anlamış; ve bu yüzden oyuna fazla emek vermekten vazgeçmiş; onu tamamlamadan bırakmıştır.

Timon bir tragedya kahramanı değil derken tam ne düşündüğümüzün iyice açıklanması için en iyi yol, onu gerçek bir tragedya kahramanı olan Kıral Lear ile karşılaştırmaktır. İncelememizin tâ başlangıcında

belirttiğimiz gibi, aynı sıralarda yazılan bu iki oyun arasında göze çarpan bir benzerlik vardır. O kadar ki, Dover Wilson, çok doğru olarak "Kıral Lear'in ölü doğan ikiz kardeşi" diye tanımlamıştır Atina'lı Timon'u. Her iki tragedyada da ana tema nankörlüktür düşünmeden rahat bir hayat süren, çevrelerindekilerin öz değerini ölçüp biçmesini bilmeyen, kolayca duygularına kapılan, kuşkusuz ve çocuksu iki yaşlı adamın, ansızın korkunç bir nankörlük olayı ile karşı karşıya gelmeleri ve bu yüzden çektikleri acılar. Lear ile Timon'un durumları tıpkı birbirine benzer ilk bakışta.

Aslında Lear'in karşısına çıkan nankörlük, Timon'un karşısına çıkandan çok daha zalim olduğu gibi, çektiği acılar da elbette çok daha derindir. Çünkü Timon'a yüz çevirenler, aslında yakın arkadaşları bile sayılmazlar onun. Timon onlara yıllar yılı emek değil, sevgi değil, yalnız paralar, hediyeler, ziyafetler vermiş; yani altınla kolayca sağlanan maddî şeyler vermiştir. Oysa Kıral Lear'e nankörlük edenler, ne yaparlarsa yapsınlar, gene de bütün yüreğiyle sevdiği, lânetlerine rağmen ömrünün sonuna kadar seveceği, etinden, kanından kopmuş öz kızlarıdır. Timon, dalkavukların her zaman ve her toplumda görülen olağan nankörlüğü ile; Lear ise tabiatın bütün kurallarına aykırı bir nankörlük ile evlâtların babalarına nankörlüğü ile karşılaşmıştır. Timon yalnız parasını ve sahte dostlarına akılsızca güvenini yitirmiş; Lear ise yalnız tahtını ve servetini değil, yeryüzünde herşeyini yitirmiş, can evinden vurulmuştur.

Demek ki, ihtiyar Lear'in başına gelen felâket, Timon'unkinden bin beterdir aslında. Ama gerçek bir tragedya kahramanı olan Lear, bütün insanlara yönelen kıyasıya bir kin içine batıp yok olmaz Timon gibi. Bir süre için delirecek kadar acı çeker. Ama acıları onu yıkacağına yüceltir. Gerçek sevginin ne olduğunu bilen, yoksullara acıyan, toplum düzenindeki haksızlıkları gören, daha iyi yürekli, daha anlayışlı, daha olgun bir insan olur çektikleri sayesinde.

Atina'lı Timon üstüne bu incelemeyi bitirmeden önce, kısaca değinmek istediğimiz ve aslında çözümlenmesinin yolu olmayan bir sorun daha var: Birçok eleştiricilere göre, Atina'lı Timon'da göze çarpan bezginlik, umutsuzluk, insanlara karşı yabancılaşma, tiksinti ve kin duyguları, bu oyunu yazdığı sırada Shakespeare'in özel durumunun, çektiği kişisel acıların bir yankısıdır doğrudan doğruya. Hamlet yazıldığı sırada başlayan kötümserlik, huzursuzluk ve mutsuzluk, Atina'lı Timon'da en son kertesine varmıştır. Bir ruh çöküntüsü içinde bunları, nerdeyse delirmek üzere olan, belki bedenen de ağır bir hastalık geçiren Shakespeare, içinde biriken bütün zehri bu tragedya yoluyla açığa vurmuştur.

Mark Van Doren'in alay ederek "ruh uzmanları" dediği bu tip eleştiriciler, yalnız A t i n a ' l ı T i m o n için değil, Shakespeare'in bütün büyük tragedyaları için aynı varsayımları ileri sürmüşlerdir. Kişisel acılar ya da mutsuz aşk serüvenleri hayal ederek, özel hayatı üstüne bir tek şey bilmediğimiz bir dram yazarının eserlerini açıklamağa kalkmışlardır.

Atina'lı Timon'un bütün insanlara karşı ölçüsüz bir kin duyduğu ve bu kinin onu ölüme sürüklediği doğrudur. Ama bunun, Shakespeare'in özel hayatı ile ilgili nedenleri olup olmadığını hiçbir zaman bilemeyiz. Oyunun esas değeri ve anlaşılması bakımından hiçbir önemi de yoktur bunu bilmemizin ya da bilmememizin.

Mîna Urgan

KİŞİLER

TİMON	*Atinalı bir zengin*
LUCIUS LUCULLUS SEMPRONIUS	*Dalkavuk beyler*
VENTİDIUS	*Timon'un dönek dostlarından biri.*
ALCIBIADES	*Atinalı bir komutan*
FLAVIUS	*Timon'un kâhyası*
FLAMINIUS LUCILIUS SERVILIUS CAPHİS PHILOTUS	*Timon'un uşakları*
TITUS LUCIUS HORTENSİUS	*Timon'un alacaklılarının uşakları*
ŞAİR	
RESSAM	
KUYUMCU	
TÜCCAR	

YAŞLI BİR ATİNALI

TİMON'UN ALACAKLILARINDAN VARRO VE İSİDORE'UN UŞAKLARI.

ÜÇ YABANCI
BİR İÇOĞLANI
BİR SOYTARI

TİMANDRA
PHRYNIA — *Alcibiades'un gözdeleri.*

SOYLU KİŞİLER

SENATO ÜYELERİ

ASKERLER

HIRSIZLAR

HİZMETÇİLER

OYUN İÇİNDE OYUNDA KUPİDON VE AMAZONLAR

Oyun Atina ve yakınındaki ormanda geçer.

PERDE I

Sahne I

Timon'un konağı
Bir ressamla bir şair girerler.

ŞAİR

Günaydın, bayım.

RESSAM

Sizi iyi gördüğüme sevindim.

ŞAİR

Eyep zaman oldu görüşmeyeli. Nasıl gidiyor dünya?

RESSAM

Yıpranıyor, bayım, yaşlandıkça yıpranıyor.

ŞAİR

Evet, yıpranır elbet; ama görülmedik ne var?
Eşsiz bir yenilik, bir başkalık falan...
Gelenlere bakın.

Ayrı ayrı kapılardan bir kuyumcu, bir tüccar ve başka satıcılar girer.

Ne büyülü şey şu cömertlik! Bunca insanı
Nasıl çekiyor buraya. Bu tüccarı tanırım.

RESSAM

İkisini de tanıyorum. Öteki bir kuyumcu.

TÜCCAR

Kuyumcu'ya

Yoo, üstün bir insan doğrusu.

KUYUMCU

Evet, herkes öyle diyor.

TÜCCAR

Eşine raslanmaz böylesinin ; kendini tüketesiye
İyilik saçıyor durmadan, yorulmadan.
Bu kadarı görülmemiş.

KUYUMCU

Bir mücevher getirdim ki...

RESSAM

Aman, gösterin, ne olur...
Timon efendimiz için mi ?

KUYUMCU

Fiyatını verirse, evet ; ama fiyatı da...

ŞAİR

Bir şiir okur

Para karşılığı kötülüğü överse şair
En güzel mısrağların şanı kirlenir ;
Ama iyiliği överse değerince...

TÜCCAR

Mücevheri inceleyerek

Biçimine diyecek yok.

KUYUMCU

Ya ışık zenginliği ? Şu pırıltıya bakın !

RESSAM

Şaire

Sizin aklınız bir şiirde galiba :
Efendimiz Timon üstüne bir şiir...

ŞAİR

İçimden bir şeyler dökülüverdi işte.
Bizim şiirimiz çamın sakızı gibidir :
Kendiliğinden sızar beslendiği yerden.
Çakmak taşına vuracaksın ki ateş çıksın ;

Bizim nazlı alevimiz kendi kendini parlatır,
Sonra seller gibi taşıp her engeli aşar.
Nedir o elinizdeki ?

RESSAM

Bir resim, bayım... Sizin kitap ne zaman çıkıyor ?

ŞAİR

Efendimize sunar sunmaz. Sizin resmi görelim.

RESSAM

Bir tablosunu göstererek

İşçiliği kötü sayılmaz.

ŞAİR

Elbet : güzel işlenmiş, çok güzel.

RESSAM

Şöyle böyle.

ŞAİR

Harika ! Konuşuyor sanki bu güzel kadın :
Ne güçlü bir anlam pırıldıyor gözlerinde !
Şu dudakta engin bir hayal kımıltısı var !
Durgunluğu içinde neler, neler anlatıyor !

RESSAM

Hayatın güzel bir kopyası sadece.
Şuradaki renklere bakın. Nasıl ?

ŞAİR

Orası tabiata ders veriyor diyebilirim.
Sanatın soluğuyla yaşayan bu renkler
Canlılardan daha canlı.

Bir kaç senatörün geçtiği görülür.

RESSAM

Sayın Timon'u arayan arayana.

ŞAİR

Atina senatörleri : Ne mutlu insan !

RESSAM

Bakın, bri kaç tane daha !

ŞAİR

Görüyorsunuz bu akını,
Dalga dalga gelen ziyaretçileri.
Size kabaca özetlediğim eserde
Öyle bir insan koyuyorum ki ortaya,
Dünyamız, sonsuz saygı ve sevgilerle
Kuşatıyor, kucaklıyor onu.
Serbest kalemim ufak şeyler üstünde durmuyor,
Engin bir balmumu denizinde yüzüyor sanki.
Şiirimin çoşkun akışında, tek bir virgül bile
Hiç bir kötülüğün karartısıyla bulanmıyor.
Bir kartal gibi heybetli ve hızlı
Uçuyor şiirim, ardında iz bırakmadan.

RESSAM

Pek anlayamadım ne demek istediğinizi.

ŞAİR

Daha açık anlatayım size :
Bakın, nasıl türlü durumda, türlü kafada insanlar,
En savruk, en hoppalarından tutun,
En ciddi, en ağır başlılarına kadar, hepsi birden
Can atıyorlar Timon'a hizmet etmeye.
Cömert yüreğinin buyruğundaki büyük servetle
Her türlü insanı çekiyor, bağlıyor kendine.
Evet ya, ayna suratlı dalkavuğundan
O herkesi kızdırmaya,
Kendine düşman etmeye canatan Apemantus'una kadar.
O bile diz çöküyor Timon'un önünde ;
Mutlu sayıyor kendini.
Bir gülümseme alır giderse Timon'dan.

RESSAM

İkisini konuşurken gördüm.

ŞAİR

İşte bunun için, bayım, ben de şiirimde,
Talih perisini tahtına oturtuyorum
Yüksek ve güzel bir tepenin başında.
Tepenin eteği her değerden, her cinsten
Bir sürü insanla dolu çepe çevre :
Hepsi bu çevreden yukarı çıkma çabasında.
Hepsinin gözü yüce Talih perisinde.
İşte bunların birini Timon'a benzetiyorum
Ve Talih perisi pembeyaz eliyle
Tutup çekiyor onu yukarı, yanı başına.
Kula köleye çeviriyor bütün ötekileri.
Böyle birdenbire yükseltmekle onu

RESSAM

Tam yerine oturmuş bir buluş.
Bence o taht, o Talih perisi, o tepe,
Sonra o aşağıdaki kalabalıktan seçilen
Ve kaderin buyruğunda sarp bir yamacı aşıp
Mutluluğun tepesine çıkıveren insan,
Bizim sanatımızla da anlatılmaya elverişli.

ŞAİR

Evet, ama dinleyin, dahası var :
Bu insanın daha dün arkadaşı olanlar,
Onda daha değerli olanları bile,
Şimdi artık ona adım uydurmak zorundalar ;
Konağının kapılarında bekleyen bekleyene :
Hepsi yağmur gibi örgüler döküp kulaklarına
Ayağındaki özengiyi bile kutsallaştırıyor,
Onun havasını soluyorlar sanki.

RESSAM

İyi, peki, anladık ; sonra ?

ŞAİR

Günün birinde Talih perisi, aklına esip de
Son gözdesini alaşağı etmeye görsün :

O zaman, ardından, elleri dizleri yerlerde,
Tepeye tırmanmak isteyen bütün adamları, kulları,
Bırakıverirler onu yüz üstü :
Bir teki gitmez düşen yıldızının ardından.

RESSAM

Hep öyle olur. Nice resimler gösterebilirm ki,
Talihin böyle birdenbire dönüvermesini
Sözlerden daha etkili olarak anlatırlar.
Ama neyse, iyi ediyorsunuz siz de
Başların günün birinde ayak olduğunu
Timon efendimize göstermekle...

Boru sesleri. Timon, çevresindekilerin herbirine ayrı nezaket göstererek girer. Ventidius'un bir habercisi kendisiyle konuşmaktadır. Lucilius ve başkaları ardından gelir.

TİMON

Kendisi hapiste demek şimdi ?

HABERCİ

Evet, efendimiz ; beş kese altın borcu var.
Ödeyecek durumda değil, alacaklılar sa insafsız.
Sizden dilediği, kendisini hapsedenlere
Bir mektup yazmanız şanlı imzanızla.
Başka hiç bir kurtuluş umudu yok.

TİMON

Vah soylu Ventidius !.. Peki, hemen.
Ben bir dostu, bana ihtiyacı olduğu zaman
Silkip atacak yaradılışta değilim.
İyi tanırım kendisini :
Yardım edilmeğe değer şerefli bir insandır ;

Görecektir de bu yardımı :
Borcunu ödeyip çıkartacağım onu hapisten.

HABERCİ

Ömrü oldukça unutamaz bu iyiliğinizi.

TİMON

Selâm götürün benden : Parayı göndereceğim.
Söyleyin, hapisten çıkınca gelsin bana.
Düşeni kaldırmak yetmez :
Kaldırınca da desteklemek gerekir.
Güle güle.

HABERCİ

Tanrılar mutluluğunuzu artırsın, efendimiz.

Haberci çıkar.
Yaşlı bir Atinalı girer.

YAŞLI ADAM

Timan efendimiz, bir diyeceğim var sana.

TİMON

Hiç çekinmeden söyle, babacığım.

YAŞLI ADAM

Senin bir hizmetçin var, Lucilius adında.

TİMON

Evet, var ; ne olmuş ?

YAŞLI ADAM

Soylular soylusu Timon, ne olur,
Çağır o hizmetçini önüne.

TİMON

Burda mı acaba ? Lucilius !

LUCİLİUS

Buyurun, burdayım, efendimiz.

YAŞLI ADAM

İşte bu adam, efendimiz, senin adamın,
Geceleri evime geliyor boyuna.
Ben oldum olası tutumlu bir insanımdır;
Malım mülküm varlıklı bir mirasçıya yaraşır;
Bir baltaya sap olmamış kimselere değil.

TİMON

Peki, sonra ?

YAŞLI ADAM

Biricik kızımdan başka kimselerim yok
Kazandıklarımı bırakıp gidecek.
Kız güzel kızdır, gelinlik yaşma da yeni bastı.
İyi yetişmesi için dünyanın masrafını ettim;
Senin bu adamın gönlünü çelmeğe kalkıyor kızım.
Yalvarırım, ne olur, bana hak ver de
Bu adam ayağını kessin artık evimden;
Ben ne dedimse bosuna.

TİMON

Lucilius dürüst bir insandır.

YAŞLI ADAM

İyi ya, dürüst olarak da kalsın, Timon;
Dürüstlüğü yeter ona şan olarak
Bir de kızımı ne diye alsın üstelik !

TİMON

Kız seviyor mu onu ?

YAŞLI ADAM

Daha genç, kolay kanacak bir yaşta;
Hepimiz kendimizden biliriz
Gençlik tutkularının ne sudan olduğunu.

TİMON

Lucilius'a

Seviyor musun bu kızı ?

LUCİLİUS

Evet, efendimiz ; onun da gönlü razı.

YAŞLI ADAM

Eğer benim rızam olmadan evlenirlerse
Tanrılar şahidim olsun, ben de tutar
Dilencinin birini kendime mirasçı yapar
Metelik bile bırakmam kızıma.

TİMON

Kendine denk biriyle evlenirse
Çeyizi ne kadar olacak kızının ?

YAŞLI ADAM

Evlenir evlenmez üç kese altın,
Sonra da bütün malım.

TİMON

Bu delikanlı bana uzun zaman hizmet etti ;
Bir varlığı olmasına yardım edermi elbet ;
İnsanlık bunu gerektirir. Sen ver kızını,
Ben de çeyizinin karşılığını ona veririm,
Böylece birbirinin dengi olur ikisi.

YAŞLI ADAM

Soylu efendimiz şeref sözü veriyorlarsa
Kızım onundur.

TİMON

Ver elini ; sözüm şerefim demektir.

LUCİLİUS

Efendimize ne kadar teşekkür etsem azdır ;
Dünyada nem olursa bundan sonra
Hepsini size borcum sayacağım.

Lucilius ve yaşlı adam çıkarlar.

ŞAİR

Timon'a bir tomar uzatarak

Eserimi sunar, uzun ömürler dilerim efendimize.

TİMON

Teşekkür ederim ; biraz sonra ararım sizi ;
(Ressam') Nedir o elinizdeki dostum ?

RESSAM

Bir resim ; kabul buyurmalarını rica edecektim
Efendimizin.

TİMON

Resim sanatının baş üzere yeri var.
İnsanın resmi gerçeğin ta kendisi gibidir ;
Yüzsüzlük insan tabiatını bozdu bozalı
Dış görünüş gerçek sanılır hep.
Oysa fırçanın çizdiği yüzlerde
İnsan olduğu gibi çıkıverir ortaya.
Sevdim eserinizi ; sevdiğime inandıracağım da sizi ;
Haberimi almadan ayrılmayın buradan.

RESSAM

Tanrılar sizinle olsun !

TİMON

Hoşça kalın şimdilik, elinizi sıkayım.
Akşam yemeğine bizdesiniz tabii.

Kuyumcu'ya

Bayım, sizin mücevher şişirilmekten zarar gördü.

KUYUMCU

Nasıl, efendimiz ? Kötülediler mi yoksa ?

TİMON

O kadar övdüler ki usandın artık.
Pahası da değerince yüksek biçileceğine göre
Varım yoğum gider satın alırsam.

KUYUMCU

Efendimiz, her kuyumcu aynı pahayı biçer ona.
Ama, bilirsiniz, pahası değişmeyen şeyler
Sahiplerine göre değerlenir, el değiştirince.
İnanın, sevgili efendimiz, bu mücevheri taşımakla
Değerini artıracak olan sizsiniz.

TİMON

Alay, ama hoş.

TÜCCAR

Hayır, efendimiz; ciddi konuşuyor;
Herkesin söyleyeceği de budur size.

TİMON

Bakın kim geliyor; azarlarına dayanabilecek misiniz?

Apemantus girer

KUYUMCU

Dayanırız, efendimizle birlikte.

TÜCCAR

Çatmıyacağı kimse yoktur.

TİMON

Günaydın, sevimli Apemantus.

APEMANTUS

Benden günaydını sevimli olduğum gün alırsın;
Yani sen Timon'un köpeği,
Bu aşağılık herifler de namuslu oldukları gün.

TİMON

Niçin aşağılık diyorsun onlara? Tanımıyorsun ki.

APEMANTUS

Atinalı değil mi bunlar?

TİMON

Evet.

APEMANTUS
Öyleyse sözüm de yerindedir.

KUYUMCU
Beni tanır mısınız ?

APEMANTUS
Gördün ya tanıdığımı ; adını söyledim.

TİMON
Pek üstün görüyorsun kendini, Apemantus !

APEMANTUS
Timon'a benzememek de en büyük üstünlüğüm..

TİMON
Nereye gidiyorsun böyle ?

APEMANTUS
Namuslu bir Atinalı'nın beynini patlatmaya..

TİMON
Böyle bir suçun cezası ölümdür.

APEMANTUS
Evet, eğer kanun ölüm cezası verirse
Olmayan bir şeyi patlatmaya.

TİMON
Bu resmi nasıl buluyorsun, Apemantus ?

APEMANTUS
Çocukçalığına diyecek yok.

TİMON
Bir usta elinden çıkmamış mı, demek istiyorsun ?

APEMANTUS
Ressamın kendisi de bir ustanın elinden çıkmış,.
Ama o da berbat bir sanat eseri.

RESSAM
Sen bir köpeksin !

APEMANTUS

Anan benim soyumdandır : O nedir ben köpeksem ?

TİMON

Yemeği benimle yemek ister misin, Apemantus ?

APEMANTUS

Hayır, ben efendilerimizi yemem.

TİMON

Yersen karılarını kızdırırsm, fena mı ?

APEMANTUS

Oho, onlar yiyor zaten efendilerini ;
Onun için göbekleri şişiyor ya.

TİMON

Belden aşağı bir düşünce bu.

APEMANTUS

Öyle mi geldi sana ? Al senin olsun öyleyse.

TİMON

Bu mücevheri beğeniyor musun, Apemantus ?

APEMANTUS

Açık yürek kadar değil, oysa açık yürek
Beş para vermeden alman bir şeydir.

TİMON

Bunun değeri ne olabilir dersin ?

APEMANTUS

Değerini düşünmeme değmez. Nasılsın, şair ?

ŞAİR

Nasılsın, filozof ?

APEMANTUS

Yalancı.

ŞAİR

Filozof değil misin ?

APEMANTUS

Öyleyimdir.

ŞAİR

Yalancı değilim öyleyse.

APEMANTUS

Sen şair değil misin ?

ŞAİR

Şairim.

APEMANTUS

Öyleyse yalancısm. Son yazdığın şeye bak :
Değerli bir insan diye yutturuyorsun Timon'u.

ŞAİR

Yutturmuyorum ki, öyledir gerçekten.

APEMANTUS

Evet, sənin değerindedir ;
Senin işine para verecek değerde.
Övülmek isteyen övenden daha değerli değildir.
Hey tanrılar ! Ben de bir soylu zengin olaydım !

TİMON

Ne yapardın, Apemantus ?

APEMANTUS

Şu anda Apemantus'un yaptığını :
O soylu zenginden iğrenirdim.

TİMON

Kendinden mi yani ?.

APEMANTUS

Evet, kendimden.

TİMON

Niçin ?

APEMANTUS

Soyluluğa, zenginliğe can atmış olduğum için.
Sen bir tüccarsın değil mi ?

TÜCCAR

Evet, Apemantus.

APEMANTUS

Ticaret belânı versin senin, tanrılar vermezse.

TÜCCAR

Ticaret verirse belâmı, tanrılar verdi demektir.

APEMANTUS

Tanrın ticarettir senin ; tanrın belânı versin !

Boru sesleri.
Bir hizmetçi girer.

TİMON

Nedir bu boru sesleri ?

HİZMETÇİ

Alkibiades geliyor ; yirmi kadar da atlı.
Onun arkadaşları hepsi.

TİMON

Gidin karşılayın, lutfen ; yol gösterin,
Buraya buyursunlar.

Timon'un bir kaç adamı çıkar.

Benimle yemeğe kalmalısınız ; gitmeyin sakın,
Size teşekkürlerimi bildirmemden önce.
Yemekten sonra anlatırsınız bana bu eseri.
Hepinizi gördüğüme çok sevindim.

Alcibiades arkadaşlarıyla girer.

Hoş geldiniz, safalar getirdiniz !

APEMANTUS

Ha, şöyle ha ! Tamam :
Eğilip bükülün bakalım belleriniz kırılasıya !
Aralarında en küçük sevgi yokken

Şu madrabazların gösterdiği nezaketlere bakın!
İnsanlıktan çıkmış maymuna dönmüş hepsi.

ALCIBIADES

Sayın dostum, yüzünüz hasret ateşimi söndürdü;
Kana kana içiyor gözlerim sizi.

TİMON

Çok sevindim geldiğinize. Bırakmam sizi
Bol bol gülüp eğlenmeden birlikte.
Buyurun, içeri gidelim.

Hepsi çıkar. Apemantus kalır. İki bey girerler.

BİRİNCİ BEY

Saat ne sularda, dersin, Apemantus?

APEMANTUS

Namuslu olmanın tam zamanıdır, derim.

BİRİNCİ BEY

İnsan her zaman namuslu olmalı, Apemantus.

APEMANTUS

Sen hiç bir zaman namuslu olmadığına göre
Düşün ne kadar suçlu olduğunu.

İKİNCİ BEY

Timon'un ziyaretine mi gidiyorsun?

APEMANTUS

Evet, yemeğin hınzırları nasıl şişirdiğini,
Şarabın aptalları nasıl kızıştırdığını görmeye.

İKİNCİ BEY

Haydi güle güle, güle güle.

APEMANTUS

Bana iki kez güle güle demen aptallık.

İKİNCİ BEY

Neden. Apemantus?

APEMANTUS

Bir tanesini kendine saklamalıydın,
Çünkü benim sana güle güle diyeceğim yok.

BİRİNCİ BEY

Git geber, öyleyse.

APEMANTUS

Yoo, ben senin buyruğunla hiç bir şey yapmam;
Sen onu dostuna söyle.

İKİNCİ BEY

Defol, konuşulmaz köpek! Kovarım yoksa!

APEMANTUS

Kendim kaçarım, köpek gibi, eşeğin çiftesinden.

BİRİNCİ BEY

İnsanlık düşmanı bu herif!
Haydi, gidelim mi içeri? Timon'un cömert sofrasına?
Cömetliği de aşıyor artık bu insanın iyiliği.

İKİNCİ BEY

Sel gibi akıyor iyilikleri. Pluto,
Altın tanrısı, onun kâhyası olabilir ancak.
Herşeye değerinden kat kat fazlasını veriyor;
Aldığı her armağana verdiği karşılık
Bütün armağan ölçülerini aşıyor.

BİRİNCİ BEY

Hiç bir insan, hiç bir zaman
Daha soylu bir yürek taşımamıştır göğsünde.

İKİNCİ BEY

Tanrılar hep bolluk içinde yaşatsın onu!
Giriyor muyuz?

BİRİNCİ BEY

Buyurun, girelim.

Çıkarlar.

Sahne II

Aynı yer.

Timon'un konağında bir ziyafet salonu.

Obualar çalınmaktadır. Büyük bir ziyafet sofrası hazırlanmıştır. Flavius ve başkaları hizmet görmektedirler. Az sonra Timon, Alcibiades, beyler, senatörler ve Ventidius girerler. En arkadan Apemantus her zamanki isteksiz haliyle ilerler.

VENTİDİUS

Yüce soylu Timon,
Tanrılar babamın yaşını hatırlayıp
Uzun bir dinlenmeye çağırdılar onu, ötelere.
Gözü arkada kalmadan, beni zengin bırakarak gitti.
Şimdi artık, cömert yüreğinize minnet borçlarımla,
Teşekkürlerim ve bağlılık duygularımla birlikte
Kurtuluşum için verdiğiniz altınları
Geri getiriyorum size.

TİMON

Yoo! Olmadı, dürüst dostum Ventidius;
Sevgimi yanlış yorumlamışsınız.
Ben sevdiğimi karşılık beklemeden severim.
Verdiğinin karşılığını alan,
Gerçekten vermiş sayılmaz hiç bir zaman.
Bizden üstün olanlar karşılık alsalar da,
Biz onları taklide kalkmamalıyız:
Üstün kişilerin kusurlarını hoş görür herkes.

VENTİDİUS

Soyluluk bu kadar olur !

Herkes hayranlıkla Timon'a bakar.

TİMON

Hayır, baylar ; bütün nezaket gösterileri,
Sudan davranışlarla, içten gelmeyen karşılamalarla,
Pişmanlık duyarak yaptığımız dönek iyiliklerle
Göz boyamak için bulunmuş yollardır.
Gerçek dostlukta yeri yoktur bunların.
Oturun, rica ederim ; varlığımın sizi ağırlaması
Varlıklı olmaktan daha çok sevindiriyor beni.

Otururlar.

BİRİNCİ BEY

Efendimiz, siz böylesiniz gerçekten ;
Bunu söylemek bir vicdan borcudur bizim için.

APEMANTUS

Hele, hele ! Sizlerde bir vicdan var demek ?

TİMON

Vay, Apemantus, hoş geldin aramıza !

APEMANTUS

Yoo, ben hoş geldin demen için gelmedim ;
Kapı dışarı edilmek için geldim.

TİMON

Ayıp, ayıp ! Pek geçimsiz bir adamsın sen.
Bu kadar kötü huy yakışmaz bir insana.
Fazla ileri gidiyorsun artık.
Azgın öfke kısa sürer der atalar,
Ama bu adamınki bitmek tükenmek bilmiyor.
Haydi, ayrı bir sofra kurun ona ;
Çünkü ne o kimseyle oturmaya yanaşır,
Ne de kimse onunla oturmaya, haklı olarak.

APEMANTUS

Beni alakoymaktan zararlı çıkarsın, Timon ;
Ben bir gözlemci olarak geldim, haberin ola !

TİMON

Ne olursan ol, umurumda değil.
Bir Atinalısın madem, hoş geldin.
Ben kimseyi zorlamak niyetinde değilim burada ;
Ama, rica ederim, yemeklerim bari kapasın ağzını.

APEMANTUS

Yemeklerin senin olsun ; boğazımda kalır yersem,
Çünkü ben dalkavuklarından değilim senin.
Ey tanrılar, bakın nice insan yiyor Timon'u,
Ve Timon nasıl görmüyor kendisini yiyenleri.
Acı veriyor bana banca aç kurdu
Bir tek insanın kanma susamış görmek.
Timen'un bütün deliliği de şurda ki,
Çağırıyor, kışkırtıyor yiyicilerini kendisini yemeye.
Şaşıyorum insanların insanlara nasıl güvendiğine.
Bence bir insan başkalarını evine çağırdı mı,
Bıçaksız, hançersiz gelmelerini şart koşmalı ;
Böylece hem daha az yiyicisi olur,
Hem de canını daha az tehlikeye atar.
Çok örnekleri görülmüştür bunun, çok :
Şimdi o tam yanı başında oturan,
Ayni ekmeği onunla bölüşen,
Ayni bardaktan dostça şarap içen davetlisi
Onu öldürmekte herkesten önce davranabilir :
Denenmiş, yaşanmış şeyler bunlar.
Ben böylesi kodaman kişilerden olsam,
Sofrada şarap içmekten korkardım,
Gırtlağımın zayıf yerini görürler diye.
Büyük adamlar boğazlarına zırh geçirmeli
İçki içerken.

TİMON

Kendisine kadeh kaldıran bir davetliye:

Hay hay, içelim, dostum; dolansın sofrayı şarap!

İKİNCİ BEY

Buradan başlasın dolanmaya, canım efendimiz!

APEMANTUS

Burdan başlasınmış! Pişkin herife bakın!
Dalkavukluk fırsatını kaçırmıyor.
Ama bu tokuşturmalar dokunacak sana, Timon,
Sana da, sağlığına da, servetine de.
Benim içkim hafif, günah işlemeye gücü yetmez;
Ter temiz su, çamura batırmaz kimseyi.
İçtiğim de yediğim de fakircedir benim, neden?
Çünkü tanrılar hoşlanmaz gösterişli ziyafetlerden.

Apemantus yemekten önce dua eder:

Ölümsüz tanrılar, para dilenmiyorum sizden;
Tek dileğim kendim için olacak yalnız:
Kimsenin sözüne, yeminine
İnanacak bir insan olmaktan koruyun beni!
Ne ağlayan bir orospuya kanayım.
Ne uyur gibi görünen bir köpeğe!
Ne zindandan kurtulmak için zindancıya güveneyim,
Ne de başım darda iken dostlara.
Amin! Tanrılar iştah versin;
Zengin günah işler, sen kök yersin.

Yer, içer.

Temiz yüreğine temiz yiyecekler, Apemantus!

TİMON

Yiğit Alkibiades, sizin aklınız şimdi
Savaş meydanlarında olsa gerek.

ALCIBIADES

Aklım şu anda sizin emrinizde, soylu Timon.

TİMON

Bir düşman kahvaltısı bir dost yemeğinden daha hoş gelir size her halde.

ALCIBIADES

Düşman kahvaltısı kanlı kanlı olursa, üstüne yemek yoktur. Öyle bir ziyafet dostlar başına!

APEMANTUS

Keşki bütün bu dalkavuklar düşmanın olsa da, gebertsen hepsni ve beni kahvaltıya çağırsan!

BİRİNCİ BEY

Ah, Timon efendimiz, ne iyi olurdu bir fırsat çıksa da yüreklerimizi bir kez deneyebilseniz. O zaman size ne kadar bağlı olduğumuzu gösterir ve en büyük mutluluğa ererdik böylece.

TİMON

Aman, canım dostlarım, ben hiç şüphe eder miyim dostluğunuzdan sizin? Tanrılar istemiş sizin bana bunca yardımlar etmenizi. Yoksa nasıl dostum olurdunuz sizler benim? Niçin binler arasından yalnız sizlere dostlarım diyorum yüreğimde yeriniz yoksa? Kendi kendilerini övemeyen siz alçak gönüllü dostlarımı ben kendi kendime övdüm, sandıklarından daha da fazla hem de. Tanrılar, dedim kendi kendime, insanın ne diye dostu olsun dostlarından yardım görmiyecekse? En yararsız varlıklar onlar olurdu düynada, hiç bir zaman baş vurmayacaksak onlara. Öyle olsa dostlar, dolaplarda asılı kalan ve seslerini kendilerine saklayan güzela çalgılara benzerdi. İnanın bana, sizlere daha yakın olabilmek için çok kez daha az varlıklı olmayı özlemişimdir. İnsan dünyaya iyilik etmek için gelir. Dostlarımızın zenginliğini kendimizin saymaktan daha güzel, daha haklı ne vardır? Ah ne mutlu bir güvenliktir böyle kardeşler gibi, birbirlerinin servetini kullanan bir çok dostlar arasında yaşamak! (Ağlar) Ah bu sevinç! Taşmasıyla boğulması bir oluyor! Gözlerim yaşları-

nı tutamaz oluyor galiba. Kusurlarını unutturmak için içiyorum şerefinize.

APEMANTUS

İçsinler diye ağlıyorsun, Timon!

İKİNCİ BEY

Sevinç bizim de gözlerimizi doldurdu
Ve taşıyor şite, bir çocuk doğar gibi.

APEMANTUS

Ha, ha, hay! Gel de gülme bu doğan piçe!

ÜÇÜNCÜ BEY

İnanın efendimiz, sözleriniz çok dokundu bana.

APEMANTUS

Çok!

Boru sesleri gelir.

TİMON

Nedir bu boru sesleri?

Bir hizmetçi girer.

Ne var?

HİZMETÇİ

Af buyurun, efendimiz; sizi görmeğe gelen bayanlar var.

TİMON

Bayanlar mı? Ne istiyorlar?

HİZMETÇİ

Bir haberciyle gelmişler, efendimiz; o gelip anlatacakmış size ne istediklerini.

TİMON

Peki, buyursunlar.

Kupidon girer.

KUPİDON

Selâm sana, değerli Timon; selam sizlere de
Timon'un cömert sofrasını paylaşanlar.
İnsanoğlunun beş duyusu seni efendileri biliyorlar,

Cömert yüreğini kutlamaya geldiler kendiliklerinden.
Kulak, dil, el burun doyar senin sofranda,
Onlar şimdi gözlerini doyurmak istiyorlar yalnız.

TİMON

Başımızm üstünde yerleri var, buyursunlar :
Çalsm çalgılar, karşılasın onları.

Kupidon çıkar.

BİRİNCİ BEY

Bakın ne çok seveniniz var, efendimiz !

Çalgılar çalar. Kupidon Amazon kılığında saz çalıp oynayan kadınlarla girer.

APEMANTUS

Hoppala ! Bu taşkın zıppırlık da nesi !
Hora tepiyorlar. Çıldırmış bu kadınlar.
Nerde şan şeref, orda çılgınlık zaten bu dünyada.
Biraz yağ biraz otla doymak varken
Çılgınlık değil mi bu şatafatlı sofralar ?
Eğlenmek için maskara ediyoruz kendimizi.
Sofrasında içmek için adama dalkavukluk et,
Sonra, adam yaşlanınca, iyiliğine karşılık
Yüzüne tükür, vur beline öldüresiye !
Kim yaşamış da bozulmamış ya da bozmamış ?
Kim ölmüş de mezarına hiç nankörlük götürmemiş,
Dostlarından gördüğü iyiliklere ?
Ben korkarım karşımda göbek atanlardan :
Gün gelir hora teperler üstümde !
Çok görülmüş bir şey bu ;
İnsanlar kapar kapılarını batan güne karşı.

Beyler Timon'a büyük hayranlık gösterileri yaparak masadan kalkarlar ve anlatmak için birer Amazon yakalayarak hepsi çalgıya ayak uydurup dans eder ve dururlar.

TİMON

Gönlümüzü şenlendirdiniz, güzel periler;
Sizlerle bir kat daha güzel,
Bir kat daha tatlı oldu şölenimiz,
Sanatınızı, parıltınızı eklediniz ona.
Kendi buluşumu beğendirdiniz bana,
Candan teşekkür ederim size.

BİRİNCİ KADIN

Efendimiz, fazla yükseltiyorsunuz bizi.

APEMANTUS

Elbet, fazla aşağılıksınız da ondan;
Tutulur gibi değilsiniz başka türlü!

BEŞ KADIN BİRDEN

Çok teşekkür ederiz, efendimiz.

Kupidon ve kadınlar çıkar.

TİMON

Flavius!

FLAVIUS

Buyurun, efendimiz.

TİMON

Küçük sandığı yanıma getir.

FLAVIUS

Baş üstüne efendimiz.

(Kendi kendine)

Mücevher dağıtacak yine! Böyle çoşunca
Hiç karşı konamıyor ki kendisine.
Karşı kordum yoksa; doğrusu, komalıyım da.
Ama varını yoğunu tüketince
Çok olur karşı koyanı, olacağa da benzer.
Ne yazık, cömertlik uzağı görmüyor hiç bir zaman
Yoksa kendi yüreğinin kurbanı olmazdı insan.

Çıkar.

BİRİNCİ BEY

Adamlarımız nerde bizim?

HİZMETÇİLER

Buradayız, efendimiz.

İKİNCİ BEY

Atlarımız gelsin!

Flavius küçük sandıkla girer.

TİMON

Dostlarım, bir sözüm daha var sizlere;
Siz dostum, şöyle buyurmaz mısınız biraz;
Rica ederim, şeref verin bana,
Şu mücevherlerin değerini artırmakla;
Kabul buyurun ve takın onu, değerli dostum.

BİRİNCİ BEY

O kadar hediyeleriniz altında kaldım ki...

HEPSİ BİRDEN

Hepimiz de öyle.

Bir hizmetçi girer.

HİZMETÇİ

Efendimiz, Senatodan bir kaç soylu kişi şimdi atlarından indiler: sizi görmeğe gelmişler.

TİMON

Buyursunlar.

FLAVIUS

Yalvarırım, efendimiz, bir şey söylememe izin verin; sizi pek yakından ilgilendiren bir şey...

TİMON

Pek yakından! Öyleyse bir başka zaman dinlerim seni. Rica ederim, yeni gelenleri ağırlamak için gerekeni yap.

FLAVIUS

(Kendi kendine)

Nasıl ağırlarız bilemem pek.

(Bir başka hizmetçi girer)

İKİNCİ HİZMETÇİ

Efendimiz kabul buyururlarsa, Lucius, sevgisinin candan bir itkisiyle, gümüş koşumlu süt beyaz dört at sunuyor size.

TİMON

Seve seve alırım. Değerlerince bakılsın atlara.

Üçüncü bir hizmetçi girer.

Ne var? Nedir söyleyeceğin?

ÜÇÜNCÜ HİZMETÇİ

Efendimiz arzu buyururlarsa,
Şanlı efendimiz Lucullus, yarın kendisiyle
Ava çıkmanızı rica ediyor. Ayrıca,
İki çift tazı gönderdiler efendimize.

TİMON

Ava geleceğimi söyle. Hediyeleri alsınlar,
Geregince karşılık da hazırlansın.

FLAVIUS

(Kendi kendine

Neye varacak bunun sonu? Bulup buluşturup
Büyük hediyeler vermemizi istiyor bizden,
Bomboş bir hazineden de üstelik.

Ne kesesinin durumunu bilmek istiyor,
Ne de bırakıyor ki anlatayım kendisine
Cömertliğiyle varını yoğunu kuruttuğunu,
Dilediği herşeyi yapmaya gücü yetmez olduğunu,
Verdiği sözler varlığının o kadar üstünde ki,
Ne söylese borca giriyor artık,
Her sözüyle biraz daha arttırıyor borçlarını.
O kadar iyi bir adam ki bu
İyiliğinin faizini ödüyor şimdi de.
Bütün toprakları şuna buna rehinde.
Doğrusu, ayrılmak zorunda kalmadan önce,
Tatlılıkla sıyrılmak istiyorum bu işten.
Dostlar insanı düşmandan çok batırırsa böyle
İnsanın hiç dostu olmasın daha iyi bence.
İçim kan ağlıyor efendim için.

Çıkar.

TİMON

Siz, dostum, kötülük ediyorsunuz kendinize,
Değerlerinizi bu kadar hiçe saymakla.
Buyurun, bu çoban armağanı da size.

İKİNCİ BEY

Hiç bir teşekkür karşılayamaz bunu.

ÜÇÜNCÜ BEY

Cömert değil, cömertliğin ta kendisi bu insan.

TİMON

Bakın, dostum, şimdi hatırladım: Geçen gün bindiğim dor atı öven sizdiniz. Sevdiniz madem, sizin olsun.

ÜÇÜNCÜ BEY

Yoo, yalvarırım, af buyurun, efendimiz.

TİMON

Ben her söylediğimi candan söylerim;
İnsan sevdiğini över yalnız, bilirim.
Ve dostlarım bir şeyi sevdiler mi,
Onların sevgisini kendi sevgimden ayırdetmem.

İnanın bana. Güle güle dostlarım.
Hepinizi birer birer görmeğe geleceğim.

BÜTÜN BEYLER

Buyurun, başımız üstünde yeriniz var.

TİMON

Hediyeler dağıtarak

Sizin beni böyle sık sık görmeye gelmeniz
Öyle candan sevindiriyor ki beni
Ne versem az geliyor bana verdiklerim.
Elimde olsa krallıklar dağıtırdım dostlarıma,
Bıkmaz, usanmazdım da dağıtmaktan.

Alkibiades'a şahâne bir mücevher vererek

Alkibiades, sen bir askersin;
Zengin olmak kolay iş değil senin için.
Hayır işlemektir sana armağan vermek.
Çünkü sen ölümler içinde yaşamaktasın,
Yerin yurdun da savaş meydanlarıdır.

ALCIBIADES

Evet, Timon, kanlı meydanlar.

BİRİNCİ BEY

Size öyle candan bağlıyız ki...

TİMON

Ben de sizlere.

İKİNCİ BEY

Sonsuz sevgilerle buyruğunuzdayız.

TİMON

Ben de sizin. Işık tutun, daha fazla ışık!

BİRİNCİ BEY

Yüce mutluluk, şanlar, şerefler dileriz size.

TİMON

Dostlarıma herşeyi fedaya hazırım.

Alkibiades, beyler ve başkaları çıkarlar.

APEMANTUS

Nedir bu maskaralıklar!
Nedir o eğilip bükülmeler, kıç kaldırmalar!
Bu bacak kırmalar değer mi o verilen altınlara!
İçi çamur dolu dostluklar bunlar.
Bana sorarsanız, sahte yüreklilerde
Hiç sağlam bacak olmaması gerekirdi.
Hep bu bacak oyunlarına gidiyor
İyi yürekli sersemlerin paraları.

TİMON

Ah, Apemantus, bu kadar aksi olmasan
Sana da cömert davranırdım.

APEMANTUS

Hayır, ben hiç bir şey istemem; çünkü ben de satılacak olursam kimse kalmaz seni eleştirecek; daha da hızla batarsın günaha o zaman. O kadar zamandır verip duruyorsun ki, Timon, korkarım verecek hiçbir şeyin kalmayacak yakında. Ne gereği var bu ziyafetlerin, şatafatların, boş cafcafların?

TİMON

Yoo, yine el aleme çatmaya başlayacaksan, yemin ederim, dinlemem artık. Güle güle! Başka telden çalacağın zaman gelirsin.

APEMANTUS

Ya, demek dinlemek istemiyorsun beni şimdi
Hiç bir zaman dinliyemiyeceksin öyleyse.
Kapıyorum ben de sana cennet kapılarını.
Ah bu insanlar! Kulaları övütlere sağır,
Dalkavukları dinlemeye hazır.

Çıkar.

PERDE II

SAHNE I

Atina. Bir senatörün evinde bir oda. Senatör elinde kağıtlarla girer.

SENATÖR

Son aldığı beş bin. Varro'yla Isidor'a
Dokuz bin borçlu. Bana olan eski borçlarıyla
Yirmi beş bin eder. Öyleyken, çılgınca
Har vurup harman savuruyor halâ.
Bu böyle gitmez, gitmiyecek de.
Altın mı istiyorsun? Çal bir dilencinin köpeğini,
Ver Timon'a; köpek şıkır şıkır altın getirsin sana.
Atını satıp yerine yirmi tane
Daha iyi at satın almak ister misin?
Ver atını Timon'a; hiç bir şey de isteme;
Atın başlar hemen daha iyi atlar doğurmaya sana.
Kapısındaki adam kapıcı değil,
Gelen geçeni habire içeri buyur eden
Hep güler yüzlü bir melek. Gitmez bu böyle.
Akıl almaz bu durumun sürüp gideceğini.
Hey! Kaphis! Buraya gel! Kaphis! Nerdesin be?

KAPHİS

Buradayım, efendimiz; ne buyurdunuz?

SENATÖR

Giyin, kuşan; hemen Timon'un konağına git;
Hiç sıkılmadan paramı iste kendisinden.
Baştan savmaları yutayım deme sakın;
Öyle, «Efendine benden selâm söyle» deyip
Şapkasını sağ elinde şöyle döndürmekle

Susturup geri yollamasın seni.
Yoo, söyle: efendimin başı darda, de;
Kendi paramı kendim için kullanmak zorundayım.
Verdiği sözün üstünden günler, aylar geçti;
Aldığı mühletlere güvenmem yüzünden
İtibarımı sarsacak durumlara düştüm.
Kendisini severim, sayarım; ama
Onun parmağı iyileşecek diye
Benim belin kırılmasını da istiyemem.
Hiç bekleyecek durumda değilim;
Sıkıntıdan kurtulmak için, kuru laf değil
Hemen şimdi para lâzım bana düpedüz.
Haydi, git. En yumuşamaz suratını takın,
İsterim de isterim diye dayat.
Çünkü, korkarım, kanatları bir bir yolununca,
Şimdi Zümrütanka gibi ışıklar saçan Timon
Tüysüz martı palazına dönecek. Git hemen.

KAPHİS

Gidiyorum, efendimiz.

SENATÖR

Senetleri de yanına al, tarihlerini bir bir göster.

KAPHİS

Peki, efendim.

SENATÖR

Haydi, git.

Çıkarlar.

SAHNE II

Timon'un evinde bir oda. Flavius elinde bir çok hesap kağıtlarıyla girer.

FLAVIUS

Hiç aldırdığı yok, bir an durduğu yok.
Öylesine çılgın ki para harcamada
Ne altından nasıl kalkacağını bileceği var,
Ne de bu israf cümbüşünden vaz geçeceği.
Neler gidiyor elinden, umrunda değil;
Ne kalacak elinde, düşünmüyor bile.
Dünyada hiç kimse iyilik yapacağım diye
Bu kadar akılsızlık etmemiştir.
Ne yapmalı ? Söz dinlemeyecek, belâyı tatmadan.
Ama açık konuşmalıyım artık. Avdan döner şimdi.
Ah yazıklar olsun, yazık, yazık, yazıklar olsun !

Kaphis, Isidor ve Varro'nun hizmetçileri girerler.

KAPHİS

Günaydın, Varro; para için mi geldin?

Varro'nun hizmetçisi

Sen de para için gelmedin mi?

KAPHİS

Evet. Sen de mi, Isidor?

Isidor'un hizmetçisi

Evet, ben de.

KAPHİS

Elimiz boş dönmesek bari.

Varro'nun hizmetçisi

Korkarım, öyle olacak.

KAPHİS

İşte, geliyor.

Timon, Alkibiades, beyler ve başkaları girerler.

TİMON

Yemek yer yemez çıkarız, Alkibiades'im.
Hizmetçilere :
Benimle mi işiniz? Ne istiyorsunuz?

KAPHİS

Efendimiz, bazı alacak senetleri var da.

TİMON

Alacak senetleri mi? Nerelisiniz siz?

KAPHİS

Atinalı, efendimiz.

TİMON

Kâhyama gitsenize ?

KAPHİS

Af buyurun, efendimiz; kahyanız
Bir aydır atlatıp duruyor beni.
Efendimin başı dertte olduğu için
Hemen istiyor parasını. Çok rica ediyor.
Sizin şanınıza yakışanı yapıp
Alacağını ödemenizi bekliyor.

TİMON

Sen iyi bir adama benzyorsun, dostum;
Rica ederim, yarın sabah gel bana.
Olmaz, canım efendimiz, bakın...

TİMON

Kendini tut biraz, kuzum.

VARRO'NUN HİZMETÇİSİ

Ben de Varro'nun adamıyım, efendimiz.

ISİDOR'UN HİZMETÇİSİ

Beni Isidor gönderdi, efendimiz;

Çok rica ediyor, hemen parasını...

KAPHİS

Efendimin ne durumda olduğunu bilseniz...

VARRO'NUN HİZMETÇİSİ

Altı haftadan fazladır bekliyoruz, efendimiz...

ISİDOR'UN HİZMETÇİSİ

Kâhyanız boyuna atlatıyor beni,
Onun için dosdoğru size yolladı beni efendim.

TİMON

Durun nefes alayım biraz. Rica ederim baylar,
Şöyle bekleyin biraz, gelirim hemen.

Alkibiades ve beyler çıkar.
Flavius'a

Sen gel bakalım buraya; Ne oluyor?
Nedir bu ödenmemiş borç senetleri?
Ne diye şerefim lekeleniyor bu gecikmelerle?

FLAVİUS

Rica ederim, baylar; şimdi sırası değil bunların;
Yemekten sonraya kadar bekleyin,
O zamana kadar ben de anlatırım efendimize,
Borçların neden ödenmediğini.

TİMON

Öyle yapın, dostlarım.

Flavius'a

Söyle iyi bakılsın onlara.

Çıkar

FLAVİUS

Buyurun, gelin ardımdan.

Flavius çıkar.
Apemantus bir soytarıyla girer.

KAPHİS

Durun, durun; Apemantus geliyor bir soytarıyla; Bekleyin, eğlenelim biraz.

VARRO'NUN HİZMETÇİSİ

Bırak asılası herifi! Canımıza okur şimdi!

ISİDOR'UN HİZMETÇİSİ

Canı çıksın, köpek herifin!

Soytarı'ya:

Ne var ne yok, soytarı?
Ne o? Gölgemle mi konuşuyorsun?

VARRO'NUN HİZMETÇİSİ

Sana bir şey söylemedim.

APEMANTUS

Hayır; kendi kendine söyledin.

Soytarı'ya:

Gel gidelim.

Isidor'un hizmetçisi Varro'nun hizmetçisine

Aldın mı soytarıyı sırtına şimdi?

APEMANTUS

Hayır, ayakların yerde, daha sırtında değilsin.

KAPHİS

Soytarı kim oluyor şimdi?

APEMANTUS

Bu soruyu soran: Aşağılık herifler!
Madrabaz uşakları! Para pezevenkleri!

HİZMETÇİLER

Ne? biz neymişiz Apemantus?

APEMANTUS

Birer eşek!

HİZMETÇİLER

Neden?

APEMANTUS

Ne olduğunuzu bana soruyorsunuz, ne olduğunuzu kendiniz bilmiyorsunuz da ondan. Onlarla sen konuş soytarı!

SOYTARI

Nasılsınız, baylar?

HİZMETÇİLER

Ağzına sağlık, canım soytarı! Hanımın nasıl?

SOYTARI

Hep su kaynatıp duruyor, sizin gibi frengili horozları haşlamak için! Kerhanede görsek artık sizi.

APEMANTUS

Güzel! ağzına sağlık!

Bir iç oğlanı girer

SOYTARI

Alın işte! Bizim hanımın iç oğlanı geldi!

İÇ OĞLANI

Soytarı'ya:

Ne o? Hayırola, reis? Ne işin var senin bu akıllı kişiler arasında? Nasılsın, Apemantus.

APEMANTUS

Ah, bir kırbaç olmalıydı ki dilim, alırdın o zaman hakkettiğin cevabı!

İÇ OĞLANI

Kuzum Apemantus; şu mektupların üstlerini okur musun bana. Hangisi hangisinin bilmiyorum.

APEMANTUS

Okuma bilmiyor musun sen?

İÇ OĞLANI

Hayır.

APEMANTUS

Seni astıkları zaman pek az bilgi eksilecek öyleyse dünyadan. Bu Timon'a... bu da Alkibiades'e. Haydi git; piç olarak doğmuşsun, pezevenk olarak da öleceksin.

İÇ OĞLANI

Sen de bir köpek olarak doğmuşsun, bir köpek gibi de öleceksin açlıktan. Karşılık istemez; gidiyorum.

Çıkar.

APEMANTUS

Sen namustan da böyle kaçarsın işte. Gel soytarı, Timon'a götüreyim seni.

SOYTARI

Beni bırakacak mısın orda?

APEMANTUS

Timon evdeyse. Siz üçünüz üç madrabazın hizmetinde değil misiniz?

HİZMETÇİLER

Evet, keşki onlar bizim hizmetimizde olsalardı.

APEMANTUS

Keşki; cellatın hırsıza ettiği hizmeti görürdünüz!

SOYTARI

Üçünüz de madrabaz uşağısınız demek?

HİZMETÇİLER

Evet, soytarı.

SOYTARI

Desenize her madrabazın bir soytarı uşağı oluyor her zaman! Benim hanımım da madrabazdır, soytarısıyım ben onun. Gel gelelim, sizin efendilerinizden borç almaya gelenler üz-

gün gelir keyifli giderler. Benim hanımıma gelenlerse keyifli gelir, üzgün giderler. Neden böyledir dersiniz?.

VARRO'NUN HİZMETÇİSİ

Ben söyleyebilirim neden.

APEMANTUS

Söyle öyleyse, söyle de, orospucu başı, kepazeler başı sayalım seni! İtibarın eksilmez, büsbütün artar böylece.

VARRO'NUN HİZMETÇİSİ

Orospucu başı ne demek oluyor, soytarı?

SOYTARI

Kılığı kıyafeti yerinde bir soytarı demek, az çok sana benzer biri işte. Bir ruh gibidir o : Bazan bir bey kalıbına girer, bazan bir avukat kalıbına, bazan da filozof kalıbına, bir değil iki taş hakeden filozof kalıbına ! Çok kez de bir şovalye kılığındadır. Kısacası yedisinden yetmişine kadar her türlü insan yüzünü takınır bu ruh.

VARRO'NUN HİZMETÇİSİ

Akıldan tam sakat denemez sana.

SOYTARI

Sana da tam akıllı denemez. Bende ne kadar kaçıklık varsa, sende de o kadar sapıklık var.

APEMANTUS

Bu söz Apemantus'un olabilirdi.

HİZMETÇİLER

Yana çekilin, yol verin : Timon efendimiz geliyor.

Timon ve Flavius girerler.

APEMANTUS

Sen gel benimle, soytarı, gel.

SOYTARI

Her zaman da aşıkların, zenginlerin, kadınların ardın-

dan gidecek değilim ya, kimi zaman bir filosofun ardından giderim.

Apemantus'la soytarı çıkarlar.

FLAVIUS

Şöyle yakın bir yerde bekleyin, biraz sonra görüşeceğim sizinle.

Hizmetçiler çıkar.

TİMON

Pek şaştım sana doğrusu : nasıl olur da
Durumu apaçık bildirmezsin bugünedek bana ?
İmkânlarımm ne olduğunu bilir
Ona göre kısardım masraflarımı.

FLAVIUS

Hiç dinlemek istemediniz ki beni ;
Kaç kez söylemeye çalıştım size durumu,

TİMON

Hadi, hadi ; bir iki kez çalışmışsındır belki,
Seni dinleyecek durumda olmadığım zamanlarda.
Konuşturmadınız ki konuşayım deyip
Sorumluluktan kurtulmak için sadece.

FLAVIUS

Aman etmeyin, canım efendimiz, bir değil, beş değil,
Kaç kez getirdim hesapları, koydum önünüze.
Her zaman attınız başınızdan ; bırak hesapları,
Bana dürüstlüğüm yeter, dediniz her seferinde.
Size getirdikleri ufak tefek hediyelere karşılık
Yüz kat fazlasını ver diye buyurunca bana
Başımı salladım hep iki yana, ağladım bile.
Saygısızlık etmeyi de göze alarak
Yalvardım, sıkın diye biraz kesenin ağzını.
Az mı azar işittim sizden, hem de nasıl,
Servetiniz gittikçe azalıyor, borçlarınız sa
Alabildiğine çoğalıyor dediğim zaman ?

Sevgili efendimiz, şimdi kulak veriyorsunuz bana
Ama çok geç! Yine de söyliyeyim bir kez daha:
Bütün varınız yoğunuz bir araya da gelse
Yarısını bile karşılamaz şu andaki borçlarınızın.

TİMON

Bütün topraklarımı sat.

FLAVIUS

Hepsi rehinde, bir çoğu haczedildi gitti bile.
Geri kalan günü gelmiş borçları zor öder,
Yarın öbür gün başkalarının günleri dolacak:
Neyle karşılayacağız onları?
En sonunda neyle kapayacağız bu hesapları?

TİMON

Ta Lakedaimonia'ya kadar uzardı topraklarım.

FLAVIUS

Sevgili efendim, koca dünya bir tek söz yalnız,
Onu da bir solukta harcamak elinizde olsaydı
Harcayıverirdiniz çoktan.

TİMON

Burada haklısın.

FLAVIUS

Benim tutumum ya da dürüstlüğüm üstüne
Bir kuşkunuz varsa, en titiz denetçiler önünde
Sıgaya çekin beni. Tanrılar tanığımdır:
Konağın bütün hizmet yerleri
Doymak bilmez misafir uşaklarıyla dolup taşarken,
Şarap fıçılarımıza sarhoşlar kan ağlatırken,
Her oda ışıklarla pırıl pırıl yanıp
Türlü sazlarla uğuldayıp durduğu zamanlar
Ben odama çekilip uyku girmeyen gözlerimden
Çok acı yaşlar dökmüşümdür.

TİMON

Aman ne olur, bitir artık, yeter.

FLAVIUS

Tanrılar, diyordum kendi kendime,

Olacak şey mi bu benim efendimin cömertliği ?
Neler gitti, neler, bu gece
Kölelerin, aşağılık hödüklerin miğdesine !
Kimler yltaklanmıyor Timon efendimize !
Hangi yürek, hangi kılıç, hangi güç, hangi servet
Feda etmiyor kendini Timon efendimize,
Yüce Timon'a, soylu, soylular soylusu Timon'a !
Ah, bir bitti mi bu övgüleri satınalan paralar
Tükenir o övgülere canatan soluklar da !
Ziyafetle kazanılan dost çabuk yitirilir.
Kış yağmurlarının bir bulutu geçmeye görsün
Bütün o sinekler yokolur birden.

TİMON

Dur, daha fazla ders verme artık bana :
Kötü yürekle cömertlik etmiş değilim ben ;
Akılsızca da olsa ahlaksızca para saçmış değilim.
Ne diye ağlayıp vahlanıyorsun ?
Nasıl düşünebilirsin dostsuz kalabileceğimi ?
Merak etme, dostlarımın kesesine baş vursam
Beni sevenlerden borç istemeğe kalksam,
Nicelerinin kesesini açtırabilirdim.
Senin ağzını açtırabildiğim gibi.

FLAVIUS

Dilerim doğru çıksın bu düşündükleriniz.

TİMON

Hem ben seviniyorum nerdeyse
Böylesine kötü bir duruma düştüğüme :
Dostlarımı deneyebilirim çünkü şimdi.
Göreceksin nasıl aldandığını varlığım üstüne :
Hey, içerdekiler ! Flaminius ! Servilius !

Flaminius, Servilius ve hizmetçiler girer.

HİZMETÇİLER

Buyurun, buyurun efendimiz.

TİMON

Ayrı yerlere yollayacağım her birinizi :

Sen sayın Lucius'a git; sen sayın Lucullus'a;
Kendileriyle bugün ava gittiğimiz dostuma;
Sen de Sempronius'a git.
Selâm ve sevgiler götürün onlara benden.
Deyin ki övünç duyuyorum bugün, bir para yardımı
İsteme fırsatını bulduğum için kendilerinden.
Ellişer talent göndersinler.

FLAMINIUS

Peki, efendimiz.

FLAVIUS

(Kendi kendine)

Lucius? Lucullus ha? Ohooo!

TİMON

Sen de, dostum, senatörlere git.
Devletin zenginleşmesinde payım olmakla
Bir dilekte bulunmak hakkını kazanmışımdır:
Bana hemen bin talent göndermelerini söyleyin.

FLAVIUS

Ben bu yola baş vurdum kendiliğimden,
Hep böyle yapılır çünkü bizim durumumuzda;
Adınız, mühürünüzle ödünç para istemeye gittim,
Olmaz diye başlarını salladı hepsi,
Beş para vermeğe yanaşmadı hiç biri.

TİMON

Ne diyorsun? Nasıl olur?

FLAVIUS

Hepsi söz birliği etmiş gibi konuştular:
Bu ara işler pek kötü gidiyormuş;
Parasızlıktan dilediklerini yapamaz haldeymişler;
Pek üzülmüşler, siz şerefli bir insanmışsınız;
Ama onlar dermiş ki, bilmem nasıl demeliymiş ki,
Bir aksaklık da yok değilmiş tutumunuzda;
En soylu ruhların bile bir bozuk yanı olabilirmiş;
Keşki işler yolunda gideymiş de, ama ne yazık ki...
Falan diyerek ve önemli başka işlerden söz ederek,
Kesik kesik sözlerine tatsız bakışlar ekleyerek,

Yarım yamalak selâmlar, eğri büğrü yüzlerle
Söyliyeceklerimi dondurdular ağzımda.

TİMON

Tanrılar, siz yargılayın onları!
Sen aldırma, dostum; hoş gör.
Nankörlük kanlarından geliyor bu ihtiyarlara.
Pıhtılaşmış, donmuştur onların kanları;
Kolay kolay akmaz damarlarında.
Kanları sıcak olmadığı için iyi olamıyorlar.
Her yaratık, yaşlanıp toprağa döneceği için,
Kendini hazırlar bu yolculuğa,
Gittikçe durgunlaşıp, ağırlaşarak.

Bir hizmetçiye:

Sen de Ventidius' git.

Flavius'a:

Üzülme, ne olur; sen vefalı, dürüst bir insansın;
Yürekten söylüyorum; hiç bir suçun yok senin.

Hizmetçiye:

Ventidius babasını gömeli çok olmadı,
Büyük bir mirasa da kondu.
Yoksulken, hapisteyken, dostları yüz çevirmişken,
Beş talent verip ben kurtardım onu.
Selâm söyle benden; dostunuzun başı darda, de;
O kadar ki, o beş talenti bile
Hatırlatmak zorunda kalmış bulunuyorum.

Hizmetçi çıkar.

Flavius'a:

Bu parayı alınca günü gelmiş borçları öde.
Çevresinde bunca dost varken,
Timon'un batabileceğini ne söyle,
Ne de aklından geçir sen.

FLAVIUS

Ah keşki hiç geçirmeyebilsem aklımdan bunu;
Ama böyle düşünmektir sizi yıkacak olan.
Herkesi kendi gibi sanıyor cömert insan.

Çıkarlar.

PERDE III

Sahne I

Atina. Lucullus'un evinde bir oda. Flaminius beklemektedir. Bir hizmetçi girer.

HİZMETÇİ

Efendime söyledim geldiğinizi ; iniyor şimdi.

FLAMINIUS

Teşekkür ederim.

Lucullus girer.

HİZMETÇİ

İşte geliyor, efendimiz.

LUCULLUS

(Kendi kendine)

Timon'un adamlarından biri ; Bir hediye getirmiş olmalı! Rüyamda bir gümüş ibrik ve leğen görmüştüm bu gece.

Flaminius'a :

Vay Flaminius ! Aslan Flaminius ! Hoş geldin, safalar getirdin ! Şarap getirin bize.

Hizmetçi çıkar.

Efendin nasıl ? O senin cömertler cömerti canım efendin? Atina'nın o şanlı şerefli, kusursuz, temiz yüreli, soylu evlâdı ?.

FLAMINIUS

İyidir, efendimiz.

LUCULLUS

Pek sevindim iyi olduklarına. Nedir bakayım o koltuğunun altındaki ? Göster, canım Flaminius.

FLAMINIUS

İnanmıyacaksınız ama, efendimiz, bir boş kutu sadece ;

Efendimin buyruklarıyla onu sizin doldurmanızı ricaya geldim. Kendilerine acele elli talent lâzım oldu da sizden ödünç almak üzere yolladılar beni. Hiç şüphe etmiyorlar tabii bu yardımı esirgemiyeceğinizden :

LUCULLUS

Ya ! Öyle mi ? Vah, vah ! Hiç şüphe etmiyor demek ha ? Yazık ; Efendin iyi adamdır, soylu kişidir ; ama insan bu kadar da açmamalı evinin kapısını. Kaç kez sofrasında nice yemekler yedim ve söyledim bunu kendisine. Aynı gün üst üste iki yemeğe mahsus gittiğim oldu, masrafları kısmasını övütlemek için. Ama kulak vermedi övütlerime. Kaç yemeğine gidip söyledim, nafile, aldırmıyor. Her insanın bir kusuru vardır, onun kusuru da fazla cömert olmak. Söyledim bunu kendisine, ama vazgeçiremedim onu bu huyundan.

Hizmetçi şarapla döner.

HİZMETÇİ

Buyurun, efendimiz, şarabı getirdim.

LUCULLUS

Flaminius, sen akılı bir aadmsın, bilirim. Sağlığına !

FLAMINIUS

Kulunuza fazla yüz veriyorsunuz, efendimiz.

LUCULLUS

Yoo, dikkat ettim, pek çabuk kavrıyorsun her şeyi ; hakkını yememeli ; akıl yakın nedir bilen adamsın. Fırsat seni kolladı mı, sen de fırsatı kullanacak soydansın. Senin iyi yanların bunlar.

Hizmetçiye :

Sen çıksana dışarı be !

Hizmetçi çıkar.

Yakın gel şöyle, aslan Flaminius. Efendin pek iyi bir insandır, ama sen akıldan yanasındır. Bana gelmesine geldin, ama pek iyi bilirsin ki, ödünç para vermenin zamanı değil

şimdi, hele sırf dost hatırı için, rehinsiz mehinsiz. Al şu üç lirayı sen, al canım oğlum, yum gözünü bu işe. Beni göremediğini söyle yalnız. Haydi güle güle.

FLAMINIUS

Nasıl olur, dünya nasıl değişebilir böylesine? Daha dün yaşadığımız günün sıcağı geçmeden ?

Paraları atar.

Defolun, aşağılık mangırlar ! Kim tapıyorsa size ona gidin !

LUCULLUS

Ya ! Demek sen de delinin biriymişin, tam efendine göre.

Çıkar.

FLAMINIUS

Bu üç mangırın da ötekilerle birlikte,
Yanacağın kazanlarda erisin !
Kızıl cehennem olsun sana paraların !
Sen dost değil bir dost belâsısın !
O kadar nazlı, süt yürekli bir şey midir ki dostluk
İki gece içinde ekşiyiversin ?
Tanrılar ! Nasıl yanacak yüreği efendimin !
Bu aşağılık herif, hakketmediği bir şerefle,
Efendimin sofrasında yediklerini taşıyor kanında.
O yemekler ne diye besledi onu
Kendisi bir zehir kesilirken !
Ah ! Vebalar üşüssün başına senin !
Hastalanıp ölüm döşeklerinde yattığın zaman,
Efendimin parasıyla yediklerinin kanı
İyi etmeye değil, uzatmaya yarasın belânı.

Çıkar.

Sahne II

Atinada bir meydan.
Lucius üç yabancıyla girer.

LUCIUS

Kim, Timon mu? Çok iyi dostumdur benim, anlı şanlı bir insandır.

BİRİNCİ YABANCI

Biz de öyle biliyoruz kendisini, ne kadar yabancısı da olsak. Ama diyeceğim şu ki, efendimiz, ağızdan ağıza dolaşan söylentilere göre Timon'un mutlu günleri sona ermiş, varı yoğu tükenmek üzereymiş.

LUCIUS

Hadi canım, olmaz öyle şey, inanmayın. Onun parası bitmek tükenmek bilmez.

İKİNCİ YABANCI

Ama inanın bana, efendimiz; bir kaç gün önce adamlarının biri Luculus'a bilmem ne kadar talent borç istemeğe gitmiş, evet ya, rica üstüne ricalar etmiş, ne kötü durumda olduklarını anlatmış, ama eli boş dönmüş.

LUCIUS

Nasıl olur?

İKİNCİ YABANCI

Evet, efendimiz, eli boş dönmüş diyorum size.

LUCIUS

Ne olmayacak şey bu! Doğruysa, tanrılara yemin, utanç duyarım bundan. O değerde bir insandan para esirgemek ha! Hiç de şerefli bir davranış denemez buna. Ben kendi hesabıma, ne yalan söyliyeyim, ufak tefek bazı iyiliklerini görmüşümdür; para, gümüş tabaklar, mücevherler ve daha bir takım ufak tefek hediyeler, ama bunlar hiç kalır ona verdikleri

yanında. Öyleyken Timon ona güvenecek yerde adamını bana gönderseydi, kaç talent isterse istesin geri çevirmezdim.

Servilius girer.

SERVILIUS

Aman ne iyi tesadüf! Buradaymış Lucius efendimiz; ben de onu arıyordum yana yana. (Lucius'a) Pek sayın efendimiz!

LUCIUS

Servilius, memnun oldum gördüğüme. Güle güle. Selâm söyle pek sayın efendine, pek değerli dostuma.

SERVILIUS

Af buyurun, efendimiz; efendim şunu gönderdi de...

Elini cebine sokar.

LUCIUS

Aman, ne gönderdi yine? Ne minnetlerle bağlıyım efendine. Gönderdikçe gönderiyor. Nasıl kalkarım dersin bunların ardından? Nedir bakalım gönderdiği?

SERVILIUS

Üstüne elli talent yazılı bir kâğıdı göstererek.

Sizden bir isteği var bu sefer, efendimiz; şu kadar talente hemen ihtiyacı olduğunu bildiriyor size.

LUCIUS

Anladım, efendin şaka ediyor olmalı benimle.
Beş bin elli talent bile para değildir onun için.

SERVİLIUS

Evet, ama şimdilik çok daha azına ihtiyacı var.
Darda kalması cömertliği yüzünden olmasa
Bu kadar açık yürekle ricaya gelemezdim.

LUCIUS

Ciddi mi söylüyorsun, Servilius ?

SERVILIUS

Yemin ederim, doğru söylüyorum, efendimiz.

LUCIUS

Ne uğursuz bir budalaymışım ki ben, bu güzel fırsatı kaçıracak kadar hazırlıksız bıraktım kendimi. Tam şimdi gösterebilirdim işte güvenilir bir insan oldunğumu. Ne mutsuz bir raslantıyla paramı bir yerlere yatırmış bulundum ; ufak bir kazanç kaygısıyla ne büyük bir şerefi kaçırmış oldum ! Servilius, ne yazık, tanrılar önünde yemin ederim ki sana yapacak durumda değilim istediğini. Sen budalalığımın derecesini bak ki benim, sayın Timon'a adam göndermek üzereydim ben de yardım istemek için. şu baylar tanığımdır işe. İyi ki göndermemişim, Atinanın bütün servetini yitirmiş kadar üzülürdüm göndermiş olsam. Benden kucak kucak sevgi götür canım efendine. Umarım güvenleri eksilmez benden, elimde olmayan bir yardımı yapamıyorum diye. Şunu da söyle ki kendilerine hayatımın en büyük üzüntüsü olacaktır onun kadar şanlı bir insanın isteğini yerine getirememek. Canım Servilius, bu söylediklerimi olduğu gibi Timon'a ulaştırmak dostluğunu gösterir misin bana ?

SERVILIUS

Peki, efendim, ulaştırırım.

LUCIUS

Ben de bu hizmetinin altında kalmam, Servilius.

Servilius çıkar.

Doğruymuş söylediğiniz, Timon yıkılıyor gerçekten ;
Düştükçe düşer bir yerden eli boş dönen.

Çıkar.

BİRİNCİ YABANCI

Gördün mü olanları, Hostilius ?

İKİNCİ YABANCI

Gördüm, sorma, gördüm!

BİRİNCİ YABANCI

Ya, budur işte dünyanın özü, ciğeri.
Hep aynı çamurdan yuğrulmadır bütün dalkavuklar!
Kim dost diyebilir bir tabakan yediği her adama?
Benim bildiğim, bu adama
Bir baba gibi davranmış Timon.
Cebinden paralar vermiş itibarı bozulmasın diye,
Varının yoğunun elinden gitmesini önlemiş;
Adamlarının aylıklarını bile Timon ödemiş!
Bu adam her içtiği yudumda
Timon'un gümüşlerini sürüyor dudaklarına.
Öyleyken... ey tanrılar; İnsanın canavarlığına bakın,
Böylesine nankör bir suratla nasıl çıkıyor ortaya!
Esirgediği para, onun serveti yanında,
Merhametli insanların dilenciye verdikleri kadardır.

ÜÇÜNCÜ YABANCI

Dine, imana sığmaz bu!

BİRİNCİ YABANCI

Doğrusu, ben kendi hesabıma, ömrümde
Bir tek lokmasını tatmış değilim Timon'un;
Saçtığı iyiliklerin hiç biri düşmedi ki üstüme
Bundan ötürü dostluğumu kazanmış olsun.
Öyleyken, bakın, size yemin ederim ki,
Timon benden yardım istemiş olsaydı
Soylu yüreğine, dillere destan iyiliklerine,
Şerefli davranışlarına duyduğum saygıyla,
Bütün varımı yoğumu ortaya kor,
Yarısından çoğunu ona borçluyum diye verirdim.
Öylesine seviyorum bu cömert yürekli insanı.
Demek bu dünyada insanların
Merhamet beklememeyi öğrenmeleri gerek,
Çünkü çıkarcılık vicdan bırakmamış kimsede.

Çıkarlar.

Sahne III

Atina. Sempronius'un evinde bir oda. Sempronius ve Timon'un bir hizmetçisi girerler.

SEMPRONIUS

Ne zoru var, anlamıyorum, başkaları dururken
İlle de benim başımı dara sokmaya ?
Lucius'a, Lucullus'a baş vurabilirdi pek âlâ.
Ventidius da bir hayli zengin şimdi ;
Borcunu yatırıp hapisten de çıkardı onu üstelik.
Hepsi ona borçludur varlıklarını.

HİZMETÇİ

Hepsine baş vuruldu, efendimiz ; kalp çıktı hepsi ;
Beş para vermedi hiç biri.

SEMPRONIUS

Ya ! Vermediler demek ?
Ventidius da vermedi, Lucullus da vermedi,
Sonunda bana baş vuruyor, öyle mi ?
Üç kişiden sonra ha ? Bak hele !
Bana sevgisinin de aklının da kıtlığını gösterir bu.
En son sığınacağı adammışım ben demek ?
Dostları, umut kesmiş hekimler gibi,
Bir bir yüz üstü bırakıp gidecekler de
Bana düşecek onu kurtarmak ?
Pek ağırıma gitti bu ; kızdırdı beni doğrusu :
Daha şerefli bir yer vermeliydi bana.
Tutar yeri yok bu işin :
İlkin bana baş vurması gerekirdi elbet ;
Çünkü, inkâr etmek vicdanıma sığmaz,
Ondan ilk yardım görmüş adam benim.

O kadar mı arkalarda görüyor beni ki,
Vicdan borcunu ödeyecek en son adam oluyorum ben?
Yoo! Herkes alay eder sonra benimle;
Beylerin en aptalı benmişim derler.
Keşki istediğinin üç katını isteseydi de
İlkin benden isteseydi; iyi niyetlerime karşılık.
Can atıyorum çünkü, ona iyiliğim dokunmasına.
Ama böyle olunca, dön git;
Soğuk karşılıklara benimkini de ekle;
Şerefimle oynayana metelik vermem, öyle söyle.

Çıkar.

HİZMETÇİ

Bu kadar olur! Alçağın biriymiş bu efendimiz de!
Şeytan insanları poltikacı dalavereci yaparken
Ne yaptığının farkında değilmiş meğer;
Kendini temize çıkarmış oluyor böylece:
İnsanların kötülüğü onunkini aşacak sonunda.
Aptal görünme bahanesini
Ne ustalıkla uyduruverdi bu sayın bay!
Ne soylu suratlar takıyor iblisliğine!
Tıpkı yurtseverlik ateşiyle yanıp tutuşarak
Bütün yurdu yangın yerine çevirenler gibi.
Onun iki yüzlü sevgisi de bu soydan işte.
Bütün umudu ondaydı efendimin.
Bitti artık her şey; tanrılara kaldı işi.
Bütün dostları ölüverdi bugün.
Nice bereketli yıllar boyunca,
Hiç sürgü yüzü görmeyen bütün o kapılar
Efendilerinin canını korumak için
Kapanmak zorundalar şimdi.
Budur işte sonu eli açık olmanın:
Paranı saklamadın mı kendin eve saklanırsın.

Çıkar.

Sahne IV

Atina.
Timon'un evinde bir oda. Varro'nun iki hizmetçisi, Lucius'un hizmetçisi girerler ve Titus, Hortensius ve başka alacaklıların hizmetçileriyle karşılaşırlar. Hepsi Timon'un gelmesini beklemektedirler.

VARRO'NUN BİRİNCİ HİZMETÇİSİ

Ne iyi tesadüf, Günaydin, Titus, Hortensius.

TITUS

Günaydın, Varro kardeş.

HORTENSİUS

Vay Lucius, sen de mi buradasın?

LUCİUS'UN UŞAĞI

Evet, hep aynı işin peşindeyiz gibime geliyor; ben para istemeğe geldim.

TITUS

Onlar da öyle, biz de öyle.

Philotus girer.

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Philotus da öyle her halde!

PHILOTUS

Günaydın, hepinize.

LUCİUS'UN HİZMETÇİSİ

Hoş geldin, kardeş; saat ne sularda?

PHILOTUS

Dokuza geliyor.

LUCIUS

O kadar oldu mu?

PHILOTUS

Bey daha gözükmedi mi ?

LUCIUS

Hayır, daha yok ortalarda.

PHILOTUS

Şaştım buna ; yedide çıkmış olurdu ortaya, güneş gibi !

LUCIUS

Evet, ama günleri kısaldı artık onun.
Cömert adamın gidişi güneşinkine pek benzer,
Bir battı mı bir daha çıkmaz yalnız.
Korkarım Timon'un kesesinde kara kış yelleri esiyor :
En dibine de dalsak avucumuzu yalayacağız.

PHILOTUS

Bana da öyle geliyor.

TITUS

Size ne garip bir şey söyliyeceğim bakın :
Efendin para istemeğe yolladı, değil mi, seni ?

HORTENSİUS

Evet, para istemeğe.

TITUS

Takındığı mücevherler var ya, efendinin ;
Hani şu Timon'un kendisine hediye ettikleri ?
Ben de onların parasını istemeğe geliyorum.

HORTENSİUS

İçim kan ağlayarak geliyorum bu işe.

LUCIUS

İşin tuhaflığına bakın siz :
Borcundan fazlasını ödüyor Timon ;
Efendin pahalı mücevherleri takındıktan başka
Parasını da istiyor sanki üstelik.

HORTENSİUS

Tanrılar bilir ya, iğreniyorum işimden.
Efendim Timon'a neler borçlu biliyorum, neler:
Nankörlüğün bu kadarı hırsızlıktan bin beter.

VARRO'NUN BİRİNCİ HİZMETÇİSİ

Doğru. Benimki üç bin altın istiyor;
Seninki ne kadar?

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Beş bin.

VARRO'NUN BİRİNCİ HİZMETÇİSİ

Amma da çok ha! Buna bakılırsa
Senin efendin daha güvenliymiş benimkinden;
Yoksa eşit olurdu alacakları.

Flaminius girer.

TITUS

Timon'un adamlarından biri.

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Flaminius! Dur gitme, bir şey soracağım;
Efendin kalktı mı, çıkıyor mu dışarı?

FLAMINIUS

Hayır, hiç çıkacağı yok.

TITUS

Bekliyoruz kendisini, git, söyleyiver lutfen.

FLAMINIUS

Söylememe lüzum yok, biliyor beklediğinizi.

Flavius yüzünü mantosuyla kapamış olarak girer.

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Bak, bak; kâhyası değil mi o yüzünü kapayan?
Sıvışıyor saklanarak. Çağırın onu, çağırın.

TITUS

Hey, bakar mısınız, bayım.

VARRO'NUN İKİNCİ HİZMETÇİSİ

İzin verirsen, arkadaş...

FLAVIUS

Ne var, dostum ? Ne istiyorsun benden ?

TITUS

Bir para işi için bekliyoruz da bayım...

FLAVIUS

Beklediğiniz belli, ama paranın geleceği belli değil.
Alacaklarınızı, senetlerinizi ne diye
O hain efendileriniz soframızdayken getirmediniz ?
O zaman gülümser geçerdi herkes bu borçlara ;
Faizlerini tıkınırdı hepsi dillerini yalayarak.
Boşuna sıkıştırmayın beni ; bırakın gideyim :
Efendim de, ben de tükettik artık sıfırı :
Ne benim defterim var, ne de onun harcayarak parası !

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Evet, ama bu cevap karın doyurmaz.

FLAVIUS

Doyurmasa da sizden aşağılık sayılmaz
Çünkü sizi doyuranların her biri bir madrabaz.

Çıkar.

VARRO'NUN BİRİNCİ HİZMETÇİSİ

Ne oluyor ! Neler dırlanıyor bu sayın kâhya ?

VARRO'NUN İKİNCİ HİZMETÇİSİ

Bırak ne dırlanırsa dırlansın :
Fakir düşmüş adam, olmuş ona olanlar !
Başını sokacak evi olmayanlar konuşmayacak da
Kim konuşacak böyle dobra dobra ?
Hakkıdır onların küfretmek saraylara !

Servilius girer.

TITUS

Hah, Servilius geliyor; ondan öğreniriz herşeyi.

SERVILIUS

Rica ederim, arkadaşlar; bir başka gün gelin, ne olur, kırmayın beni. Çünkü efendim öyle sinirlenmeye hazır ki şu sırada. O eski yumuşak huylu insan değil artık. Pek rahatsızlandı birden. Odasından çıkacak hali yok.

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Hasta olmadan odalarına kapananları çok gördük.
Hem sağlığı pek o kadar bozulduysa
Borçlarını bir an önce versin de
Tanrıların karşısına çıkmaya yüzü olsun!

SERVILIUS

Tanrılardan utanın!

TITUS

Bu sözünüzü bir cevap sayamayız, bayım.

FLAMINIUS

Sahne dışından

Servilius! Yetiş! Efendimiz! Efendimiz!

Timon öfkeyle girer. Arkasından Flaminius gelir.

TİMON

Ne oluyor? Kendi kapılarım üstüme mi kapanıyor?
Ben hür yaşamış bir insanım ömrümce;
Kendi evim zindanım mı olacak, düşmanla çevrili?
Ziyafetlere boğduğum bu konağın da
Yüreği taş mı kesildi bütün insanlık gibi?

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Haydi, sokulsana, Titus!

TITUS

Efendimiz, buyurun benim hesabı.

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Ben de getirdim.

HORTENTİUS

Ben de, efendimiz.

VARRO'NUN İKİ HİZMETÇİSİ

Biz de, efendimiz.

PHILOTUS

Hepimiz getirdik.

TİMON

İndirin hepsini başıma, serin beni yere!

LUCIUS'UN HİZMETÇİSİ

Ah efendimiz..

TİMON

Kıtır kıtır kesin yüreğimi para diye.

TITUS

Benimki elli talent.

TİMON

Kanımı damla damla sayın!

LUCIUS'UN HİZMETCİSİ

Beş bin altın, efendimiz.

TİMON

Beş bin damla sen alırsın. Seninki ne kadar? Seninki?

VARRO'NUN BİRİNCİ HİZMETÇİSİ

Efendim...

VARRO'NUN İKİNCİ HİZMETÇİSİ

Efendimiz...

TİMON

Doğrayın, bölüşün beni! Tanrılar da sizi tepelesin!

Çıkar.

HORTENSİUS

Anlaşıldı, bizim efendiler güle güle diyebilirler paracıklarına! Aklı olan bu alacaklardan umudu keser, çünkü verecek olan deli.

Çıkarlar. Timon Flavius'la yeniden girer.

TİMON

Pis köleler, soluğumu kesecektiler nerdeyse!
Alacaklı değil, iblis bunlar!

FLAVIUS

Canım efendimiz...

TİMON

Bir duraklamadan sonra

Evet, ne olur öyle yaparsam.

FLAVIUS

Efendimiz...

TİMON

Yapacağım bunu, Kâhya!

FLAVIUS

Buradayım, efendimiz.

TİMON

Aman ne iyi. Git çağır hemen dostlarımı;
Lucius'u, Luculuus'u, Sempronius'u, hepsini.
Bir ziyafet daha vereceğim o alçaklara!

FLAVIUS

Aman efendimiz,aklınız başınızda değil her halde.
Elimizde kalanla kendi soframızı zor kurarız.

TİMON

Sen merak etme. Ne diyorsam onu yap; çağır hepsini:
Bırak o it sürüsü bir kez daha doldursun burayı;
Aşçımla ben donatırız sofrayı.

Sahne V

Atina. Senato salonu.
Senato toplanmıştır.

BİRİNCİ SENATÖR

Sayın Senatör, ben de katılıyorum size:
Kanlı bir suç bu: Ölmesi gerekir.
Günahları kışkırtan acımaktır en çok.

İKİNCİ SENATÖR

Doğrudur; kanun ezip geçmelidir onu.

Alkibiades adamlarıyla girer.

ALKIBIADES

Senatoya şanlar, şerefler, sağlıklar
Ve merhametli yürekler dilerim.

BİRİNCİ SENATÖR

Ne var, komutan?

ALKIBIADES

Bir yurttaş olarak erdeminize baş vurmaya geldim.
Acımak kanunun erdemidir çünkü;
Ve yalnız zorbalardır kanunu hoyratça kullanan.
Bir dostum zamanın ve kaderin hışmına uğradı:
Öfkeye kapılıp kanuna meydan okudu;
Oysa kanun dipsiz bir uçurumdur,
Üstüne yürüyen gözü dönmüşlere karşı.
Suçunu bir yana bırakırsanız,
Bu dostum büyük değerleri olan bir insandır.
Kaldı ki alçakça bir iş de değildir yaptığı:

Suçu kadar ağır basan şerefli bir yanı var.
Adının batasıya kirlendiğini görünce,
Soylu bir azgınlık ve temiz bir yürekle,
Yürüdü düşmanının üstüne.
Öfkesi öyle parıltısız, gösterişsiz de oldu ki
İleri sürdüğü bir düşünceye
Kanıt getirmek istiyordu sanki.

BİRİNCİ SENATÖR

Çirkin bir işi güzel göstermek için
Aykırı düşünceler getiriyorsunuz bize.
Elinizden geleni yapıyorsunuz konuşmanızda,
Adam öldürmeyi bir hoş kalıba sokmak,
Vuruşup kırışmayı yiğitlik diye göstermek için.
Oysa piç bir yiğitliktir böylesi bir yiğitlik;
İnanç ve çıkar ayrılıklarından doğmadır bu yiğitlik,
Gerçekten yiğit olan insan katlanır,
İnsanoğlunun en pis soluğuna!
Birer giysi sayar kötülüklerini;
Ve giyinir de onları hiç yadırgamadan;
Ama yüreğini korur ve kötülüklerden,
Günah tehlikesi karşısında tutar kendini.
Gördüğümüz her haksızlık adam öldürtecekse bize
Bir başka hayat seçmeliyiz kendimize.

ALKIBIADES

Sayın senatör...

BİRİNCİ SENATÖR

En ağır günahları sevaba çeviremezsin; ne yapsan
Öc alan değil katlanmasını bilendir yiğit insan.

ALKIBIADES

Sayın büyüklerim, öyleyse hoş görün,
Bir asker olarak konuşayım ben de.
Niçin insanlar savaşlara giriyorlar budalaca
Bütün saldırılara katlanacak yerde?
Niçin göz yummuyorlar, boyun eğmiyorlar

Düşmanın rahatça gelip kafalarını kesmesine?
Yiğitlik katlanmasını bilmekse,
Ne işimiz var bizim yabancı ülkelerde?
Buysa yiğitlik, evde oturan kadınlar
Daha yiğittirler öyleyse;
Eşek daha yaman bir askerdir aslandan,
Kürek mahkûmu yargıçtan daha erdemlidir,
İşkenceye katlanmak erdemli olmaksa.
Sayın büyükler, acımakla gösterin büyüklüğünüzü:
Serin kanlı bir zorbalığı kim savunabilir?
Öldürmek günahların en büyüğüdür elbet:
Ama korunmak içinse hoşgörülür haklı olarak.
Öfkeye kapılmak tanrılara saygısızlıktır,
Ama hangi insan vardır öfkeye kapılmayan?
Suçluyu yargılarken unutmayın bunları.

İKİNCİ SENATÖR

Boşuna nefes tüketiyorsun!

ALKIBIADES

Boşuna ha! Yalnız Lakedemonia'da, Byzantium'da
Gördüğü hizmetler yeter hayatını bağışlatmaya.

BİRİNCİ SENATÖR

O da neymiş?

ALKIBIADES

Evet, sayın baylar, büyüktür gördüğü hizmet;
Sizin düşmanlarınızdı savaşta öldürdükleri.
Az mı yiğitçe dayanıp çarpıştı
Az mı yaralar aldı son savaşta ?

İKİNCİ SENATÖR

Az pahalıya da ödetmedi yaralarını.
İşi gücü kavga çıkarmak. Bir kötü tutkusu
Azdırıyor onu, alt ediyor yiğitliğini.
Başka düşmanı olmasa bu yeter onu yenmeğe.
Bu hayvanca azgınlığı içinde boyuna
Kanunları çiğniyor, karıştırıyor ortalığı.

Buna bir son vermek zorundayız;
Bu adamın yaşaması bir dert, içkisi bir belâ.

BİRİNCİ SENATÖR

Ölmeli.

ALKIBIADES

Zalim Kader! Savaşta ölseydi bari!
Sayın Sebatörler, bu insan yalnız sağ koluyla
Hayatını öder, kimseye borçlu kalmadan.
Ama, yine de küçümsüyorsanız değerini,
Benim hizmetlerimi de onunkilere katın;
Sayın yaşlılar güvenlik severler, bilirim;
Onun için zaferlerim, şerefimle söz veriyorum:
Göstereceğiniz iyiliği hakkedecektir.
İşlediği suçu canıyla ödemesi gerekiyorsa,
Bırakın savaşta ölsün, ne çıkar:
Savaş da amansızdır kanun kadar.

BİRİNCİ SENATÖR

Biz kanundan yanayız: Ölmesi gerek.
Üstümüze varma fazla; kızdırırsın bizi.
Dost da olsa, kardeş de olsa kanun yürür,
Kan dökenin kanı dökülür.

ALKIBIADES

Olur mu bu? Olmamalı. Sayın baylar,
Rica ederim, kim olduğumu bilin benim.

İKİNCİ SENATÖR

Bu nasıl söz!

ALKIBIADES

Unutmayın kim olduğumu.

ÜÇÜNCÜ SENATÖR

Ne demektir bu!

ALKIBIADES

Yaşlılık yüzünden unutmuş olacaksınız beni;
Başka türlü küçük düşürülmezdim böyle

Bir suç bağışlama dileğimi dinletemeyecek kadar.
Yaralarımı sızlatıyor bu yaptığınız.

BİRİNCİ SENATÖR

Öfkemize meydan okuyorsun demek?
Sözümüz kısa, ama etkisi uzun olacak:
Ömrün boyunca sürgün ediyoruz seni.

ALKIBIADES

Beni sürgün etmek ha! Bunaklığınızı sürgün edin!
Senatoyu kirleten madrabazlıkları sürgün edin!

BİRİNCİ SENATÖR

İki gün içinde Atinadan ayrılmazsan
Daha ağır bir cezamızı bekle. Ötekine gelince,
Başımıza daha fazla dert olmaması için
Hemen gidip bitirelim işini.

Çıkarlar.

ALKIBIADES

Dilerim tanrılar öldürmesin, kurutsun sizi,
İğrenç birer iskelet oluncayadek!
Çıldırmak işten değil!
Ben bu adamların düşmanlarına karşı korken
Onlar paraları sayıp işletiyorlardı kıyasıya.
Benim kazancım aldığım yaralar oldu yalnız.
Bunun için miydi bütün yaptıklarım?
Bu mu olacaktı
Komutanlarının yarasına süreceği merhem
İşi gücü madrabazlık olan Senatonun?
Sürgün ha! öyle olsun; iyi ki sürüldüm;
Hakkım olacak şimdi öfkeden kudurup
Atinayı tepelemeğe! Gider toplarım
Canı yanmış askerlerimi, kazanırım yürekleri.
Bir şereftir nice kanunlara karşı gelmek;
Tanrılar gibi askerler de haksızlığın karşısında gerek.

Çıkar.

Sahne VI

Atina. Timon'un konağında bir salon. Masalar kurulmuş, hizmetçiler beklemektedir. Bir çok beyler, senatörler ve başkaları girerler.
Timon adamlarıyla girer. Kendi kendine

BİRİNCİ BEY

Günaydın, bayım.

İKİNCİ BEY

Günaydın size de. Bana öyle geliyor ki Timon efendimiz bizi denemek istedi geçen gün.

BİRİNCİ BEY

Benim aklım da buna takılmıştı karşılaştığımız zaman. İşleri pek bozulmuşa benziyordu bir çok dostunu birden denediği gün; umarım öyle olmasın.

İKİNCİ BEY

Pek öyle olmasa gerek bu ziyafete bakılırsa.

BİRİNCİ BEY

Evet, olmasa gerek. Pek ısrarla çağırdı; gelecek durumda değildim bazı önemli işlerim dolayısıyla. Antlar içerek bıraktırdı bana hepsini; geldim ister istemez.

İKİNCİ BEY

Benim de pek önemli işlerim vardı, ama dinlemek bile istemedi. Borç için adam yolladığı zaman param olmadığına öyle üzülüyorum ki şimdi.

BİRİNCİ BEY

Ben de aynı şeye üzülüyorum, durumun başka türlü olduğunu görünce.

İKİNCİ BEY

Herkes öyle. Sizden ne kadar istemişti ?

BİRİNCİ BEY

Bin altın.

İKİNCİ BEY

Bin altın ha!

BİRİNCİ BEY

Sizden ne kadar?

ÜÇÜNCÜ BEY

Benden istediği... İşte geliyor.

Timon adamlarıyla girer.

TİMON

Pek sevindirdiniz beni, ikiniz de. Nasılsınız?

BİRİNCİ BEY

Çok iyiyiz, efendimizin iyi olduklarını duydukça.
Öylesine düşkünüz ki bizler size
Kırlangıç bile bu kadar can atmaz yaza kavuşmaya.

TİMON

Kendi kendine

Kışın da bırakıp gitmeye.
Böylesi yaz kuşlarıdır insanlar !

Beylere :

Baylar, yemeğimiz bu kadar uzun beklemeğe değmiyecek; Davulun sesi hoş geliyorsa size, kulaklarınızı müzikle doyurun biraz. Yemek de nerdeyse gelir şimdi.

BİRİNCİ BEY

Umarım ki efendimiz darılmadılar bana, adamını eli boş çevirdiğim için.

TİMON

Aman efendim, hiç üzülmeyin buna.

İKİNCİ BEY

Bakın efendimiz...

TİMON

Buyurun, sevgili dostum, ne var ne yok?

İKİNCİ BEY

Şanlı efendimiz bana adam gönderdikleri gün parasız durumda olmak büyük bir mutsuzluk oldu benim için, utancımdan hasta olacağım.

TİMON

Yok efendim, unutun bunu!

İKİNCİ BEY

Adamınız iki saat önce gelmiş olsaydı...

TİMON

Bırakın, yormayın zihninizi bunlarla.

Yemekler gelir.

Haydi, gelsin sofraya ne varsa.

İKİNCİ BEY

Bütün tabakların üstü kapalı.

BİRİNCİ BEY

Şahane bir yemektir, eminim.

ÜÇÜNCÜ BEY

Ona ne şüphe; mevsimin ve paranın sağlayabileceği ne varsa içindedir.

BİRİNCİ BEY

Nasılsınız? Ne haberler var?

ÜÇÜNCÜ BEY

Alkibiades sürgün edildi; duydunuz mu?

BİRİNCİ VE İKİNCİ BEYLER

Alkibiades sürgün mü dediniz?

ÜÇÜNCÜ BEY

Evet ya, iyi biliyorum.

BİRİNCİ BEY

Nasıl olur? Nasıl?

İKİNCİ BEY

Anlatsanıza, ne olmuş?

TİMON

Sevgili dostlarım, buyurmaz mısınız?

ÜÇÜNCÜ BEY

Sonra anlatırım üst tarafını. Kim bilir ne eşsiz bir yemektir gelen.

İKİNCİ BEY

Timon, her zamanki Timon.

ÜÇÜNCÜ BEY

Hep kalabilir mi böyle? kalabilir mi?

İKİNCİ BEY

Şimdilik kalıyor, ama zamanla, günün birinde artık...

ÜÇÜNCÜ BEY

Anlıyorum.

TİMON

Herkes sevgilisini öpmeğe koşar gibi geçsin yerine. Hepiniz tıpa tıp ayni şeyi yiyeceksiniz. Resmi bir ziyafetteymiş gibi yer seçmekle oyalanıp yemeği soğutmayın. Oturun, oturun! Ama tanrılara şükran borcumuzu ödeyelim önce.

Ey yüce koruyucularımız; bu topluluğumuzdaki yüreklere şükran duyguları serpin. Çünkü sizler bizlere verdiklerinizle yücelttiniz kendinizi, ama varınızı yoğunuzu da vermeyin, yoksa tanrılığınız hor görülür. Herkese yetecek kadar verin ki kimse kimseye mutaç olmasın. Çünkü siz tanrılar insanlardan borç istemek zorunda kalsanız gözlerinden düşersiniz. Yiyecekleri yemeği yedirenden daha çok sevdirin insanlara. Yirmi kişilik bir toplantıda bir o kadar da alçak bulunsun her zaman. Bir sofraya oturan oniki kadının bir düzinesi o bildiğiniz soydan olsun! Ey tanrılar, ne kadar lânetiniz daha kaldıysa yağdırın Atinanın senatörleri ve aşağılık çirkef sü-

rüleri üstüne. İçlerindeki çamura boğun onları. Buradaki dostlarıma gelince, hiçe saydığım için hepsini, hiçlik dilerim hepsine sizden, buyursun hiç yesinler!

Açın tabaklarınızı, köpekler, açın da yalayın!

Tabaklar açılır, içlerinde sıcak su vardır yalnız.

KİMİ DAVETLİLER

Ne demek istiyor efendimiz?

BAŞKALARI

Anlayamadık.

TİMON

Dilerim görüp göreceğiniz en iyi ziyafet olsun bu!
Sizi gidi ağız dostları sizi!
Duman ve ılık su; tam sizin şanınıza lâyık işte.
Timon'un son yemeği budur size.
Yıkayıp temizliyor işte kendini Timon
Üstüne pul pul yapışan dalkavukluğunuzdan;
Savuruyor işte böyle suratınıza

Suyu suratlarına atar

Vıcık vıcık alçaklığınızı.
Herkesin lânetleriyle yaşayın, uzun uzun hem de;
Sizi sırıtkan, yapışkan, iğrenç sömürgenler sizi!
İnsanın yüzüne gülüp kuyusunu kazanlar,
Dost yüzlü kurtlar, tatlı dilli ayılar sizi!
Para budalaları, sofra sülükleri, iyi gün sinekleri!
Süklüm püklüm uşaklar, uçarı dumanlar, kalleş kuklalar!
Bütün insan ve hayvan hastalıklarına tutulasıcalar!
Ne o? Kaçıyor musun? Dur biraz; ilacını iç de öyle git!

Tabakları yüzlerine atar

Sen de! Sen de! Dur, para vereceğim, borç istemiyeceğim.
Ne o? Kaçış mı hep birden? Bundan sonra
Alçakları çağırmadan kurulmasın hiç bir sofra.

Yansın konağım! Atina yerin dibine batsın!
Bundan böyle Timon'un yüreğinde yeri olmasın
İnsanların, hiç bir insanın!

Çıkar.

Beyler, senatörler tekrar girerler.

BİRİNCİ BEY

Ne dersiniz buna, beyler?

İKİNCİ BEY

Nasıl bir ad vermeli Timon'un bu taşkınlığına?

ÜÇÜNCÜ BEY

Olur şey değil! Takyemi gördünüz mü?

DÖRDÜNCÜ BEY

Ben de şalımı yitirdim.

ÜÇÜNCÜ BEY

Bu adam deli düpe düz; aklına her eseni yapıyor. Geçen gün bir mücevher vermişti bana, bugünse vurdu düşürdü başımdan. Mücevherimi gören var mı?

DÖRDÜNCÜ BEY

Benim takyemi gördünüz mü?

İKİNCİ BEY

İşte, burada.

PERDE IV

Sahne I

Atina. Surların dışında bir yer.
Timon girer.

TİMON

Son bir kez dönüp bakayım size,
Ey o kurtlar yatağı, yere batası surlar!
Koruyamaz olun Atinayı!
Analar, utanç nedir bilmez olun!
Çocuklar baş kaldırsın büyüklerine!
Köleler, soytarılar, atın başınızdan
O ağır başlı, kırışık alınlı Senatörleri,
Siz yönetin devleti onlar yerine!
Körpe bakireler, açın kucağınızı hemen herkese,
Ana babalarınızın gözleri önünde hem de.
Müflisler, sıkı tutun elinizde kalanı;
Borç ödemektense çekin bıçaklarınızı
Kesin gırtlağını alacaklılarınızın!
Başı bağlı köleler, çalın çalabildiğiniz kadar!
Asıl eli uzun hırsızlar
O kerli ferli efendilerinizdir sizin:
Kanun yoluyla soyup soğana çeviriyorlar milleti!
Hizmetçi kız, git, gir efendinin yatağına;
Kerhaneliğin biridir o senin hanımın!
Onaltısmda delikanlı, al koltuk değneğini,
Dağıt beynini yürüyemez olmuş yaşlı babanın!
Saygı, korku, tanrılara inanç, barış,
Hakseverlik, doğruluk, dirlik düzenlik kaygısı,
Gece rahatlığı, iyi komşuluk, eğitim, görgü,
Sanatlar, zanaatlar, yükselme basamakları,
Gelenekler, töreler, yasalar, allak bullak olun;
Tam tersiniz neyse ona dönün hepiniz!
Sonu gelmez bir kargaşalık sarsın dünyayı.

İnsanları kıran korkunç salgınlar,
En belâlı, en zehirli ateşlerinizle,
Üşüşün üstüne bu içinden çürümüş Atinanın!
Soğuk yeller girsin senatörlerin kemiklerine,
Elleri belleri tutulsun vicdanları gibi!
Taşkınlık, serserilik öylesine işlesin ki
Gençlerin beynine, iliklerine,
Ahlak yollarının tam tersine saldırıp
Cümbüş ırmaklarına atılsınlar!
Kaşıntılar, çıbanlar, öyle derin kazın ki
Atinalıların göğsünü bağrını,
Birer cüzzam tarlasına dönsün hepsi.
Solukları hastalık üfürsün soluklarına;
Dostlukları zehir olsun!
İğrenç şehir, çıplak bir bedenle çıkıyorum senden!
Al şunu da, bütün lânetlerimle birlikte!
Ormanlarda yaşayacak artık Timon.
En yırtıcı canavarlar bile
Daha insaflı gelecek ona insanoğlundan!
Tanrılar, bütün tanrılar, duyun sesimi;
Kahredin bu duvarların içinde, dışında
Yaşayan bütün Atinalıların hepsini!
Artsın Timon'un hıncı yaşı ilerledikçe
Bütün insan soyuna, efendisine de, kölesine de!
Amin!

Çıkar.

Sahne II

Atina.

Timon'un evinde bir oda. Flavius iki üç hizmetçiyle girer.

BİRİNCİ HİZMETÇİ

Ne oluyoruz, kahya? Efendimiz nerde?
Bitti mi işimiz? Atıldık mı? Metelik yok mu bize?

FLAVIUS

Ah, ah! Ne diyeyim size, bilmem ki, dostlar.
Size ulu tanrılar önünde yemin ederim:
Sizler kadar yoksulum ben de.

BİRİNCİ HİZMETÇİ

Böyle bir konak yıkılsın! Böyle bir efendi düşsün!
Her şeyinden olsun de bir tek dostu çıkıp
Elinden tutmasın, yanı başında kalmasın!

İKİNCİ HİZMETÇİ

Toprağa gömülen dostumuzu nasıl bırakıp gidersek,
Bütün eşi dostu sıvışıverdi hemen
Gömülüp giden zenginliğinin çevresinden
Yalancıktan yeminler edip sözler vererek,
İçi araklanmış boş keselere benzeyen sözler.
O zavallıysa, bir dilenci gibi yersiz yurtsuz,
Herkesin bırakıp kaçtığı yoksulluk illetiyle
Tek başına dolaşıyor utancın ta kendisi gibi.
Başka arkadaşlar geliyor.

Başka hizmetçiler girer.

FLAVIUS

Yıkılan bir evin kırık dökük araçları!

ÜÇÜNCÜ HİZMETÇİ

Yine de yüreklerimiz Timon'un buyruğunda.

Yüzlerinden okunuyor bu ; acı çekerek de olsa
Hizmet arkadaşlığımız yaşıyor hâlâ,
Teknemiz su alıyor ve biz zavallı tayfalar
Dim dik duruyoruz can çekişen güvertede,
Yükselen dalgaların homurtusunu duya duya.
İster istemez ayrılacağız birbirimizden
Bu hayat denizinin içinde.

FLAVIUS

İyi insanlarsınız hepiniz; avucumda kalanı
Dağıtacağım sizlere. Nerde karşılaşırsak
Dost kalalım, Timon'un hatırı için.
Sallayıp başlarımızı iki yana,
Efendimizin parlak yıldızları ardından
Ölüm çanları çalar gibi, birbirimize :
Biz daha mutlu günler görmüştük, diyelim.
Herkes biraz alsın bu paralardan.

Para dağıtır.

Yoo, olmaz, uzatın hepiniz ellerinizi.
Tek söz istemez başka : Kalanı ayrılmak
Paraca fakir, dertçe zengin olarak.

Kucaklaşır ayrılırlar,
herbiri bir yandan çıkar.

Ah, ne amansızca yıkıyor insanı şanlar şerefler!
Varlıklı olmaya can atmamalı hiç kimse
Zenginliğin sonu yoksulluk, rezillikse.
Kim şanın şerefin oyuncağı olmak ister böylesine?
Kim yaşar dostluk hayallerine bel bağlayarak?
Kim razı olur bütün parıltısının, şatafatlarının
Sahte dostları gibi yalancıktan olmasına?
Zavallı dürüst efendim benim! Kendi yüreğin
Yıktı yere seni; kendi iyiliğine kurban gittin!
Ne garip, ne olmayacak bir kader bu :
Fazla iyi olmak en büyük günahın oldu.

Kim ister artık onun yarısı kadar iyi olmayı,
Tanrıları yücelten cömertlik batırırsa insanları?
Canım efendim benim! Senin başının belâsı
Başına konan devlet kuşu olacakmış meğer!
Yoksulluğa düşmek için zengin olmuşsun sen!
Başını derde sokmak için parlamış yıldızın senin!
Yazıklar olsun! O temiz yürekli efendim benim,
Kapılıp öfkesine çekti gitti
Canavar dostlarının bu nankör topraklarından!
Hiç bir şey almadı yanına
Yaşamasını sağlayacak, sürdürecek.
Ardından gidip arayacağım onu:
Canla başla hizmetinde kalacağım her zaman
Param oldukça ayrılmayacağım kâhyalığından.

Çıkar.

Sahne II

Deniz kıyısına yakın ormanlık bir yer ve bir mağara.
Timon mağaradan çıkar.

TİMON

Ey bereket saçan kutsal güneş!
Çürük ıslaklığı çıkar topraktan dışarı!
Zehirle kız kardeşinin altındaki havayı!
İkiz iki kardeş bir rahimden çıkarlar;
Hemen hiç bir ayrılık yoktur
Yaradılışları, yurtları ve doğuşları arasında.
Değişik servetler verin bu ikizlere:
Çok paralısı hor görür az paralısını.
Türlü bahtlar ortasında yaşayan insanoğlu
Soydaşlarını küçümsemeye düşmeden
Kaldıramıyor büyük zenginlikleri.
Bir dilenciyi yükseltip bir beyi alaşağı edin:

Bey fukaralığı baba mirası gibi benimser,
Dilenci doğuştan bey saymaya başlar kendini.
Sığır otlağı buldu mu yağlanır şişer,
Bulamayınca da sıska butlarıyla kalır.
Kim güvenir, kim güvenebilir de kendine
Vicdan rahatlığıyla çıkıp ortaya :
Şu adam bir dalkavuktur, diyebilir;
Bir teki dalkavuksa hepsi de öyledir insanların.
Çünkü talih merdiveninin bütün basamaklarında
Bir alttaki bir üsttekine yaltaklanır.
Bilgili kafa altını bol kafasıza boyun eğer.
Çapraşıktır her şey,
Dosdoğru hiç bir yanı yoktur lânetli hamurumuzun
Düpedüz kalleşlikten başka. Cehennemin dibine öyleyse
Bütün o ziyafetler, toplantılar, insan sürüleri.
Benzerlerini de, kendini de aşağılık görüyor Timon !
Yerin dibine batsın insanlık!
Ey toprak, sen bana biraz kök ver, yeter.

Toprağı kazar.

En keskin zehirinle tatlandır damağını
Senden daha fazlasını bekleyenin!
Aman bu ne? Altın! Sarı, pırıl pırıl, halis altın!
Yoo, tanrılar, içim başka dileğim başka değil benim.
Ben kök istedim sizden, cömert tanrılar, kök!
Altının bu kadarı karayı ak, çirkini güzel,
Yanlışı doğru, soysuzu soylu, yaşlıyı genç,
Korkağı yiğit etmeye yeter de artar bile.
Niçin yaptınız bunu, tanrılar? Nedir zorunuz?
Bilmez olur musunuz ki bununla
Rahipleriniz, kullarınız elinizden alınabilir;
Sapa sağlam insanlar ölüm döşeklerine serilebilir.
Bu sarı köle dinleri yıkar da, yapar da ;
Cehennemliği cennetlik eder;
İğrenç cüzzamları sevdirir insana;
Hırsızları baş köşelere oturtup

Şanlar, şerefler, alkışlarla senatörler arasına sokar.
Yıpranmış dullara koca bulduran budur;
Hastaneyi, çıbanlı hastaları tiksindiren kadına
Gül kokuları sürer, nisan güneşleri getirir bu!
Haydi git, adı batası çamur!
Seni bütün insanlığın ortak orospusu seni!
Sen değil misin millet sürülerini birbirine düşüren?
Doğadaki yerine sokayım yeniden seni!

Uzaktan bir asker yürüyüşü duyulur.

O ne? Davul sesleri! Ne çabuk yaydın kokunu!
Ben yine de gömerim seni. Seni usta hırsız,
Nasıl kaçar gidersin hemen,
Sarsak bekçilerin tutamaz olunca seni!
Dur, biraz rehin bırak bakalım bana.

Bir miktar altın alakoyup ötekileri gömer.

Alkibiades davul ve fifre sesleri arasında savaş kılığında girer.

Yanında Phrynia ve Timandra vardır.

ALKIBIADES

Kimsin, nesin sen? Söyle.

TİMON

Bir hayvan, senin gibi. Yüreğini kurtlar kemirsin
Bana bir insan yüzü gösterdiğin için yeniden.

ALKIBIADES

Adın ne senin? Kendin de insanken
Nasıl böylesine nefret edersin insandan?

TİMON

İnsana da insanlığa da düşmanım ben.
Sana gelince, keşki köpek olaydın da
Birazıcık olsun sevebileydim seni!

ALKIBIADES

Tanıdım seni ; ama neler geldi başına ?
Haberim yok; şaştım bu işe.

TİMON

Ben de seni tanırım; ama hiç isteğim yok
Seni tanıdığımdan daha fazla tanımaya.
Yürü git davulunun ardından;
İnsan kanına boya dünyayı, kızıl kızıl.
Din kuralları, insan yasaları bu kadar zalimken,
Savaşın ne olacağını kestirmeli.
Ama şu senin belâlı orospun yok mu,
Ne kadar melek görünüşlü olursa olsun,
Senin kılıcından daha zararlıdır dünyaya.

PHRYNIA

Dudakların çürüsün senin!

TİMON

Seni öpecek değilim, illetin sende kalsın.

ALKIBIADES

Şanlı Timon nasıl bu hallere düşebilir?

TİMON

Tıpkı ay gibi: Saçacak ışığım kalmayarak.
Ama ben ay gibi yeniden doğamadım,
Ödünç ışık alacak güneşler yoktu çünkü.

ALCIBIADES

Soylu Timon, benden ne türlü bir dostluk beklersin ?

TİMON

Hiç bir türlü ; düşüncemi doğrulamanı isterim yalnız.

ALCIBIADES

Ne demek istiyorsun, Timon ?

TİMON

Bana dostluk sözü ver, ama sözünde durma. Söz vermezsen tanrılar belânı versin, çünkü bir insansın sen. Sözünde durursan, haltedersin, çünki bir insansın sen.

ALCIBIADES

Başının dertte olduğu kulağıma çalınmıştı az çok.

TİMON

O gördüğün parlak günlerimde başım dertteydi asıl.

ALCIBIADES

Şimdi dertlisin ; o günler ne mutlu günlerdi.

TİMON

Senin şimdiki mutluluğun gibi,
İki fahişenin kolları arasında.

TIMANDRA

Bu muymuş o öve öve bitiremedikleri,
Atinanın gözbebeği dedikleri adam?

TİMON

Sen Timandra değil misin?

TIMANDRA

Evet.

TİMON

Hiç şaşma orospuluğundan;
Seni kullananların sevdikleri yok seni.
Hastalık aşıla onlara, şehvet saldırılarına karşılık.
Ateşli saatlerini iyi kullan;
Hamamlarda deva arat sana kul köle olanlara;
Al yanaklı delikanlıları iğne ipliğe çevir.

TIMANDRA

Kafan kopsun senin, canavar.

ALCIBIADES

Kusuruna bakma, canım Timandra;
Başma gelenler akıl bırakmamış başında.
Yiğit Timon, bugünlerde pek paralı değilim,
Bu yüzden züğürt askerlerim baş kaldırıyor hergün.
Duydum ve çok üzüldüm: O yıkılası Atina
Kadrini bilmemiş senin; unutmuş büyük hizmettlerini;
Komşu devletler üstüne saldırdığı zaman
Senin kılıcın ve altınların olsaydı...

TİMON

Rica ederim, çal şu davulunu da çekil git.

ALCIBIADES

Ben dostunum senin, acıyorum sana, sevgili Timon.

TİMON

Acıyorsun da ne diye rahatsız ediyorsun beni?
Yalnız kalmak istiyorum.

ALCIBIADES

Peki, peki; hoşça kal; al sana biraz altın.

TİMON

Kalsın, yiyemem ya altınlarını!

ALCIBIADES

Atinanın altını üstüne getirdiğim zaman...

TİMON

Atinaya karşı savaş mı açtın?

ALCIBIADES

Evet, Timon, haklıyım da açmakta.

TİMON

Kazan savaşı da belâlarını bulsun hepsi.
Kazandıktan sonra da sen belânı bul!

ALCIBIADES

Neden ben de, Timon?

TİMON

O alçak sürüsünü öldürerek de olsa
Yurduma el koyacak adam olduğun için.
Koy paranı cebine. Yürü git.
Al, ben vereyim sana altın. Hadi, ileri!
Gökten inen bir belâ kesil;
Günahlara batmış şehirlerin kokmuş havasına
Zeus'un tepeden indirdiği zehir gibi ol.
Bir teki kurtulmasın kılıcından.
Yaşlı başlı, ak sakallı diye acıma kimseye:
Madrabazın biridir.
İki yüzlü ev hanımına vur benim için;
Namus ılığında kıyafetindedir yalnız,
Aracı karının biridir aslında.
Bakirenin yanakları yumuşatmasın keskin kılıcını;
Çünkü onun da, kafesli urbalar arasından
Erkeklerin gözlerini oyan meme uçları
Merhamet kitabında yazılı şeylerden değildir;
Kes at yere o belâlı kalleşleri!
Gülümseyince çukur çukur olan yanakları!
Delileri merhamete getiren yavruya da acıma.
Piçin biridir diye düşün; kâhinlere sorsan
O yavrudur belki bir gün gırtlağını kesecek olan.
Didik didik et için sızlamadan.
Hiç bir şey durduramasın seni;
Öyle bir zırhla kapa kı kulaklarını, gözlerini,
Ne anaların, kızların, bebeklerin çığlığı delebilsin
Ne de rahiplerin kanlara boyanan kutsal giysileri!
Al bu altınları, ver askerlerin parasını.
Kas kavur ortalığı! Azgınlığın tükenince de
Kendi belânı bul. Konuşma artık, git.

ALCIBIADES

Demek zenginsin halâ? Verdiğin altınları alıyorum,
Ama övütlerinin hepsini tutamam.

TİMON

İster tut, ister tutma. Tanrıların öfkesine tutul!

PHRYNIA VE TIMANDRA

Bize de altın versene, cömert Timon;
Var mı başka altının?

TİMON

Bir orospuyu orospuluktan vaz geçirecek,
Bir pezevengi orospulardan uzaklaştıracak kadar.
Uzatın eteklerinizi, kahpeler.
Sizin yemininiz yemin sayılmaz: ama bilirim,
Yemin edersiniz, hem öylesine edersiniz ki
Sizi duyan ölümsüz tanrıların tüyleri ürperir,
Gökler depreme tutulmuş gibi olur.
İyisi mi yeminleriniz içinizde kalsın,
Yaradılışınıza güvenim var: Hep orospu kalın.
Sofunun biri okuyup üflemeye kalkarsa sizi
Gösterin sağlam orospu olduğunuzu;
Baştan çıkarın onu, yanıp tutuşuncaya kadar.
Salgın ateşiniz baskın çıksın onun tütsülerinden.
Döneklik yok. Altı ay boşuna uğraşabilirsiniz;
O zaman kel kafalarınızı ölü saçlarıyla donatın;
Asılmış kadın saçları olsun isterse, zararı yok;
Takın takıştırın, baştan çıkarmaya bakın.
Orospu, sonuna kadar orospu! Öyle boyanın ki
Yüzünüze at işese çıkmasın foyanız meydana.
Kırışıkları sıvasın çamur!

PHRYNIA VE TIMANDRA

Peki, biraz daha altın ver. Ne yapalım başka?
Altın için yapmayacağımız şey yoktur, inan bize.

TİMON

İliklerine kadar çürütün erkekleri!
Kamçılayın bacaklarını, kurutun erekliklerini!
Kanun adamlarının kesin soluğunu,
Hak hukuk lâfı edemesinler yalancıktan,
Falan kanunun falan maddesi diyemez olsunlar.
Çürütün kanını insanın beden yapısına beddua okuyan,
Söylediklerine kendi de inanmayan rahibin!

Düşürün burnunu, dümdüz edin suratını!
Kırın iyice burnunun direğini, halkın rahatını çiğneyip
Kendi çıkarının kokusu ardına düşenin!
Damdazlak edin başlarını kıvırcık saçlı kabadayıların!
Savaştan sağ dönüp herkese çalım satanlar
Sizden bulsunlar belâlarını. Dertlere düşürün hepsini!
İşinizi öyle iyi görün, öyle pestillerini çıkarın ki
Parmakları bile kalkmaz olsun!
Alın size biraz daha altın.
Siz başkalarını cehennemlik edin, bunlar da sizi.
Kuburlar paklasın hepinizi!

PHRYNIA VE TIMANDRA

Biraz daha ver de ne dilersen dile bizden;
Biraz daha altın ver, aslan Timon!

TİMON

Siz biraz daha orospu olun,
İnsanlara biraz daha kötülük edin de sonra;
Şimdilik yeterince verdim.

ALCIBIADES

Çalsın davulumuz Atinaya karşı yürümek için;
Hoşça kal Timon; kazanırsam gelirim seni görmeye.

TIMON

Dilediğim olursa, bir daha görmem artık yüzünü!

ALCIBIADES

Sana hiç bir kötülüğüm olmadı benim.

TİMON

Oldu; bir hayli övdün beni.

ALCIBIADES

Sen bunu kötülük etmek mi sayıyorsun?

TİMON

Hep bu kötülüktür insanların boşını yiyen.
Haydi, çek git; kancıklarınla birlikte.

ALCIBIADES

Ne söylesek kızıyor. Vurun davula, gidelim.

Davul çalar. Alkibiades, Phrynia ve Timandra çıkarlar.

TİMON

İnsanların kötülüğü midemizi bulandıra dursun
Yine de acıkıyor insan! Ey sen, hepimizin anası,

Toprağı kürekler

Uçsuz bucaksız rahmi, sayısız memeleriyle
Bereket saçan, her yaratığı besleyen toprak;
Sen ki ayni hamurdan hem bu mağrur çocuğunu,
Küstah insanoğlunu yaratırsın.
Hem de kara kurbağaları, mavi engerekleri,
Yaldızlı kertenkeleri, zehirli kör sülükleri,
Hyperion'un diriltici ateşiyle aydınlattığı
Kat kat göklerin altında ne kadar korkunç yaratık varsa
Hepsini; ne olur, bereketli göğsünden,
Bir tek cılız kök olsun ver,
Senin bütün insanoğullarmdan nefret edene!
O doğurdukça doğuran cömert rahminde de
Nankör insanoğluna yer verme artık.
Kaplanlar, ejderhalar, kurtlar, ayılar doğur;
Öyle yeni canavarlar yarat ki
Gök kubbenin mermer sarayı görmemiş olsun henüz
Senin yukarı çevrik yüzünde.
Hah, işte bir kök! Bin şükür sana!
Kurut bağlarını, bahçelerini, kazılı tarlalarını;
Onlar yüzünden nankör insanoğlu,
Tatlı içkiler, yağlı yemeklerle bulandırıp zihnini
Yitiriyor doğru dürüst düşünme gücünü.

Apemantus girer.

Yine mi insan? Lânet olsun! Lânetler olsun!

APEMANTUS

Beni başkaları yolladı buraya; dediklerine göre

Benim davranışlarıma özeniyormuşsun,
Düpedüz bana benzetiyormuşsun kendini.

TİMON

Köpeğin yok da ondan; olsa ona özenirdim.
Vebalar tutsun seni!

APEMANTUS

Sanin bu halin bir hastalık sadece;
Talih dönmesinden gelen pısırıkça bir bunaltı.
Nedir bu kürek? Burada işin ne senin?
Bu köle kılığı, bu tasalı, kaygılı haller de ne?
Dalkavukların ipekliler giyiyor hâlâ,
Şarap içiyor, yumuşak yataklarda yatıyor,
Kokular sürünmüş hastalıklı gözdelerini kucaklıyorlar.
Timon diye birinin varlığını unuttular bile.
Acı bir karamsarlıkla dünyaya çatıp
Bu ormanlara saygısızlık etme.
Sen de şimdi bir dalkavuk olup
Seni batıran yoldan geçimini sağlamaya bak.
Kır dizlerini ve bırak uçursun şapkanı
Önünde eğileceğin adamın soluğu.
En kötü yanını öv, aman ne olgunluk de.
Sana da öyle derlerdi, sen de kulak verirdin
Her geleni selâmlayan meyhaneciler gibi,
O aşağılık heriflere, bütün o sülüklere.
O alçaklara dönmelisin ki hak yerini bulsun.
Yeniden zengin olsan, yine soyar o alçaklar seni.
Vaz geç benim gibi olmaya özenmekten.

TİMON

Senin gibi olsam yokederdim kendimi.

APEMANTUS

Kendin gibi olduğun için yok ettin kendini.
Delinin biriydin, şimdi de zır delisin.
Ne sanıyorsun? Soğuk rüzgâr, ateş gibi bir uşağın olup
Sıcak gömlekler mi giydirecek sana?

Kartallardan çok yaşayan bu yosunlu ağaçlar
Elini eteğini öpüp hizmetine mi koşacaklar?
Buz tutmuş soğuk dere sıcak sabah salebi olup
Gece fazla kaçırdığın içkiye merhem mi olacak?
Çağır bakalım, çıplak yaradılışlarıyla
Amansız göklere kafa tutarak yaşayan varlıkları,
Evsiz barksız yalın gövdeleriyle,
Birbiriyle çatışan güclerin ortasında
Doğanın keyfine ayak uyduran yaratıkları;
Çağır da pohpohlamaya gelsinler seni!
Hehey! Sen görürsün...

TİMON

Kaçık herif! Defol git!

APEMANTUS

Her zamankinden daha çok seviyorum seni.

TİMON

Her zamankinden daha çok nefret ediyorum senden.

APEMANTUS

Neden?

TİMON

Yoksulluğa yaranmak istiyorsun.

APEMANTUS

Yaranmak istediğim yok; bir zavallısın diyorum.

TİMON

Niçin aradın beni?

APEMANTUS

Kızdırmak için.

TİMON

İşin gücün hainlik ya da zıpırlık.
Zevk mi alıyorsun bundan?

APEMANTUS

Evet.

TİMON

Demek alçağın birisin de üstelik?

APEMANTUS

Bu acı, bu sert çileye kendi isteğinle
Gururunu kırmak için katlansan iyi olurdu;
Ama sen böyle yaşamak zorunda kaldın.
Meteliksiz kalmasan yine saraylarda yaşardın.
Gönül rızasıyla fakirlik kararsız zenginlikten
Hem daha uzun ömürlüdür,
Hem daha tez varır mutluluğa.
Birinde isteklerin sonu gelmez;
Ötekinde istek kaşıntısı kalmaz.
Gözü doymadıkça insanın, en büyük nimet
Başını derde sokar, rahatını kaçırır;
Tok gözlü, en kötü durumda, daha rahattır ondan.
Sen ölmek istesen daha iyi edersin, yoksul yaşamaktansa.

TİMON

Benden daha yoksul birinin sözüne uyarak değil.
Sen bir kölesin; talih hiç bir zaman
Kollarını açmadı sana; bir köpek gibi besledi seni.
Eğer sen de, bizler gibi, daha kundaktan
Rahat rahat yükselmeye başlasaydın;
Bu ölümlü dünyada bütün buyruklarına
Körü körüne uyulanlardan olsaydın,
Sen de keyfine bakar, cümbüş ederdin herkes gibi.
Türlü şehvet yataklarında tüketirdin gençliğini;
Aklın soğuk öğütlerine kulak vermezdin sen de,
Ayağına gelmiş fırsatın tadını çıkarmaya bakardın.
Bana gelince, dünya üstüme titriyordu benim;
Hepsini kullanmayacak kadar çok
İnsan ağızları, dilleri, gözleri, yürekleri
Buyruk bekleşiyorlardı önümde.
Sayısız meşe yaprakları gibi üstüme yapışanlar,
Bir kış soluğuyla düşüverdiler dallarımdan,
Çıplak bıraktılar beni her fırtınaya karşı;

Kolay iş değil katlanmak buna
Benim gibi rahata alışmış bir insan için.
Senin hayatın dertler içinde başladı,
Zaman alıştırdı seni kahır çekmeye;
Senin ne hakkın var insanlara düşman olmaya?
Hiç dalkavukluk etmediler ki sana?
Bir şey verdiğin oldu mu başkalarına senin?
Lânet edeceksen, baban olacak züğürt herife et
Feleğe kızıp bir dilenci karısıyla yattığı,
Senin gibi doğuştan yoksul bir döl bıraktığı için.
Haydi git! Yıkıl karşımdan!
İnsanların en aşağılığı olarak doğmuş olmasaydın,
Kalleşin, dalkavuğun biri olurdun sen de!

APEMANTUS

Halâ bu kadar mağrursun demek?

TİMON

Elbette, ben sen değilim.

APEMANTUS

Har vurup harman savuran da ben değilim.

TİMON

Ben şimdi de öyleyimdir. Bütün servetim sende olsa
Yere batırmana izin verirdim kendinle birlikte.
Çekil git başımdan!
Ah, bütün Atinanın canı şunun içinde olsaydı!

Kökü yer

Yerdim onu şöyle.

APEMANTUS

Al şunu da yemeğine tat versin.

Bir yiyecek atar

TİMON

Sen gitmeden ağzımın tadı gelmez.

APEMANTUS

Ben de senden uzakta bulacağım ağzımın tadını.

TİMON

Bulamazsın, acı bir katık olursun kendine;

Olmazsan, dilerim olasın!

APEMANTUS

Atinaya ne haber götüreyim senden?

TİMON

Kasırgalar alsın seni! Git istersen
Altmım olduğunu söyle; bak var da gerçekten.

APEMANTUS

Altın işe yaramaz ki burda.

TİMON

İyi ya, tertemiz kalır; uyur çünkü burda;
Hiçbir kötülüğe âlet olmaz.

APEMANTUS

Geceleri nerde yatıyorsun, Timon?

TİMON

Üstümdekinin altında.
Sen gündüzleri nerde besliyorsun kendini, Apemantus?

APEMANTUS

Midem yiyeceğini nerde bulursa orda;
Daha doğrusu yemek yediğim yerde.

TİMON

Zehir söz dinlese, içimden geçeni de bir bilse.

APEMANTUS

Nereye yollardın?

TİMON

Yemeklerine salça olmaya.

APEMANTUS

Sen insanlığın ortasını tanımadın hiç, karşıt iki ucunu tanıdın yalnız. Yaldızlar, kokular içinde yaşarken senin şatafat merakınla alay ederdi herkes. Şimdi paçavralar içinde kalınca eski tutumunun tam tersine gülüyorlar. Al, bir muşmula vereyim de ye.

TİMON

Nefret ettiğim şeyle beslenmem.

APEMANTUS

Muşmula sevmez misin?

TİMON

Sana benzeyen bir şeyi nasıl severim!

APEMANTUS

Muşmuladan önce dalkavuklardan nefret etseydin, bugün daha çok sevdirirdin kendini. Sen müsrif bir adamın, varı yoğu elinden gittikten sonra sevildiğini gördün mü hiç?

TİMON

Varlığı olmadan sevilmiş kimi tanıdın sen?

APEMANTUS

Kendimi.

TİMON

Anlıyorum, senin varlığın bir köpeği beslemeye yetiyordu yalnız.

APEMANTUS

Senin dalkavuklarını dünyada en çok neye benzetebilirsin?

TİMON

En çok kadınlara. Erkeklere değil,
Onlar dalkavukluğun ta kendisi çünkü.
Elinden gelse dünyayı ne yapardın, Apemantus?

APEMANTUS

Hayvanlara verirdim, insanlardan kurtulmak için.

TİMON

Sen de insanlarla birlikte gürültüye gitmek, hayvanlar arasında bir hayvan mı olmak isterdin?

APEMANTUS

Evet, Timon.

TİMON

Hayvanca bir dilek: Tanrılar istese de gerçekleştirseydi keşki. Aslan olsan tilki oyun oynardı sana; kuzu olsan tilki yerdi; tilki olsan aslan şüphelenirdi senden eşek suçlandır-

maya kalkacak olursa seni; eşek olsan, sersemliğinin cezasını çeker, ergeç kurda kahvaltı olmak üzere yaşardm; kurt olsan, aç gözlülükten kıvranır, boğazın yüzünden sık sık canını tehlikeye atardın; tek boynuzlu at olsan kibirin, öfken başını derde sokar, kendi azgınlığına kurban giderdin; ayı olsan at gebertirdi seni; at olsan parsın pençesine düşerdin, pars olsan aslanla akraba çıkar, akrabalık beneklerin de canına mal olurdu; bütün güvenliğini kaçmakta bulur, izini yok ederek kurtarabilirdin kendini. Hangi hayvan olabilirdin ki başka bir hayvan avlayamasın seni? Hem sen şimdiden öylesine hayvansın ki hayvan olmakla neler yitireceğinin farkında değilsin.

APEMANTUS

Sözlerinle bana kendini beğendirmek elinde olsaydı tam şimdi beğenirdim işte seni. Atina devleti hayvanlarla dolu bir orman oldu gerçekten.

TİMON

Eşek nasıl duvarı yıkabilir ki sen dışındasın şehrin?

APEMANTUS

Bir şairle bir ressam geliyor karşıdan; çek ahbaplık iiletinin cezasını! Ben kaçıyorum vebadan kaçar gibi. Yapacak hiç bir işim olmayınca yine görmeğe gelirim seni.

TİMON

Senden başka canlı kalmazsa dünyada, boş gelirsin. Apemantus olmaktansa bir dilencinin köpeği olurum daha iyi.

APEMANTUS

Sen düiyadaki bütün aptalların en aptalısın.

TİMON

Tükürülmeyecek kadar pis olmasa da tükürsem yüzüne!

APEMANTUS

Lânet olsun sana! Ama lânetten de betersin sen!

TİMON

Dünyanın bütün alçakları yükselir senin yanında!

APEMANTUS

Ağzından çıkan cüzzamdan beterdir senin!

TİMON

Adını söylediğim zaman, evet.
Ellerim kirlenir diye dövmüyorum seni!

APEMANTUS

Dilimin gücü yetse de çürütsem ellerini senin!

TİMON

Defol, uyuz köpek dölü!
Öfkeden öldürecek beni senin yaşaman!
Suratını görmek fenalık veriyor bana.

APEMANTUS

Versin de geber!

TİMON

Yıkıl git, baş belâsı hınzır!
Sana atılan taşa yazık, ama al kafana!

Bir taş atar Apemantus'a

APEMANTUS

Hayvan!

TİMON

Köle!

APEMANTUS

Pis kurbağa!

TİMON

Pis domuz, nezil, alçak herif!

Apemantus gider gibi yapıp bir köşeye saklanır

İğreniyorum bu kalleş dünyadan;
Zorunlu olmayan hiç bir şeyini isteyemem artık.
Öyleyse, Timon, kaz hemen mezarını;
Git yat, beyaz deniz köpüklerinin her gün
Mezar taşını okşayacakları bir yerde.
Öyle bir şey de yazdırt ki taşına,
Ölümün gülsün kalanların yaşamasına.

Altınlardan yana bakar

Ey sen, tadına doyulmaz kırallar katili,

Oğulu babasından ayıran tatlı sevgili;
En temiz nikâh yataklarının parlak kirleticisi;
Ey sen, hep genç, diri kalan, sevilen, üstüne titrenen,
Ateşi Diana'nın koynundaki bembeyaz karları eriten,
Yiğit Mars tanrı!
Sen ey, en uzlaşmaz şeyleri birleştirip öpüştüren
Gözle görülür Tanrı!
Sen ey her dilde konuşup, her derdini anlatan!
Sen ey yüreklerin mihenk taşı!
Tut ki kölen olan insanlar baş kaldırdılar sana;
Var gücünle öyle birbirine düşür ki onları,
Canavarlar yatağı olsun bütün dünya!

APEMANTUS

Keşki olsa; ama ben öldükten sonra.
Paran olduğunu söyliyeyim de bak sen,
Nasıl üşüşürler hemen üstüne.

TİMON

Üşüşürler mi dersin?

APEMANTUS

Elbet.

TİMON

Gözüm görmesin artık seni, ne olur!

APEMANTUS

Hiç ölme sakın, seve seve doldur çileni!

TİMON

Hep böyle kal uzun ömürler boyu ve böyle öl!

Apemantus çıkar.

Öf kurtuldum. Yine insana benzer bir şeyler!
Ye, Timon, bakma suratlarına!

Eşkiyalar girer

BİRİNCİ EŞKİYA

Nerden olacak o kadar altını? Az bir şey, birkaç döküntü kalmış olabilir elinde son altınlarından. Prasızlığı ve dostlarının kalleşliği yüzünden değil mi dünyaya böylesine küsmesi?

İKİNCİ YABANCI

Yığınla altını varmış diyorlar.

ÜÇÜNCÜ EŞKİYA

Gidip bir deneyelim bakalım ;
Paraya değer vermiyorsa hemen çıkarır verir.
Ya cimrice yatmışsa üstüne nasıl alırız elinden ?

İKİNCİ EŞKİYA

Doğru; üstünde taşımaz ya altınları; bir yere saklamıştır.

BİRİNCİ EŞKİYA

Şu değil mi o?

HEPSİ BİRDEN

Nerde?

İKİNCİ EŞKİYA

Anlattıklarına benziyor.

ÜÇÜNCÜ EŞKİYA

O, o; ben tanıyorum.

HEPSİ BİRDEN

Selâm sana, Timon.

TİMON

Eşkiyalar mı şimdi de?

HEPSİ BİRDEN

Eşkiya değil, asker.

TİMON

Hem osunuz hem o; üstelik kadından doğmasınız.

HEPSİ BİRDEN

Biz eşkiya değiliz, yoksul insanlarız.

TİMON

Bütün yoksulluğunuz aç gözlülüğünüzden.
Ne diye yoksul kalasınız? Baksanıza, toprak kök dolu;
Bir fersah yürümeden yüzlerce pınar bulursunuz;
Meşeler palamut, dikenler kuşburnu yüklü;
Tabiat ana, o cömert ev kadını,
Her çalının üstüne bir tabak yemek komuş sizin için.
Yoksulmuşlar! Ne yoksulluğu?

BİRİNCİ EŞKİYA

Otla, yaban yemişiyle, suyla yaşayamayız ya
Hayvanlar, kuşlar balıklar gibi.

TİMON

Hayvanlar, kuşlar balıklar da doyurmaz sizi;
İlle de insan yiyeceksiniz. Ama ben sizden razıyım;
Siz açıkça yapıyorsunuz soygunculuğu;
Kutsal kılıklar altında yürütmüyorsunuz işinizi;
Saygı gören mesleklerdeki soygunların haddi hesabı yok.
Azılı hırsızlar, alın size de altın!
Gidin, çekin üzümün cıvıl cıvıl kanını;
Ateşi tutuşturun da kanınızı kurtulun darağacından.
Hekime güvenmeyin; zehirdir vereceği ilaçlar;
Sizin soyduklarınızdan çoktur onun öldürdükleri!
Malları, canları birlikte alın soyarken.
Canavarlık edin; işiniz bu madem sizin,
Erbabça görün işinizi.
Bakın ben soygun örnekleri vereyim size.
Güneş bir eşkiyadır; büyük çekim gücüyle
Koca denizi soyar. Ay serseri bir hırsızdır;
Soluk parıltısını güneşten aşırır;
Deniz bir hayduttur, kabaran dalgalarıyla
Ay ışığını eritip tuzlu gözyaşlarına döndürür;
Toprak bir hırsızdır; âlemin artığından, pisliğinden
Çaldığı gübreyle beslenir. Hırsız olmayan şey yoktur.
Sizleri tutuklayan, kırbaçlayan kanunlar
Hırsızlığa yol verirler bütün hışımlarıyla.
Haydi gidin, birbirinizi de sevmeyin, soyun!
Alın biraz daha altın. Kesin gırtlakları!
Raslayacağınız herkes soyguncudur.
Atinaya gidin; talan edin açık dükkkânları!
Ne çalsanız bir vurguncudan çalmış olacaksınız.
Size altın verdim diye daha az çalmayın;
Ayrıca altın sizin başınızı da yesin. Amin!

Mağarasına girer.

ÜÇÜNCÜ EŞKİYA

Adam nerdeyse işimden soğuttu beni hırsızlığa zorlamakla.

BİRİNCİ EŞKİYA

Bize öğütler vermesi insanlığa düşman olmasından; meslekte parlamamızı istediğinden değil.

İKİNCİ EŞKİYA

Düşmanca sözlerinin tam tersine inanıp vaz geçeceğim bu işten.

BİRİNCİ EŞKİYA

Hele Atinayı rahata kavuşmuş görelim de sonra; böylesi aşağılık bir zamanda namuslu olmak kolay iş değil.

Hırsızlar çıkar. Flavius girer.

FLAVIUS

Hey ulu tanrılar!
Şu bir köşeye atılmış, çökmüş insan,
Üstü başı dökülen perişan adam efendim mi benim?
Ey kötü yerlere harcanmış iyiliklerin eşsiz anıtı!
Ne yaman bir kader değişmesi bu umutsuz yoksulluk!
Dünyada daha aşağılık ne olabilir o dostlardan ki,
En soylu ruhların böylesine düşmesine razı olurlar!
İnsanın düşmanlarını da sevmesini isteyenleri
Ne kadar hakh çıkarıyor zamanımız.
Tanrılar beni sahte dostlara bağlayacağına
Can düşmanlarımı sevdirsin, aratsın bana!
Gördü galiba beni; yüreğimin nasıl yandığını.
Anlatmalıyım ona ;
Ömrümce hizmetinde kalacağımı
Söylemeliyim.
Canım efendim benim !

Timon yaklaşır

TİMON

Git burdan! Kimsin, nesin?

FLAVIUS

Beni unuttunuz mu, efendimiz?

TİMON

Ne diye sorarsın? Ben bütün insanları unuttum;
Sen de insanım diyorsan, unutmuşumdur seni de.

FLAVIUS

Sizin dürüst kalmış zavallı bir hizmetçinizim.

TİMON

Öyleyse tanımıyorum seni. Benim yanımda
Dürüst kimse olmadı hiç bir zaman.
Birer kalleşti bütün beslediklerim
Alçaklara hizmet etsinler diye.

FLAVIUS

Ağlayarak

Tanrılar şahidimdir;
Hiç bir zavallı kâhya, efendisinin yıkılışına
Daha yürekten ağlamamıştır benden.

TİMON

Ne o? Ağlıyor musun?... Yaklaş bakayım;
Sevdim seni; çünkü sen bir kadınmışsın meğer,
Çakmak taşından sert yürekli erkekler gibi değilmişsin;
Keyiften, gülmekten yaşarmıyor demek gözlerin?
Garip bir zamanda yaşıyoruz: acıma uykuda!
Ağlamaysa ağlamıyor, gülüyor yalnız.

FLAVIUS

Yalvarırım, tanıyın beni sevgili efendim,
İnanın duyduğum acıya da izin verin,
Arda kalan beş on paramla kâhyanız kalmama.

Bir torba para koyar Timon'un önüne.

TİMON

Demek böyle bir kâhyam vardı benim;
Bu kadar sadık, bu kadar dürüst ve kara gün dostu.
Katılaşan yüreğimi yumuşatacak nerdeyse bu.
Dur yüzüne bakayım senin; kadından doğmuşsun, belli.
Bağışlayın beni, aldanmaz, aldatmaz tanrılar,

Bütün insanlığa toptan lânet ettiğim için.
Önünüzde söylüyorum, namuslu insan varmış;
Yanlış anlamayın, bir tek insan, fazla değil!
O da bir kâhya. Ne kadar isterdim
Hepsine birden düşman olmak insanların;
Ama sen temize çıkardın kendini;
Senden başka hepsine lânet okuyorum.
Ama unutma ki senin de namusun var aklın yok;
Kalleşlik edip beni çiğnemekle
Daha kolay yeni bir iş bulabilirdin kendine!
Çokları ilk efendilerinin sırtına basarak
Yeni efendilerini bulurlar. Ama doğru söyle.
(Çünkü gerçeğin karşısında bile kuşkuluyum artık)
İyiliğin bir kurnazlık, bir kandırmaca,
Bir simsar cömertliği olmasın sakın, zenginlerin
Bire karşı otuz bekleyen hediyeleri gibi?

FLAVIUS

Hayır, pek değerli efendim benim; ne yazık ki
Kuşku çok geç girdi sizin yüreğinize.
Ziyafetler verirken korkmalıydınız
El âlemin ikiyüzlülüğünden;
Ama kuşku, kese boş kalınca geliyor insana.
Tanrılar bilir size gösterdiğimin yalnız sevgi,
Eşsiz büyüklüğünüze saygı ve bağlılık olduğunu;
Yemenizi içmenizi olsun sağlamaya geldiğimi.
İnanın bana, şanlılar şanlısı efendim;
Bugün de, yarın da elime geçebilecek her şeyi,
Yalnız sizi güçlü ve paralı görmek için
Vermeğe hazırım karşılık beklemeden.

TİMON

Gör öyleyse zengin olduğumu, tek namuslu insan;
Al şu altınları! Tanrılar benim yoksulluğum içinden
Bir hazine yolladılar sana. Git, zengin ve mutlu yaşa.
Ama bir şartla: İnsanlardan uzakta kuracaksın evini.
Düşman ol, lânet et hepsine; hiç birine acıma;
Bırak dilenciyi, bir deri bir kemik kalsın!

Köpeklere ver insanlardan esirgediğini.
Zindanlarda çürüsünler, kurtarma sakın;
Borçlara boğulsunlar; kurumuş ormanlara dönsünler;
Hastalıktan sahte yürekleri kurusun birer birer!
Haydi güle güle, yolun açık olsun.

FLAVIUS

Aman etmeyin! Bırakın destek olayım size.

TİMON

Lânet edilmek istemezsen, durma burda, sıvış;
Temize çıkmışken, başın bağlı değilken, bırak git beni;
Gözün insan görmesin,
Benim gözüm de bir daha görmesin seni.

Ayrılırlar.

PERDE V

Sahne I

Timon'un mağarası önündeki orman
Şairle ressam girerler.

RESSAM

Aklımda kalan doğruysa, kaldığı yer uzak olmasa gerek.

ŞAİR

İnsan ne düşüneceğini bilemiyor. Doğru olabilir mi o kadar altın sakladığı söylentileri?

RESSAM

Doğru olmaz olur mu? Alkibiades söyledi; Phrynia'ya, Timardra'ya da altın vermiş. Züğürtlükten canı çıkan askerlerin gözleri bol bol para görmüş. Kâhyasına da büyük bir servet bağışlamış diyorlar.

ŞAİR

Öyleyse iflas etmesi dostlarını denemek içindi demek.

RESSAM

Öyle, başka türlü düşünülemez. Atinada göreceksin onu yine baş tacı olarak, en yüksek kişiler arasında. Onun için,

bu sözde kara günlerinde sevgimizi göstermekte kusur etmemeliyiz ona. Dürüst göstermiş oluruz kendimizi; bol bol da karşılığını görürüz her halde buraya gelişimizin, altınların üstüne söylenenler doğru çıkarsa düpedüz.

ŞAİR

Ne sunmak niyetindesin ona bu sefer?

RESSAM

Hiç, ziyarete geldim diyeceğim sadece; ama harika bir resim yapacağıma söz vereceğim.

ŞAİR

Ben de öyle yaparım; bir şeyler tasarladığımı söylerim onun üstüne.

RESSAM

Bundan iyisi olmaz. Söz vermek bu günün havasına en uygun şey; merak uyandırıp bekletiyor herkesi. Bitirip ortaya koydun mu değeri düşüveriyor işin. Saf, basit insanlar dışında sözünü tutmaya değer verdiği yok kimsenin. En kibarca, en modaya uygun olan şey söz vermek. Verilen sözü yerine getirmekse öyle bir dilekçe ya da bir vasiyetname yazmaya benziyor ki yazanın aklından zoru olduğuna inanıyor herkes.

Timon mağarasından görünür.

TİMON

Kendi kendine

Yaman bir ustasın sen! Yapacağın hiç bir insan resmi senden daha kötü olamaz.

ŞAİR

Neler tasarladığımı söylesem diye düşünüyorum. Onun tutumunu yansıtacak bir şeyler olmalı. Bolluğun insanı düşürdüğü uyuşukluğa mı çatsam, gençliğin ve zenginliğin sayısız yardakçılarını mı koysam ortaya...

TİMON

Kendi kendine

Kendi aşağılık kişiliğini mi koymak istiyorsun eserine?

Başkalarında mı taşlamak istiyorsun,
Kendi kepzaliklerini ?
Öyle yap, öyle yap ki alasın paranı !

ŞAİR

Neyse, hele bir bulalım onu;
Kendi kendisine karşı günah işlemiş olur insan,
Önüne çıkan fırsatı kullanmakta geç kaldığı zaman.

RESSAM

Doğru;
Gün batmadan, karanlık gece yere inmeden
Bul bulacağını göz gözü görürken.
Gel, arayalım.

TİMON

Kendi kendine

Bulacaksınız beni. Ne yaman bir tanrı ki şu altın,
Domuz ahırlarından daha pis bir tapınakta bile
Tapıyor insanlar ona!
Gemiyi donatıp yardırıyor bütün dalgaları,
Bir yoksulun önünde yerlere yatırıyor milleti.
Koca tanrı, taptır insanları kendine;
Ve yalnız sana tapanların topu birden
Belâdan başka şey görmesin senden !
Çıkalım önlerine şunların.

ŞAİR

Selâm sana, soylu Timon!

RESSAM

Her zamanki şanlı efendimiz bizim!

TİMON

Sizin gibi namuslu iki insan görecekmişim demek?

ŞAİR

Efendimiz, çok iyiliğinizi gören bizler,
Duyunca dünyadan çekldiğinizi,
O nankör dostlarınızın sizi bırakıverdiklerini...
Ne korkunç insanlarmış meğer,
Cehennemin bütün işkenceleri azdır onlara!

Nasıl olur? Siz ki güneşe benzer varlığınızla
Yaşatmış, adam etmişsiniz hepsini;
Aklım duruyor, söz bulamıyorum
Bu canavarca nankörlüğü anlatabilecek!

TİMON

Anlatma ki olduğu gibi görülsün!
Sizin gibi namuslu kişiler yeter
Namussuzların ne mal olduğunu anlatmaya

RESSAM

Arkadaşım da, ben de,
Sizin iyilik sağanaklarınız altında yetiştik;
Candan minnet doluyuz size karşı.

TİMON

Elbette; siz dürüst insanlarsınız çünkü.

RESSAM

Size hizmet için geldik buraya.

TİMON

Canım, namuslu insanlar! Nasıl ağırlasam sizi?
Biraz kök versem? Biraz soğuk su? İstemiyorsunuz.

İKİSİ BİRDEN

Elimizden ne gelirse, yapmaya hazırız sizin için.

TİMON

Sizi namuslu insanlar sizi! Param olduğunu duydunuz,
Duymuşsunuzdur, söyleyin doğrusunu:
Çünkü namuslu insanlarsınız siz!

RESSAM

Öyle diyorlar; ama bunun için gelmedik biz,
Ne ben, ne de bu arkadaşım.

TİMON

Aman, ne iyi, ne dürüst insanlar! Sen, bütün Atinada
Benzetmek istediğini en iyi benzeten adamsın;
Benzetmecilerin en iyisisin gerçekten,
Bir fırçada sahteyi gerçeğe çeviriverirsin.

RESSAM

Pek o kadar değil, efendimiz.

TİMON

Öylesindir, dostum, öyle. Sana gelince,
Şiirin öyle düzgün, öyle süzgün akar gider ki
Yapmacık tabiiliğin ta kendisi olur sende.
Ama, yine de, dürüst mü dürüst dostlarım benim,
Küçük bir kusurunuzu söylemek zorundayım size.
Yoo, hiç de büyütülecek bir şey değil,
Düzeltmek için fazla uğraşmanızı da istemem.

İKİSİ BİRDEN

Rica ederiz, söyleyin, bilelim kusurumuzu.

TİMON

Fena karşılarsınız ama.

İKİSİ BİRDEN

Hayır, sevindirir bizi.

TİMON

Gerçekten mi ?

İKİSİ BİRDEN

Hiç şüpheniz olmasın, değerli efendimiz.

TİMON

İkinizin de inandığı birer alçak var ki
Kepazece aldatıyor sizi.

İKİSİ BİRDEN

Öyle mi efendimiz ?

TİMON

Evet, yalanlarını dinliyor, ikiyüzlülüğünü görüyor,
Ne dalavereci olduğunu biliyorsunuz,
Yine de seviyor, besliyor, bağrınıza basıyorsunuz onu ;
Aşağının bayağısı olduğundan şüphe etmiyerek.

RESSAM

Ben böyle birini tanımıyorum.

ŞAİR

Ben de.

TİMON

Bakın, ben sizi severim ; altın vereceğim size ;
Atın o alçakları başınızdan ;

Asın onları, hançerleyin, kubura atıp boğun;
Bir yolunu bulup kesin soluğunu ikisinin de,
Sonra gelin bana, dilediğiniz kadar altın var size.

İKİSİ BİRDEN

Adlarını söyleyin; bilelim kimmiş bunlar?

TİMON

Sen şu yana gitsen, sen bu yana gitsen,
Yine de bir arada olursunuz ikiniz.
Her biriniz tek başına dolaşırken
Yüzsüz bir alçak iç eksik olmaz yanından.
Sen, iki alçak olmasını istemiyorsan yanımda,
Yaklaşma ona. Sen de, bir alçakla kalmak istiyorsan
Ayrıl ondan. Defolun! Yıkılın karşımdan!
İşte size altın; Altın için gelmediniz mi, köleler?
Eser hazırlıyorsunuz bana, alın parasını! Defolun!
Birer simyacısınız siz, altına çevirin bu taşları!
Cehennem olun, aşağılık köpekler!

Taşlar, tekmelerle ikisini kovalayıp mağarasına girer. Flavius iki senatörle girer.

FLAVIUS

Boşuna konuşmak istiyorsunuz Timon'la;
Öylesine kapanmış ki kendi dünyasına
Kim olursa olsun hoş karşılamıyor
Kendinden başka hiç bir insanoğlunu.

BİRİNCİ SENATÖR

Götür bizi mağarasına sen. Atinalılara söz verdik
Konuşmak zorundayız Timon'la.

İKİNCİ SENATÖR

İnsan hep olduğu gibi kalmaz ya.
Zaman ve acılar bu hale getirmiş onu;
Yine zaman, daha cömert bir elle,
Eski günlerinin mutluluğunu geri getirebilir,

Yine o eski insan yapabilir kendisini.
Sen götür bizi; ne olacaksa olsun.

FLAVİUS

İşte, mağarası bu.
Tanrılar rahata, huzura kavuştursun burasını.
Timon, Timon efendimiz! Biraz dışarıya bakın,
Konuşun bu dostlarla: Atinalılar,
En ünlü iki senatörleriyle selâm yolluyor size;
Konuşun onlarla, soylu Timon.

Timon mağarasından çıkar.

TİMON

Ey dertlere deva güneş, yaksana şunları!
Söyleyin söyleceğinizi de cehenne olun!
Her doğru söz bir çıban çıkartsın yüzünüzde;
Her yalan söz köküne kadar dağlasın dilinizi,
Yaksın kül etsin, sözünüzle birlikte!

BİRİNCİ SENATÖR

Değerli Timon...

TİMON

Sizin gibilerin verdiği değer
Timon olduğu gibi geri verir size.

İKİNCİ SENATÖR

Atina senatörleri selâmlıyor seni, Timon.

TİMON

Eksik olmasınlar; karşılık olarak
Vebalar yollamak isterdim kendilerine,
Hatırları için vebaları yakalayabilsem.

BİRİNCİ SENATÖR

Etme; unut bizi çok üzen dertlerini.
Bütün senatörler sevgilerinde birleşerek
Atinaya geri çağırıyorlar seni.
Boş kalmış en şerefli yerlerden birini
Senin doldurmanı istiyorlar değerlerinle.

İKİNCİ SENATÖR

Herkesin seni hzasızca unuttuğunu saklamıyorlar;
Ama sattğını kolay geri almayan halk,
Timon'un eksikliğini duyarak şimdi,
Anlıyor yardımını esirgemekle ettiği haksızlığı.
Bizimle sana hem vicdan azaplarını bildiriyorlar,
Hem de, teraziye vurulunca, kusurlarından ağır basan
Bir armağan gönderiyorlar sana: evet,
Gönderdikleri sevgi öyle büyük bir hazinedir ki
Silip süpürür sana karşı işledikleri bütün kusurları;
Üstelik de kopmaz bağlarla bağlar,
Bağlaması gerekir seni bizlere,

TİMON

Büyülüyorsunuz beni; gözlerim yaşaracak nerdeyse!
Bir deli yüreği ve kadın gözleri verin bana da bari,
Ağlatsın beni bu kadir bilirliğiniz, sayın senatörler!

BİRİNCİ SENATÖR

Öyleyse, canın dönmek istesin Atinaya.
Ve Atina'mızın, bizim ve senin olan Atina'nın
Başına geç: herkesin minnetini kazan;
Devleti dilediğin gibi yönet ve ünlü adın
Yaşasın bütün ağırlığıyla. Kısa bir zamanda
Püskürtebiliriz Alkibiades'in azgın saldırısını.
O Alkibiades ki, kudurmuş bir yaban domuzu gibi,
Rahatını kaçırıyor kendi yurdunun.

İKİNCİ SENATÖR

Çekmiş kılıcını, duvarlarını yıkmak istiyor Atina'nın!

BİRİNCİ SENATÖR

Bu durumda, Timon...

TİMON

Peki, baylar, kabul; bu durumda benim dileğim de şu:
Alkibiades yurttaşlarımı öldürecek olursa,
Timon tarafından şunu bildirin ki Alkibiades'e,
Timon'un umurunda değil onun yaptıkları!
Ama tutup o güzelim Atina'yı talan ederse,
O babacan yaşlılarımızın sakallarından tutar,

Aşağılık bir savaş gözünü döndürüp
Kutsal bâkirelerimizi hayvanca lekelemeğe kalkarsa,
Şunu söyleyin kendisine, Timon dedi ki deyin,
Yaşlılara ve gençlere acıdığım için,
Şunu demek zorundayım ki hiç umurumda değil.
Yapabileceği ne kötülük varsa, yapsın!
Kesilecek boğazlarınız oldukça bıçaktan korkmayın!
Bence baş kaldıran askerlerin bir çakısı bile
Atina'nın en saygıdeğer gırtlağından daha değerlidir.
Haydi, haksever tanrılara emanet olun,
Hırsızlar zındancılara emanet olur gibi.

FLAVİUS

Bırakın gidin, ne yapsanız boşuna.

TİMON

Gidin, ben mezar taşıma yazıt hazırlıyorum;
Yarın görür herkes. Uzun sağlık, dirilik hastalığım
Geçmez üzere artık: Hiçlikte herşeyi bulacağım.
Gidin, siz daha yaşayın;
Alkibiades sizin baş belânız olsun, siz de onun!
Daha erken, ölmeyin sakın.

BİRİNCİ SENATÖR

Boşuna konuşmayalım.

TİMON

Ama ben yurdumu severim gene de;
Ben öyle, dedikleri gibi,
Herkesin yıkımına sevinecek insanlardan değilim.

BİRİNCİ SENATÖR

İşte bu güzel bir söz.

TİMON

Sevgili yurttaşlarıma selâm götürün benden...

BİRİNCİ SENATÖR

İşte bu sözler yaraşıyor sizin dudaklarınıza.

İKİSİ BİRDEN

Kulaklarımıza, şehir kapılarında alkışlanan
Büyük fatihler gibi giriyor bu sözler.

TİMON

Selâm söyleyin ve deyin onlara,
Bir son vermek için kaygılarına, savaş korkularına,
Acılarına, sıkıntılarına, kara sevdalarına,
Nerde biteceği bilinmeyen bu hayat seferinde
Cılız insanlık teknesinin katlandığı
Bütün belâlara son vermek için
Bir iyilik edeceğim onlara ; söyliyeceğim
Alkibiades'in şerrinden nasıl kurtulabileceklerini.

İKİNCİ SENATÖR

Aman buna sevindim, dönecek Atinaya,

TİMON

Şurda, koruluğumda bir ağacım var benim ;
Yakacak odun için kesmek zorundayım yakında.
Söyleyin dostlarıma, söyleyin Atinaya,
En baştakinden en sondakine kadar herkese,
Kim kurtulmak istiyorsa dertlerinden,
Söyleyin hiç durmasın hemen, gelsin buraya
Ağacım baltayı yemeden assın kendini !
Böylece götürün rica ederim selâmlarımı.

FLAVIUS

Sıkmayın onu daha fazla ; ne yapsanız değişmez.

TİMON

Bir daha gelmeyin yanıma ; deyin ki Atinaya
Timon yıkılmaz konağını kurdu
Tuzlu dalgaların okşadığı bir kumsalda.
Deniz her gün örtecek üstünü
Kabarıp coşan köpüklü sularıyla.
Gelin oraya, mezar taşım kâhinlik etsin size.
Dudaklarım, bırakın acı sözleri, konuşmaz olun ;
Belâlar temizlesin bütün kötülükleri !
Tek işleri mezarlar, kazançları ölüm olsun insanların ;
Güneş sakla ışıklarını ; Timon yok artık yarın !

Çıkar.

BİRİNCİ SENATÖR

Acı duygular iyice sarmış varlığını,

Değişmez artık.

İKİNCİ SENATÖR

Ona bağladığımız umut suya düştü; dönelim,
Başka çareler arayalım belâmıza karşı.

BİRİNCİ SENATÖR

Çabuk yapmalıyız ne yapacaksak.

Çıkarlarlar.

Sahne II

Atina surlarının önü. İki senatörle bir haberci girerler.

BİRİNCİ SENATÖR

Anlattıkların hiç de iç açıcı değil;
Askeri dediğin kadar çok mu gerçekten?

HABERCİ

Az bile söyledim. Üstelik nerdeyse saldıracak.

İKİNCİ SENATÖR

Timon'u getiremezlerse işimiz kötü.

HABERCİ

Bir atlıya rasladım, eskiden arkadaştık,
Ne kadar birbirimize düşman durumda da olsak
Eski yakınlığımız zorladı ne de olsa,
Ahbapça konuştuk; Alkibiades'in buyruğuyla
Timon'un mağarasına gidiyormuş;
Götürdüğü mektup bir yardım dileğiymiş Timon'dan;
Atina'ya karşı biraz da onun öcünü almak için
Açtıkları savaşı desteklemesini istiyorlarmış.

Timon'dan gelen senatörler girerler.

BİRİNCİ SENATÖR

İşte, geldi bizimkiler.

ÜÇÜNCÜ SENATÖR

Timon'un lâfını etmeyin; hiç bir umut yok.
Düşmanın davul sesleri geliyor;
Korkunç saldırısı tozu dumana katıyor.

Hemen gidip içeri hazırlanmalıyız
Korkarım av biz olacağız, düşman da avcımız.

Çıkarlar.

Sahne III

Deniz kıyısı. Timon'un kaba mezarının önü. Uzaktan Timon'un mağarası görülür.
Bir asker Timon'u arayarak girer.

ASKER

Hepsinin anlattığına göre yer burası olacak.
Kimse yok mu, hey! Ses veren yok mu?
Ses seda yok. Bu ne? Timon ölmüş.
Çoktan doldurmuştu zaten çilesini,
Bir hayvan dikmiş olsa gerek bu taşı:
İnsan yok ki buralarda?
Ölmüş, su götürmez; bu da mezarı işte.
Ne yazılı üstünde, beceremem ki okumasını.
Balmumuyla kalıbını çıkarayım şu yazının;
Bizim komutan her türlüsünü okur yazıların;
Gençtir, ama sakallılardan iyidir okuyup anlamakta.
Mağrur Atinanın önlerinde olmalı şimdi;
Bütün dileği onu alaşağı etmekti.

Çıkar.

Sahne IV

Atina surlarının önü.
Borular çalar. Alkibiades askerleriyle girer.

ALCIBIADES

Çalın boruları bu korkak, bu uyuşuk şehre karşı;
Duyurun geldiğimizi!

Elçi isteyen borular çalar. Surlarda senatörler görünür.

Bugünedek işinizi yürüttünüz;
Keyfinizi adaletin düzeni yaparak
Çevirmediğiniz dolap kalmadı sorumsuzca.
Bugünedek ben ve benim gibiler
Devletinizin gölgesinde uyuklayadurduk
Kollarımızı kavuşturup dolaştık ortalıkta,
Boşuna dert yanarak. Şimdi vakit doldu artık.
Bunca zaman sinmiş gücümüz birden silkinip
Yeter diye bağırıyor. Soluksuz hıncımız
Oturup soluk alacak rahat koltuklarınızda.
Sizin ciğersiz alçaklığınız sa, tıkanıp kalacak
Korkudan, kaçacak delik arayarak.

BİRİNCİ SENATÖR

Soylu yiğit! Senin ilk üzüntülerin
Daha yeni bulandırırken düşünceni,
Henüz senin gücün, bizim de senden korkumuz yokken,
Adam yolladık sana öfkeni yatıştırmak,
Nankörlüğümüzü kat kat fazla sevgilerimizle
Unutturmak için.

İKİNCİ SENATÖR

Bambaşka bir insan olan Timon'u da
Barıştırmaya çalıştık Atinayla; alçak gönülle
Başımızın üstünde yer vermek istedik kendisine.
Toptan kötü kişiler değiliz biz;
Hepimiz haketmiş değiliz savaş belâsını.

BİRİNCİ SENATÖR

Sana kötülük edenler kurmadı bu surlarımızı;
Bunca kule, bunca zafer anıtı, bunca okul,
Şunun bunun ettiği haksızlığa kurban mı gidecek?

İKİNCİ SENATÖR

Seni sürgüne gönderenler sağ değil artık;
Akılsızlıklarını anlayınca öyle utandılar ki
Yüreklerine indi hepsinin.
Soylu asker, şehirde dalgalandır istersen bayrağını;
Hınç açlığın kan istiyorsa yaradılışa karşı gelerek,
Ondalık iste, onumuzdan birini kurban et;

Aklı karalı zarlar attır ortaya,
Öldür zarların kara yanı kime çıkarsa!

BİRİNCİ SENATÖR

Hepsi suçlu değil ya Atinalıların?
Ölüler yerine yaşayanlardan öc almak haksızlık olur;
Suçlar, tarlalar gibi, babadan oğula kalmaz.
Onun için, sevgili yurttaşımız,
Orduların girsin içeri, ama öfken dışarda kalsın!
Kıyma senin de beşiğin olan Atinaya,
Suçlularla birlikte öfkenin kurbanı olacaklara!
Bir çoban gibi hastalıklı koyunları temizle,
Ama bütün sürüyü yoketme.

İKİNCİ SENATÖR

Dilediğini bir gülümsemeyle elde edebilecekken
Kılıcını başımıza indirmesen daha iyi edersin.

BİRİNCİ SENATÖR

Ayağını dokunduruver yalnız açılmaz kapılarımıza,
Hemen açılırlar sana; elverir ki cömert yüreğin
Dostça gireceğini dedirtsin sana.

İKİNCİ SENATÖR

At eldivenini ya da başka bir şeyini,
Söz ver toptan yıkmak için değil
Düzeltmek için gireceğine Atina'ya;
Orduların gelsin, dinlensin o zaman şehrimizde;
Biz de getirelim yerine bütün dileklerini.

ALCIBIADES

Öyleyse işte eldivenim;
İnin aşağı açın kapıları biz kırmadan!
Yalnız Timon'un ve benim düşmanlarımız
Sizin oylarınızla cezalandırılacak, başkaları değil.
İyi niyetimden kuşkulanmamanız için
Şunu da söyliyeyim ki sizlere,
Hiç bir askerim yerinden kıpırdamayacak,
Devletinizin sınırları içinde
Her zamanki adalet kurallarının çiğnemiyecek;
Çiğnerse sizin yasalarınızın
En ağır cezalarına çarpılacak.

HEPSİ BİRDEN

Güzel söz! Daha güzeli can sağlığı!

ALCIBIADES

İnin öyleyse ve sözünüzde durun!

Senatörler inip kapıları açarlar.
Bir asker girer.

ASKER

Soylu komutanım, Timon ölmüş;
Mezarını gördüm, denizin tam kıyısında.
Şu yazıyı kazmız mezar taşına,
Balmumuyla kalıbını alıp getirdim size,
Kendim okuyup anlayamadığım için
Ben bilgisiz zavallı.

ALCIBIADES

Askerin verdiği yazıyı okur:

Zavallı bir canın zavallı bedenidir burda yatan;
Adımı sormayın, dünyada kalan geberesi alçaklar!
Sağken bütün insanlardan iğrenen Timon yatıyor burda;
Geçerken söz sövebildiğin kadar, ama geç git, durma!

Bu yazı son duygularını iyi anlatıyor senin
Biz insanların acılarını hor gördün;
Küçümsedin beynimizden süzülen gözyaşlarını,
Cimri yaradılışımızın döktüğü damlacıkları!
Ama engin bir düşünceyle yolunu buldun,
Koca Neptün'ü sonsuz yıllarca ağlattıranın
Alçak gönüllü mezarında bağışlanmış suçlar için.
Soylu Timon öldü; törenle anarız sonra onu;
Şimdi götürün beni şehrinize:
Kılıcımı zeytin dalıyla sarmaş dolaş edeyim bugün;
Savaş barışı doğursun, barış savaşı gömsün!
Çalsın davullar!

Çıkarlar.

S O N

Kapak : NAMIK BAYIK

Fiyatı 600 Krş.